

”KUULUTAAN SINNE NIINKU ÖÖ LUOKKAAN”

Pitkäaikaisköyhyys ja köyhyyden periytyvyys yhteiskuntaluokan näkökulmasta

Satu Piia Karoliina
Rajamäki
Pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntapolitiikan
maisteriohjelma
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Syksy 2019

TIIVISTELMÄ

”KUULUTAAN SINNE NIINKU ÖÖ LUOKKAAN”

Pitkäaikaisköyhyys ja köyhyyden periytyvyys luokan näkökulmasta

Satu Piia Karoliina Rajamäki

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntapolitiikan maisteriohjelma

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Nathan Lillie

Syksy 2019

Sivumäärä: 77

Liitteitä: 1 kpl.

Tutkielman tarkoitus on selvittää rakenteita pitkäaikaisköyhyyden ja periytyvän köyhyyden takana. Yhteiskunnan rakenteista huomio kiinnittyy nimenomaan luokkarakenteeseen. Tavoitteena on tarkastella sosiaaliluokan yhteyttä pitkäaikaiseen ja periytyvään köyhyteen. Tutkimuskysymys on, näkyykö luokkatausta pitkäaikaisköyhien elämässä, ja jos näkyy niin miten?

Luokkaa lähestytään Bourdieun pääomateorian kautta. Teorian mukaan ihmisillä on erilaisia määriä taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Pääomien määrä vaikuttaa luokka-aseman muodostumiseen. Tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten nämä pääomat näyttäytyvät pitkäaikaisesta köyhyydestä kokeneiden keskuudessa. Tutkielmassa selvitetään myös pitkäaikaisköyhien osallisuutta ympäröivään yhteiskuntaan. Tutkielman lähestymistapa on laadullinen ja aineiston analysoinnissa on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä.

Tutkimusaineistona on kymmenen haastattelua. Haastateltavaksi on valittu vähintään viisi vuotta köyhyyttä kokeneita yli kolmekymmentävuotiaita syntyperäisiä suomalaisia. Haastattelut on toteutettu elämäntapa-haastatteluin. Haastattelut on tehty erään ruoka-apujärjestön tiloissa vuoden 2018 kevättalvella.

Tutkimuksessa tullaan siihen lopputulokseen, että Bourdieun pääomateorian kautta tarkasteltuna pitkäaikaisköyhien elämäntarinoissa näyttäytyy taloudellisen ja kulttuurisen pääoman vähäisyys, joka on ylisukupolvista. Sosiaalisen pääoman osalta aineistossa oli viitteitä, siitä että sosiaalisen pääoman vähäisyys on yhteydessä taloudellisen pääoman vähäisyyteen.

Useat haastateltavat kokivat myös osattomuutta yhteiskunnasta. Tämä näyttäytyi kokemuksena omien vaikutusmahdollisuuksien heikkoutena ja avun saamisen vaikeutena. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni, että pitkäaikaisköyhät itse liittivät köyhyyden kielteisiin elämäntapahtumiin, eivätkä niinkään taustaansa tai yhteiskunnan rakenteisiin.

Avainsanat: Köyhyys, huono-osaisuus, syrjäytyminen, osallisuus, sosiaalinen periytyvyys, yhteiskuntaluokka, pääoma

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	2
2 Teoria.....	4
2.1 Käsitteiden määrittelyä.....	4
2.2 Luokkarakenne.....	8
2.3 Suomalaista tutkimusta.....	18
3 Tutkimusetiikka.....	27
4 Metodi.....	29
4.1 Tieteenteoreettinen lähestymistapa.....	29
4.2 Aineisto.....	30
4.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	32
4.4 Analyysin eteneminen.....	35
5 Analyysi.....	37
5.1 Taloudellinen pääoma.....	37
5.2 Sosiaalinen pääoma.....	45
5.3 Kulttuurinen pääoma.....	50
5.4 Yhteiskunnallinen osallisuus.....	54
5.5 Haastateltavien elämänkohtaloihin liittyvät syyt köyhyydelle.....	58
6 Johtopäätökset.....	60
7 Pohdinta.....	69
8 Lähteet.....	72
9 Liitteet.....	77

1 Johdanto

Tutkielman aiheena on pitkäaikaisköyhyys ja köyhyyden periytyvyys. Useat tutkimukset osoittavat, että tulotaso periytyy Suomessa (esim. Sirniö 2016, 5-6; Airio ja Niemelä 2002, 216). Lisäksi tulotason periytyminen on erityisen voimakasta kaikkein pieni- ja suurituloisimmilla (Sirniö, 2016, 5-6). Tämä kertoo siitä, että hyvinvointivaltio ei kykene turvaamaan kaikille tasa-arvoisia elämänedellytyksiä. Huolestuttavaa on myös se, että suhteellinen köyhyysaste on kaksinkertaistunut 1990-luvulta 2000-luvulle tultaessa (Moisio 2010, 183).

Julkisessa keskustelussa syitä köyhyydellä haetaan mieluummin yksilöllisistä tekijöistä, ja puhutaan paljon esimerkiksi yksilöiden aktivoimisesta. Useita köyhyyteen johtavia syitä voidaankin pitää yksilön elämänkulkuun liittyvinä. Esimerkiksi työttömyyden ja työelämän ulkopuolella olemisen on todettu lisäävän köyhyysriskiä (Kauppinen Saikku ja Kokko 2010, 246-247). Köyhyyden periytyminen kertoo kuitenkin siitä, että kaikki köyhyyden syyt eivät liity yksilöön, vaan myös yksilön tausta vaikuttaa tulotasoon. Löytääksemme keinoja sukupolvelta toiselle periytyvän köyhyyden kierteen katkaisemiseksi, on ymmärrettävä mekanismeja sen taustalla.

Useat tutkimukset todistavat, että Suomi on vielä luokkayhteiskunta ja luokkatausta periytyy (esim. Sanaksenaho 2006; Naumanen ja Silvennoinen 2010, 87). Lisäksi on todettu, että ammattiluokka on yhteydessä tulotasoon (Erola 2010b, 94-97; Moisio 2004, 352). Yhteiskuntaluokka voisi olla siis yksi selittävä tekijä periytyvälle köyhyydelle, koska edellä mainitut tutkimustulokset kertovat siitä, että yksilön taloudellinen pärjääminen ei ole kiinni vain hänestä itsestään, vaan se millaiseen perheeseen henkilö syntyy, vaikuttaa tämän taloudelliseen pärjäämiseen aikuisuudessa.

Luokan ja köyhyyden yhteyttä onkin tutkittu jonkin verran. Yleensä tutkimukset kuitenkin keskittyvät ammattiasemaan liitettävään luokkarakenteeseen, joka ei välttämättä tavoita yhteiskunnan kaikkein huono-osaisimpia tai koettua köyhyyttä. Tässä tutkielmassa lähtökohtana on tarkastella köyhyyttä kokeneiden elämäntarinoita luokan näkökulmasta.

Luokan ymmärrän tässä tutkielmassa kokonaisvaltaisena, sosiaalisena, kulttuurisena ja taloudellisena kokonaisuutena.

Tarkastelen, onko köyhyydellä ja luokka-asemalla yhteyttä haastateltujen pitkäaikaisköyhien elämässä. Lisäksi tutkin sitä, millaiset lapsuudenkodin luokka-asema ja olosuhteet olivat, ja onko niillä ollut vaikutusta tutkittavien elämäntilanteeseen.

Tutkimuskysymys on:

Näkykö luokkatausta pitkäaikaisköyhien elämässä, ja jos näkyy niin miten?

Tutkielman aineisto koostuu kymmenestä pitkäaikaisköyhyyttä kokeneen elämäkertahaastattelusta. Analysoin aineistoni teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Analyysi pohjautuu Bourdieun (1986;1985; Bourdieu ja Wacquant 1995) pääomateoriaan. Teorian mukaan erilaisissa yhteiskuntaluokissa olevilla on erilaiset määrät taloudellisia, sosiaalisia ja kulttuurisia resursseja, joita hän kutsuu pääomiksi (1986;1985;Bourdieu ja Wacquant 1995). Köyhyys on Bourdieun teorian kautta tarkasteltuna taloudellisen pääoman vähäistä omistusta.

Ensimmäisessä luvussa käsittelen köyhyyden, huono-osaisuuden ja syrjäytymisen määritelmiä sekä esittelen luokkateoriaa perustellen, miksi valitsin käyttämäni teorian. Lisäksi kerron, miten köyhyys ja luokka-asema näyttäytyvät suomalaisessa tutkimuksessa.

Toisessa luvussa pohdin tutkielman eettisiä valintoja. Kolmannessa luvussa pyrin tuomaan itserefleksiivisesti esiin käyttämäni metodologiset valinnat, ja sen miten niihin päädyin. Kuvailen tässä luvussa myös tutkielman aineiston. Tutkielmani analyysiosiossa analysoin aineistoani teemoittain. Lopuksi esittelen tärkeimmät tulokset sekä pohdin niiden merkitystä laajemmassa kontekstissa.

2 Teoria

2.1 Käsitteiden määrittelyä

Koska tutkielman aiheeseen liittyvät käsitteet voidaan ymmärtää monella tavalla, koen tarpeelliseksi määritellä sen, miten ne tutkielmassa ymmärretään. Köyhyys on tutkielman peruskäsite. Köyhyyteen liittyvät olennaisesti syrjäytymisen ja huono-osaisuuden käsitteet, jotka ovat köyhyyden käsitettä laajempia, mutta myös moniselitteisempiä.

Yhteiskunnallinen osallisuus taas voidaan nähdä syrjäytymisen vastavoimana.

Köyhyys

Köyhyysestä ei ole käsitteenä mitenkään yksiselitteinen. Köyhyyttä voidaan tarkastella, esimerkiksi joko suhteellisen tai absoluuttisen köyhyyden näkökulmasta. Suhteellinen köyhyys tarkoittaa sitä, että yksilön elintaso ei yllä yhteiskunnassa miniminä pidetylle tasolle ja absoluuttinen köyhyys merkitsee sitä, että yksilö ei kykene toimeentulollaan täyttämään perustarpeitaan (Airio ja Niemelä 2002, 21). Absoluuttinen köyhyys on Suomessa melko marginaalista (Härkönen 2010, 53-54).

Tyypillisimmin suhteellisen köyhyyden mittaamiseen käytetään Suomessa Tilastokeskuksen pienituloisuusrajaa. Sen mukaan kotitalous on pienituloinen, jos tulot ovat pienemmät kuin 60 prosenttia väestön keskimääräisistä tuloista. Tämän lisäksi on olemassa minimibudjetin käsite, joka on lähellä absoluuttisen köyhyyden käsitettä. Minimibudjetilla laskettu köyhyysaste kertoo, kuinka suuren väestöosan tulot eivät riitä perustarpeiden kattamiseen. Minimibudjetti tarkoittaa sitä, että laskennallisia minimimenoja tarkastellaan suhteessa tuloihin. Minimibudjetin rajassa huomioidaan, asuinkustannukset, ikä, elämänvaihe ja erilaiset tilantarpeet. (Mukkila, Ilmakunnas, Moisio ja Saikkonen 2019, 83.) Tässä tutkielmassa köyhyys tarkoittaa haastateltavien subjektiivista kokemusta omasta köyhyydestään, mutta tarkastelen tätä kokemusta suhteessa absoluuttisen ja suhteellisen köyhyyden käsitteisiin.

Huono-osaisuus ja syrjäytyminen

Huono-osaisuus voidaan nähdä lähes köyhyyden synonyyminä, mutta se ei keskity pelkästään toimeentulo-ongelmiin, vaan siihen liitetään myös muita yksilön hyvinvointia

heikentäviä tekijöitä. Huono-osaisuuden mittaamisessa voidaan käyttää mittareina, toimeentulon lisäksi, esimerkiksi erilaisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden käyttöä. Huono-osaisuuden käsitteeseen siis liittyvät elämänhallinnan ongelmat. (Kainulainen ja Saari 2013, 23.) Juho Saari (2015) linjaa huono-osaisuuden olevan yhteiskunnan marginaalissa olemista. Asunnottomuus on huono-osaisuuden ytimessä. Huono-osainen määritellään Saaren mukaan usein myös henkilönä, jonka tulotaso eroaa merkittävästi muun yhteiskunnan tulotasosta. Tämä määritelmä on lähellä suhteellisen köyhyyden määritelmä. Saari kuitenkin huomauttaa, että ollakseen huono-osainen henkilön olisi koettava huono-osaisuutta. Kaikki suhteellisesti köyhät eivät välttämättä koe huono-osaisuutta. Saaren mukaan huono-osaisuus tarkoittaa myös sitä, että huono-osaiset ovat muun kansan silmissä ”muukalaisia”, koska he eroavat muista elintasoiltaan elämänlaadultaan ja elintavaltaan. (Saari 2015, 30.)

Huono-osaisuuden lisäksi syrjäytyminen on köyhyyteen vahvasti liitetty käsite. Syrjäytymisestä puhutaan paljon, mutta selkeää määritelmää syrjäytymiselle on vaikea löytää. Otso Sandberg (2015) on väitöskirjassaan tutkinut syrjäytymisen käsitettä. Hänen mukaansa syrjäytyminen ymmärretään nykyisin: ”yhteiskunnan ja yksilön välisten siteiden löyhtymisenä” (Sandberg 2015, 2). Hän tulee väitöskirjassaan siihen lopputulemaan, että syrjäytymisen voi nähdä vaille jäämisenä ja yhteiskunnasta sivuun joutumisena. Käsite on kuitenkin epämääräinen ja laaja sateenvarjokäsite, jonka alle mahtuvat köyhyys, huono-osaisuus, työttömyys, yksinäisyys sekä rikollisuus. Sandberg arvostelee, sitä että syrjäytyminen on poliittisesti hyvin tehokas käsite, mutta se on määritelmältään epämääräinen. Hänen mukaansa syrjäytymiskeskustelu jättää varjoonsa sosiaalisia rakenteita ja sosiaalipolitiikan muutosta koskevan keskustelun. Syrjäytymisestä on tullut käsite, jota on vaikea kyseenalaistaa, mutta joka on määritelmällisesti epäselvä. (Sandberg 2015, 101-103, 330-333.)

Osallisuus

Yksi tutkielman keskeisimpiä käsitteitä on osallisuus. Tämä teema liittyy vahvasti köyhyyden ja syrjäytymisen käsitteisiin. Lars Leemann ja Riitta Maija Hämäläinen (2016) ovat pohtineet yhteiskunnallisen osallisuuden käsitettä. He näkevät osallisuuden prosessina, jonka kautta on mahdollista lisätä yksilöiden toimintakykyä ja kokemusta

yhteiskunnan jäsenyydestä. Osallisuuden kokemus ehkäisee syrjäytymistä. Yksilöllisesti tarkasteltuna osallisuus on sitä, että yksilö kokee voivansa vaikuttaa yhteiskuntaan ja olevansa yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. Osallisuuteen liittyy myös se, että palveluiden pitäisi olla saatavissa helposti, erityisesti tämä lisäksi huono-osaisimpien osallisuutta. Osallisuuden kokemus syntyy kolmesta eri tekijästä: markkinoille pääsemisestä (tässä yhteydessä erityisesti työmarkkinoille pääseminen), instituutioihin kuulumisesta (esim. politiikka tai koulutus) ja toimivista sosiaalisista suhteista. Osallisuuden kokemus syntyy siitä, että yksilöt osallistuvat edellä mainittuihin toimintoihin ja heille kehittyy tätä kautta kokemus omien asioiden kulkuun vaikuttamisesta. (Leemann ja Hämäläinen 2016, 290, 590-592.)

Mona Särkelä-Kukko (2014) kuvaa osallisuutta hyvin saman tapaisesti. Hänen mukaan osallisuus on kuulumista ja mukana olemisen tunnetta. Osallisuus rakentuu siitä, että yksilö tulee kuulluksi ja kokee voivansa vaikuttaa asioihinsa. Osallisuuden mahdollistajia ovat kohtuullinen elintaso, hyvät sosiaaliset suhteet ja mahdollisuudet toteuttaa itseään. Elintaso tarkoittaa Särkelä-Kukon määritelmässä, sitä että ihminen voi kokea turvallisuutta ja terveyttä sekä hänellä on kohtuullinen tulotaso. Hyviin sosiaalisiin suhteisiin kuuluu, se että yksilö voi tuntea kuuluvansa yhteisöön. Itsensä toteuttaminen merkitsee, sitä että ihminen voi vaikuttaa elämäänsä ja ympäristöönsä sekä kokee tulleen kuulluksi. (Särkelä-Kukko 2014, 34-44.)

Samoin kuin Leemann ja Hämäläinen (2016) myös Särkelä-Kukko (2014, 39-46) nostaa esiin sen, että palvelujärjestelmän toimivuus vaikuttaa siihen kokeeko ihminen osallisuutta. Päivi Rouvinen-Wilenius (2014, 59) näkee, että yksilötasolla osallisuuden kokemukseen vaikuttavat myös luottamus, sosioekonominen asema, työllisyys, koulutus ja koetut vaikutusmahdollisuudet.

Adam Seligman (2015, 49) käyttää instituutioihin kohdistuvasta luottamuksesta ilmaisua luottavaisuus ja ihmisten välisestä suorasta luottamuksesta sanaa luottamus. Hänen mukaansa luottavaisuus on sitä, että luotamme johonkin, joka on ennustettava ja tiedämme mitä siltä odottaa ja luottamus on, sitä että luotamme vaikka emme tiedä mitä odottaa. Jussi Kotkavirta (2015) määrittelee luottamuksen odotukseksi tai uskomukseksi jonkun tai joidenkin luottamuksen arvoisuudesta. Hänen mukaansa instituutiot ovat sosiaalisesti tunnustettuja funktioita, joiden olemassaolo perustuu siihen, että hyväksymme ne ja

luotamme niihin. Toimivat instituutiot vaativat sitä, että niiden käytännöt ovat vahvat ja ne toimivat odotetulla tavalla. Luottamus instituutioihin on Seligmanin luottamuksen määritelmän mukaan enemminkin luottavaisuutta. Kotkavirta (2015) kuitenkin käyttää sanaa luottamus instituutioihin luottamisesta, vaikka tuo esiin myös Seligmanin jaottelun luottamukseen ja luottavaisuuteen. (Kotkavirta 2015, 58-64.)

Osattomuus on edellä mainittujen ominaisuuksien puutetta. Särkelä-Kukko (2014, 36) sanoittaa osattomuuden näin: ”Osaton ei ole osallinen yhteiskunnassa tärkeinä pidetyistä asioista”. Syrjäytyneet ja huono-osaiset voidaan nähdä edellä mainittujen osallisuuden määritelmien perusteella myös osattomina. Syrjäytyneillä on suhde yhteiskuntaan löystynyt (Sandberg 2015, 2) ja huono-osaiset ovat yhteiskunnan marginaalissa (Saari 2015, 30). Osallisuuden määritelmässä osallisuutta kuvattiinkin syrjäytymisen ehkäisijänä (Särkelä-Kukko 2014, 36; Leemann ja Hämäläinen 2016, 290).

Tässä tutkielmassa osallisuutta tarkastellaan neljältä kantilta. Ensimmäiseksi tarkastellaan haastateltavien osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan. Toiseksi selvitetään haastateltavien kokemia vaikutusmahdollisuuksia suomalaisen yhteiskuntaan. Kolmanneksi tarkastellaan luottamusta, joka Rouvinen-Wileniuksen (2014, 59) mukaan on yksi osallisuuden kokemukseen vaikuttava tekijä. Neljänneksi tarkastellaan, sitä ovatko haastateltavat kokeneet saaneensa apua yhteiskunnalta. Leemannin ja Hämäläisen (2016, 290) sekä Särkelä-Kukon (2014, 39-46) mukaan yhteiskunnallista osallisuutta tukee palveluiden helppo saatavuus. Tässä tutkielmassa laajensin palveluiden helpon saatavuuden käsittämään yleisesti haastateltavien kokemusta, siitä että suomalaisen hyvinvointivaltion instituutioilta, kuten Kelalta tai kuntien sosiaalihuollosta, on saatu apua tarvittaessa.

Köyhyys, huono-osaisuus, syrjäytyminen sekä osallisuus ovat siis toisiinsa liittyviä käsitteitä, jotka ovat merkitykseltään päällekkäisiä ja monesti määritelmällisesti epämääräisiä. Tämän vuoksi niitä saatetaan käyttää monessa eri tarkoituksessa. Tässä luvussa on pyritty avaamaan sitä, miten nämä käsitteet tässä tutkielmassa ymmärretään.

2.2 Luokkarakenne

Tässä tutkielmassa syitä köyhyden periytyvyydelle haetaan luokkataustasta.

Yhteiskuntaluokka onkin yksi yhteiskuntatieteiden keskeisempiä käsitteitä ja sen ympärillä on paljon erilaisia teorioita. Lisäksi luokka on ideologisesti väritynyt käsite. On erilaisia tapoja määritellä luokka, ja näihin määritelmiin saattaa liittyä ideologisia jännitteitä.

Luokkateorian taustaa

Ehkä kuuluisin luokkateoreetikko on Karl Marx. Marxilaisessa teoriassa luokat kuvaavat omistussuhteiden epäsuhtaista jakoa ja ovat konfliktin lähde. Kommunistisessa manifestissa Marx ja Engels (2016) näkevät luokkajaon omaisuuteen liittyvänä ja luokkataistelun aiheena. Heidän teoriansa mukaan luokkataistelu on kulkenut läpi historian muokaten välillä luokkarakenteita, ja siinä yhteiskunnassa missä he elivät, kapitalismi oli yksinkertaistanut luokkajaon proletariaatin ja porvariston väliseksi kamppailuksi. (Marx ja Engels 2016, 10-11.)

Teoksessaan pääoma Marx (1979) avaa laajemmin tätä käsitystään. Teoksessa selvennetään käsitystä siitä, miten pääoman muodostumisprosessi luo yhteiskunnassa erilaisia luokkasuhteita. Lyhyesti kuvattuna tämä tapahtuu siten, että työ on ainoa vaihdon väline, jolla on kyky tuottaa lisäarvoa. Tämä johtuu siitä, että työn ostaja voi maksaa työstä vain työntekijän ylläpitoon vaadittavan summan, mutta voi teettää työntekijällä enemmän työtä kuin ylläpito vaatii. Marxin mukaan pääoman kasautuminen on alkanut siitä, kun pienet yksityisomaisuudet, joita esim. maatyöläisillä oli, on pakkolunastettu ja koottu harvoille suuriksi omaisuuksiksi. Kapitalistisen yhteiskunnan hän näkee tämän kasautumisen huipentumana. Kapitalistisessa yhteiskunnassa työväestö on köyhä ja huono-osainen kansanosana. Tämä huono-osaisuus on myös vahvasti periytyvää, koska Marxin mukaan omaisuus kasautuu niille, joilla on jo valmiiksi pääomaa. (Marx 1979, 182-183, 681-683.)

Marxin (1979) teoriassa otetaan huomioon myös väestö, joka kuuluu työväenluokan alempiin kerroksiin. Tähän suhteelliseen liikaväestöön kuuluvat, työkykyiset työttömät,

köyhäinhoitolaisten lapset, rappiolle joutuneet, ryysyläiset ja työkyvyttömät. Tämän väestön olemassaolon hän näkee kapitalismin synnyttämänä ja myös ylläpitämänä, koska tuotannot vaihtelu, lamat ja nousukaudet toisaalta vaativat ja toisaalta luovat tällaista liikkaväestöä. (Marx 1979, 565- 580.) Marxin teoriassa köyhyys siis johtuu kapitalistisista rakenteista.

Toinen kuuluisa luokkateoria tulee saksalaiselta yhteiskuntatieteilijä Max Weberiltä (1978). Hänen mukaansa luokkiin voidaan jakaa: omaisuuden, kaupallisen toiminnan ja sosiaalisten resurssien mukaan. Omaisuuteen perustuen luokat jakautuvat niihin, joilla on omaisuutta ja niihin, joilla sitä ei ole. Kaupalliset luokat taas liittyvät taloudelliseen aktiivisuuteen ja taloudellisten resurssien hallintaan. Sosiaaliset luokat liittyvät näihin, mutta myös esimerkiksi koulutukseen. Lisäksi Weber tuo esiin ajatuksen ”statuksesta”. Status ei ole sama asia kuin luokka, mutta status voi vaikuttaa luokka-asemaan ja luokka-asema voi vaikuttaa statukseen. Statusta määrittävät esimerkiksi elämäntyyli ja käytös. (Weber 1978, 303-306.)

Näitä kahta luokkateoriaa yhdistää ajatus luokkajaon liittymisestä omaisuuden epätasaiseen jakoon luokkien kesken, mutta Weber (1978) keskittyy tarkastelemaan statuspohjaisia ammattiluokka-asemia ja niiden vaikutuksia elintasoon, kun taas Marx (1979) tarkastelee suoraviivaisemmin tuotantovälineiden omistajuutta ja omistajuuden epätasaisen jakautumisen aiheuttamaa intressiristiriitaa luokkien välillä. Aikaisemmin weberiläinen ja marxilainen ajattelu nähtiin kilpailevina. Tähän debattiin liittyi usein myös poliittisia jännitteitä. Nykyisin jalansijaa on saanut näkökulma, jonka mukaan weberiläinen ja marksilainen ajattelu eivät ole toisiaan poissulkevia vaan täydentäviä. (Erola 2010a 28-29.)

Tyypillisesti ihmiset jaetaan luokkiin ammattiaseman mukaan. Erikson-Goldhorpen luokittelu (EG), on nykyisin yleisimmin käytössä oleva ammattiluokittelu. Tämä luokittelu oli alkujaan weberiläisesti suuntautunut, mutta nykyään sitä käyttävät yleisesti myös marxilaisesti suuntautuneet luokkatutkimukset (Erola 2010a 28-29.) Robert Eriksonin ja John Goldhorpen (1992) luokittelussa ammatit on jaettu luokkiin työn itsenäisyyden, valvonnan asteen sekä sen vaatiman erityisosaamisen tason mukaan. Luokittelussa ammattiluokat ovat seuraavat:

1. ylemmät professioammatit
2. alemmat professioammatit
3. toimistotyöntekijät
4. asiakaspalvelutyöntekijät
5. yksityisyrittäjät
6. maanviljelijät
7. ammattitaitoinen työväestö
8. muu työväestö
9. muu työväestö maataloudessa.

Professioammateissa työ on itsenäistä ja vaatii erityisosaamista. Asiakaspalvelutyöntekijät ja muu työväestö taas edustavat ammatteja, joissa työ on rutiininomaista ja helposti valvottavaa. Toimistotyöntekijöillä ja ammattitaitoisella työväestöllä työn haastavuus ja itsenäisyys on näiden välimaastossa. (Erikson ja Goldhorpe 1992, 37-43.)

Bourdieuin luokkateoria

Toisenlaista näkökulmaa luokkaan tuo ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu (1985; 1986), joka näkee luokkien syntyvän eri pääomalajien epätasaisesta jakautumisesta. Bourdieuin ajatuksissa on vaikutteita sekä Marxilta että Weberiltä. Marxilta pääomakonseptin kehittämisessä ja Weberiltä luokkajakoon vaikuttavien tekijöiden laajentamisen taloudellisen pääoman ulkopuolelle myös sosiaalisiin seikkoihin.

Bourdieu (1986) mukaan pääoma voi olla kolmessa eri muodossa: taloudellisessa, sosiaalisessa ja kulttuurisessa. Lisäksi Bourdieulla on symbolisen pääoman käsite, joka merkitsee kentillä hyödynnettävässä muodossa olevaa pääoma eli se on muiden tunnustamaa pääomaa. Symbolinen pääoma on siis kulttuurista, sosiaalista tai taloudellista pääomaa, jonka arvon muut tunnustavat. (Bourdieu 1986, 241-242.)

Sosiaalinen pääoma liittyy sosiaalisiin suhteisiin ja verkostoihin. Hyvistä suhteista hyötyy konkreettisesti saadessaan suhteilta apua elämässä, mutta suhteista hyötyy myös siten, että assosioidaan kuuluvaksi tiettyyn arvostettuun sosiaaliseen ryhmään. Sosiaalisia suhteita ovat esimerkiksi perhesuhteet, naapurustosuhteet tai ystävyysuhteet. (Bourdieu 1986, 248-

252.) Sosiaalisen pääoman saavuttaminen vaatii ajankäyttöä. Tämä tarkoittaa, sitä että henkilöllä on mahdollisuus osoittaa huolenpitoa, huomiota sekä kiinnostusta sosiaalisiin suhteisiin. Taloudellisen pääoman omistus mahdollistaa ajankäytön tähän. Sosiaalista pääomaa siis hoidetaan hoitamalla hyviä suhteita. Sosiaalinen pääoma myös kasautuu ja välittyy suhteiden kautta. (Bourdieu 1985, 67-69.)

Kulttuurinen pääoma voi olla kolmessa eri muodossa. Esinäkin ruumiillistuneena, mikä tarkoittaa omaksuttuja tapoja ja makua. Toiseksi se voi ilmetä esineellisenä kulttuuriomaisuutena, kuten omistettuna taiteena. Kulttuurista pääomaa kulttuuriomaisuudesta tulee, jos omistaja osaa arvostaa ja nauttia siitä. Kolmanneksi kulttuurinen pääoma voi olla institutionaalista. Tämä tarkoittaa, sitä että se näyttäytyy esimerkiksi oppiarvoina. (Bourdieu 1986, 243-248.)

Kulttuurisen pääoman määrään vaikuttaa esimerkiksi oppimiskyky ja äly, mutta se ei riipu vain niistä. Kulttuurinen pääoma välittyy perhesuhteiden kautta. Vanhemmat siis välittävät omaa kulttuurista pääomaa lapsilleen. Kulttuurisen pääoman välittymiseen vaikuttaa se, kuinka paljon aikaa vanhemmat pystyvät käyttämään aikaa kulttuurisen pääoman välittämiseen. Lisäksi kulttuurisen pääoman määrään vaikuttaa se, kuinka paljon aikaa henkilöillä itsellään on käyttää kulttuurisen pääoman lisäämiseen. Konkreettinen esimerkki tästä on se, että korkeammat oppiarvot vaativat sen, että henkilöllä on oltava mahdollisuus käyttää aikaa kouluttautumiseen ja olla pois työmarkkinoilta. Taloudellisen pääoman omistaminen mahdollistaa tämän. (Bourdieu 1986 246-253.)

Taloudellinen pääoma on suoraan rahaksi muutettava pääoman muoto.

Sekä sosiaalinen että kulttuurinen pääoma palautuvat lopulta taloudelliseen pääomaan, joka toisaalta edesauttaa näiden pääomien saavuttamista. Toisaalta nämä pääomat mahdollistavat taloudellista pääoman hankkimisen. (Bourdieu 1985, 67-69.) Sanna Sanaksenahon (2006, 27) mukaan Bourdieun taloudellisen pääoman idea on peräisin Marxilta. Mathieu Hikaru Desan (2013) kuitenkin kritisoi ajatusta siitä, että Bourdieun taloudellinen pääoma olisi sama asia kuin Marxin pääoma. Hänen mukaansa Marxin kuvaama pääoma ei ole hyödyke vaan prosessi, johon sisältyy taloudellisen lisäksi myös sosiaalinen, poliittinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Tätä hän perustelee sillä, että Marxille

pääoman arvo syntyy, kun se on mobilisoitu vaihdon myötä. Tähän mobilisointiin liittyy, sosiaalisia, poliittisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia. Tätä vastoin Bourdieulle taloudellinen pääoma on vain kentillä käytävissä pelissä tarvittava resurssi. (Desan 2013, 321-322.)

Bourdieu (1995) mukaan ihmiset kilpailevat erilaisilla yhteiskunnallisilla kentillä. Kenttä on sosiaalisen toiminnan alue, joka muodostuu toimijoiden välisistä valtasuhteista. Kentillä toimijat kilpailevat pääomista. Kentillä pärjäämiseen vaikuttaa myös se, millaisia pääomia toimijalla on valmiiksi. Ne joilla on hallussaan eniten pääomia, ovat kentällä vahvimmilla, ja yrittävät säilyttää kentän tasapainon. Vähemmän pääomia omaavat voivat pyrkiä horjuttamaan kentän tasapainoa vahvistaakseen asemaansa. Erilaisilla kentillä, jonkun tietyn pääoman rooli voi olla korostunut ja tämän pääoman hallinta on tärkeää kentällä pärjäämiseksi. Bourdieu selventää ajatustaan kentistä vertaamalla niitä peliin, jossa pääomat toimivat valttikortteina. (Bourdieu, Wacquant 1995, 124-129.)

Toimijan vahvuus kentillä riippuu hänen habitukseensa tallentuneesta pääomasta ja sen koostumuksesta. Habitus on toimijan sisäistämien asenteiden, arvojen sekä toiminta- ja suhtautumistapojen kokonaisuus. Habitus on elämäkokemuksen tuote, siksi kahta aivan samanlaista habitusta ei ole, mutta elämäkokemuksissa on luokkaryhmien sisällä samankaltaisuuksia. Tämän vuoksi samassa luokka-asemassa olevilla voi olla yhteinen luokkahabitus. Elämäkokemuksiin vaikuttaa se millaisia pääomia toimijoilla on. Bourdieun mukaan yhteiskuntaluokkia erottaakin nimenomaan pääomien erilainen määrä ja rakenne. (Bourdieu 1985, 121; 82.) Bourdieu (1986) perustelee tätä sillä, että pääomalla on taipumus kasaantua uusintaa ja pitää kiinni itsestään, siksi pääomien epätasainen jako kuvastaa siis sitä, miten yhteiskunta on jakautunut. (Bourdieu 1986, 241-242.) Yksilön habitus on riippumaton rakenteista, mutta habitus syntyy kuitenkin, kun rakenteet sisäistetään sosialisatioprosessissa. Habituksen sisältämien taipumusten siirtämistä konkreettisiin tilanteisiin Bourdieu kutsuu intressiksi. Intressi on panostusta johonkin kenttään ja sen pääomiin. Yksilöllä on niin sanotusti intressi, johonkin kenttään. (Bourdieu, Wacquant 1995, 144-145.)

Yhteiskunnanluokkarakennetta Bourdieu (1998) nimittää sosiaalisesti tilaksi. Sosiaalista tilaa voidaan kuvata pääomien hallintasuhteiden avulla. Sosiaalista tilaa määrittävät

pääomien kokonaisvolyymi, pääomien koostumus ja näiden ominaisuuksien muutos ajassa. Tarkastelemalla pääomien jakautumista sosiaalisessa tilassa, voidaan luoda erilaisia luokituksia. Nämä luokitukset ovat kuitenkin vain teoreettisia. Todelliset luokat ovat poliittisten luokitustaisteluiden tulos. (Bourdieu 1998, 14-22.)

Bourdien mukaan ylimmät luokat määrittelevät yhteiskunnassa legitiimin arvomaailman, sekä säännöt kentillä. Keskiryhmät pyrkivät jäljittelemään hallitsevaa luokkaa, ja alimmat luokat pitävät hyvänä sitä, minkä välttämättömyydestä joutuvat valitsemaan. Ylimmillä luokilla on pääomia runsaasti, ja sen tarkastelu millaisia pääomalajeja henkilöt omistava, on merkittävää erotellessa ylimpiä yhteiskuntaryhmiä. Alimpia ryhmiä taas yhdistää se, että mitään pääomalajeista ei juuri ole (Roos, 1985, 20.) Ylimpien luokkien määrittämää legitiimiä arvomaailmaa voidaan kutsua doksaksi. Bourdieun (1998) mukaan yhteiskunnassa hallitsevat tahot pitävät valta-asemansa ylläpitämällä doksa. Doksa tarkoittaa yhteiskunnassa oikeina pidettyjä ajattelumalleja, joita ei kyseenalaisteta, koska yksilöt ovat sisäistäneet ne. Symbolisen pääoman avulla voidaan tuottaa omalle viiteryhmälle hyödyllinen diskurssi, joka voi lopulta muodostua doksaksi. (Bourdieu 1998, 111-116.)

Bourdieuun pääomateoria voidaan liittää osallisuuden käsitteeseen. Kohtuullinen toimeentulo, joka Särkelä-Kukon (2014, 34-44) mukaan on yksi osallisuuden tunteen rakentaja, liittyy taloudelliseen pääomaan. Lisäksi sosiaalinen pääoma on olennaisessa osassa osallisuuden tunteen rakentumisessa, koska sekä Särkelä-Kukolla (2014, 34-44) että Leemanilla ja Hämäläisellä (2016, 590-592) yksi osallisuuden tunnetta tukevista osatekijöistä on nimenomaan hyvät sosiaaliset suhteet. Voi siis olettaa, että pääomista ainakin sosiaalisen ja taloudellisen pääoman omistaminen vaikuttavat siihen tunteeko ihminen itsensä osalliseksi yhteiskunnasta.

Myös luottamus on yksi osallisuuteen vaikuttavista tekijöistä, joita tässä tutkielmassa tarkastellaan. Luottamus on usein liitetty sosiaaliseen pääomaan, mutta luottamus liittyy enemmänkin Robert Putnamin (1993) sosiaalisen pääoman käsitteeseen, jossa sosiaalinen pääoma nähdään yhteisön resurssina. Putnamin mukaan luottamus on sosiaalista pääomaa, joka tekee yhteisöstä vahvemman. Hänen mukaansa yhteisön sosiaalinen pääoma

muodostuu vapaaehtoisuuteen perustuvasta yhdistystoiminnasta, luottamuksesta, normatiivisista säännöistä sekä vastavuoroisuudesta. (Putman 1993, 167-176.) Bourdieu ei ole määritellyt sosiaaliasta pääomaa näin tarkasti ja kaiken kaikkiaan Bourdieun idea sosiaalisesta pääomasta on melko epämääräinen. Tomi Kankainen (2007) ja Sanna Sanaksenaho (2006) ovat kuitenkin molemmat sitä mieltä, että vaikka luottamus kuuluu Putnamin ideaan sosiaalisesta pääomasta, se ei sovi Bourdieun teoriaan, koska Bourdieulla sosiaalinen pääoma viittaa enemminkin yksilöiden kesken epätasaisesti jakautuneisiin sosiaalisiin resursseihin, joita tarvitaan kentillä käytävässä kilpailussa. Tämä ajatus ei istu Putnamin näkemykseen sosiaalisesta pääomasta yhteisön yhteisenä resurssina. (Kankainen 2007, 15; Sanaksenaho 2006,79)

Sanaksenahon (2006) mukaan luottamus kuitenkin kytkeytyy Bourdieun pääomateoriaan, siten että se on asenteita ja suhtautumistapoja, jotka poikkeavat pääomaresursseja eriarvoisia määriä omistavilla yhteiskuntaryhmillä toisistaan. (Sanaksenaho 2006, 79.) Myös Kankainen (2007) päätyi yhdistämään luottamuksen Bourdieun teoriaan samantapaisesti. Hänen mukaansa luottamus on yksilön resurssi, joka voidaan kytkeä muiden resurssien omistukseen. Kankaisen mukaan esimerkiksi hyväosaisten on helpompi luottaa kuin huono-osaisten, koska heillä luottamuksen pettäminen ei johda niin huonoihin seurauksiin kuin hyväosaisilla (Kankainen 2007, 15-16.)

Bourdieu (1985; 1986) teoriassa luokkaerot siis johtuvat kentillä tarvittavien pääomien epätasaisesta jakautumisesta. Hän ajattelee Marxin (1979, 681-183) tavoin, että pääomilla on taipumus kasautua niille, joilla jo valmiiksi on pääomia. Pääomat myös välittyvät sukupolvelta toiselle, siksi syntyperä vaikuttaa siihen millaiset mahdollisuudet yksilöllä on pärjätä kentillä käytävässä kilpailussa. Lisäksi hallitseva luokka ylläpitää valtaansa määrittämällä kentillä käytävän kilpailun säännöt itselleen edullisesti. (Bourdieu 1985; Bourdieu 1986; Bourdieu ja Wacquant 1995.) Vähän pääomia omaavat voidaan nähdä myös kenttien kilpailussa sivuun jääneinä ja yhteiskunnan marginaaliin joutuneina eli Sandbergin (2015, 101-103) määritelmän mukaan syrjäytyneinä ja Saaren (2015, 30) määritelmän mukaan huono-osaistena.

Bourdieuun pääomateoriassa on heikkoutensa. Hän esimerkiksi näkee yhteiskunnassa vallitsevan ihmisten välisen kilpailun, eikä pohdi yhteistyön ja yhteisöllisyyden merkitystä. Bourdiuen teoria on kuitenkin empiirisesti käyttökertainen, ja tuo yhteiskuntaluokkien tarkasteluun mukaan sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden.

Alaluokka

Kaikissa edellä mainituissa luokkateorioissa työväenluokka on alin luokka. Kuitenkin Marx (1979, 565- 580) huomioi myös työväenluokan alimman kerrostuman eli ne, jotka eivät jostain syystä ole työelämässä. Työelämän ulkopuolelle jääminen onkin Suomessa merkittävä köyhyydelle altistava tekijä (mm. Saikku ja Kokko 2010, 246-247; Mukkila ym. 2019, 81-87). Työväenluokkaisuus ei kuitenkaan nyky Suomessa tarkoita suoraan köyhyyttä (Erola 2010b, 104; Moisio 2004, 352).

Yhteiskunnan kaikkein huono-osaisimmista on ulkomaisissa keskusteluissa käytetty käsitettä alaluokka. Alaluokan käsitteelle on monta määritelmää. Ken Robert (1997) tarkastelee alaluokan käsitettä englantilaisessa kontekstissa. Hänen mukaansa käsitteen häilyvyydestä ja alaluokkakeskustelun moninaisuudesta huolimatta alaluokkaan liittyy neljä yleisesti hyväksyttyä piirrettä.

1. Alaluokkaan kuuluvat henkilöt ovat huono-osaisia ja riippuvaisia yhteiskunnan tuesta.
2. Tilanne ei ole väliaikainen vaan elämänmittainen ja sukupolvelta toiselle jatkuva.
3. Alaluokka erottuu muusta yhteiskunnasta kulttuurisesti ja sosiaalisesti. Asuu esimerkiksi tietyillä asuinalueilla ja omaa tietyn elämäntyylin.
4. Työllistymisen esteenä on muitakin syitä kuin yksinkertaisesti työn puute.

Robert (1997) korostaa, että kaikki köyhät tai työttömät eivät kuulu alaluokkaan, vaan jotta alaluokan kaltainen yhteiskunnallinen kerrostuma voitaisiin havaita, näiden kaikkien yllä olevien määreiden pitäisi esiintyä. (Robert 1997, 41-43.)

Alaluokka on siis sosiaalinen ja kulttuurinen muodostelma. Kulttuurisella eriytymisellä muusta yhteiskunnasta tarkoitetaan, sitä että alaluokkaan kuuluvien kulttuuri poikkeaa muun yhteiskunnan kulttuurista (esim. arvojen ja asenteiden osalta). Alaluokan kulttuuri on

vastakulttuuri, joka on muodostunut selviytymiskeinoksi niille, jotka eivät pärjää taloudellisessa kilpailussa. Lisäksi alaluokan kulttuuri on sellainen, joka itsessään heikentää todennäköisyyttä liittyä työmarkkinoille. (Robert 1997, 43.) Beverley Skeggsin (2014) mukaan alaluokan kulttuuri määritellään ulkopuolelta vialliseksi. Alaluokan kulttuuri nähdään monesti irrottautumisena yhteiskunnan moraalisesta järjestyksestä, vaikka se tulisi nähdä sen seurauksena, että yksilöllä ei ole riittävästi resursseja pärjätä markkinoilla. Skeggsin näkemyksen mukaan alaluokka tarkoittaa yhteiskunnallisesta järjestyksestä ulossuljettuja henkilöitä. (Skeggs 2014, 167-168.)

William Julius Wilson (2012) on tutkinut alaluokkaa empiirisesti USA:n kontekstissa. Tutkimuksen mukaan alaluokkaan kuulumista määrittävät ikä, etninen tausta, sosiaalipalvelujen asiakkuus ja asuinympäristö. Lisäksi tyypillisiä alaluokkaan liittyviä piirteitä ovat naisyksinhuoltajaperheet, matala koulutus, köyhyys ja rikollisuus sekä riippuvuus sosiaalipalveluista. (Wilson 2012.)

Wilsonilla (2012) alaluokka liittyy vahvasti nimenomaan asuinalueisiin ja slummiutumiseen. Alaluokan syntyminen johtui paikallisista rakenteellisista muutoksista, jotka toisaalta vähensivät vähän koulutetun väestön tarvetta ja toisaalta siirsivät koulutusta vaativat työt toisille alueille. Tämä johti siihen, että koulutetut ja paremmin pärjäävät muuttivat pois slummiutuneilta alueilta. (Wilson 2012, 39-50.) Suomessakin havaittu alueellista eriytymistä. Esimerkiksi Mats Stjernberg (2015, 556-558) on todennut, että työttömyys ja alhainen tulotaso on tyypillistä tietyille kaupunki lähiöille.

Alaluokka voidaan liittää huono-osaisuuden ja syrjäytymisen käsitteisiin. Huono-osaisuus on ulkopuolisuutta yhteiskunnasta (Saari 2015, 30) ja syrjäytyminen on yhteiskunnan ja yksilön suhteen löystymistä (Standberg 2015, 2). Myös alaluokan käsitteeseen liittyy kulttuurinen, sosiaalinen ja alueellinen eriytyminen muusta yhteiskunnasta (Roberts 1997; Wilson 2012; Skeggs 2014). Kaikkiin kolmeen käsitteeseen voi siis nähdä liittyvän, jonkinlainen irrallisuus muusta yhteiskunnasta. Skeggs (2014) vertaileekin syrjäytymisen käsitettä alaluokan käsitteeseen. Hän nostaa alaluokan käsitteen vaihtoehdoksi syrjäytymisen käsitteelle, koska käsitteet ovat lähellä toisiaan, mutta alaluokan käsite tuo

paremmin esiin prosessin ja rakenteet. Hänen mukaansa syrjäytymisen käsite korostaa lopputulosta unohtaen syrjäytymiseen johtaneen prosessin. (Skeggs 2014, 167-168.)

Kaiken tämän lisäksi alaluokan käsite liittyy myös osattomuuteen. Alaluokkaan kuuluvat eivät ole osallisia työmarkkinoilla ja heidän taloudellinen tilanteensa on heikko. Skeggsin (2014) mukaan alaluokkaan kuuluvat ovat yhteiskunnasta ulossuljettuja (Skeggs 2014, 167-168) eli siis yhteiskunnallisesti osattomiksi jätettyjä.

Alaluokkateoriaan kuuluu siis ajatus alaluokkaan kuuluvien köyhyydestä ja riippuvuudesta yhteiskunnan tuesta (Robert 1997, 42-43). Alaluokalle on tyypillistä myös matala koulutus (Wilson 2012). Lisäksi, koska alaluokkaan kuuluu sosiaalinen eriytyminen muusta yhteiskunnasta (Robert 1997, 42-43). Voidaan olettaa, että alaluokkaan kuuluvilta puuttuvat sosiaaliset suhteet, jotka näyttäytyisivät muun yhteiskunnan silmissä arvostettuina. Bourdieulaisittain alaluokkaan kuulumista määrittävät siis taloudellisen sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman vähäisyys

Alaluokan käsite on kaiken kaikkiaan monisyinen käsite. Edes yksimielisyyteen siitä, onko mitään alaluokkaa olemassa, ei ole päästy. Lisäksi käsitteessä on se vaara, että köyhät tulevat leimatuiksi. Vaikka alaluokan käsite olisikin sopiva kuvaamaan yhteiskunnan huono-osaisimpia, käsitteen empiirinen soveltaminen Suomessa on haastavaa, koska käsite on kehitetty erityyppisissä yhteiskunnissa. Ilpo Airio ja Mikko Niemelä (2002, 216) ovatkin tulleet siihen tulokseen, että alaluokka ei ole käyttökelpoinen käsite Suomen oloissa. Lisäksi käsite ei sovellu kuvaamaan kaikkia pitkäaikaista köyhyyttä kokeneita, koska kriteerit sille, ketkä alaluokkaan kuuluvat ovat tiukat. Näiden syiden vuoksi näen Bourdieun pääomateoriassa laajemman mahdollisuuden tarkastella luokan vaikutuksia periytyvään köyhyyteen.

Alaluokkateoriassa on kuitenkin yhtymäkohtia Bourdieun pääomateoriaan. Lisäksi alaluokkateoria kuvaa työelämän ulkopuolella olevia. Työelämän ulkopuolelle jääminen on Suomessa merkittävä köyhyyttä aiheuttava tekijä (mm. Kauppinen, Saikku ja Kokko 2010, 246-247 ; Munkkila ym. 2019, 81-87). Edellä mainituista syistä myös alaluokkaan liittyvä teoria on tutkielmassa läsnä. Varsinaista alaluokkaa ei tässä tutkielmassa kuitenkaan pyritä hahmottamaan, vaan tarkoituksena on tarkastella Bourdieun teorian kautta sitä, onko

pitkäaikaisköyhillä pääomien määrissä ja koostumuksessa yhtäläisyyksiä, jotka voisivat kieliä yhteisestä luokkahabituksesta.

Sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus

Suomalaisessa hyvinvointivaltiossa luokkaliikkuvuus yleistä ja luokkanousukin hyvin mahdollinen. Luokkaan liittyviä merkittäviä käsitteitä ovat näin ollen sosiaalinen periytyvyys ja sosiaalinen liikkuvuus. Sosiaalinen periytyvyys tarkoittaa sitä, että lapsi pysyy vartuttuaan samassa luokka-asemassa kuin vanhempansa. Sosiaalinen liikkuvuus voidaan jakaa absoluuttiseen ja suhteelliseen liikkuvuuteen. Absoluuttinen liikkuvuus kuvaa yksinkertaisesti sitä, että lapsen luokka-asema tämän aikuiseksi vartuttua on eri kuin vanhempien. Tässä ei oteta huomioon kuitenkaan sitä, miten tänä aikana esimerkiksi rakennemuutos on vaikuttanut luokkarakenteeseen. Tästä syystä sosiaalisen liikkuvuuden tarkastelemiseen tarvitaan usein suhteellisen liikkuvuuden käsitettä, joka tarkoittaa sitä, miten vanhempien luokka-asema on vaikuttanut lapsen luokka-asemaan aikuisuudessa. Tämän liikkuvuuden voidaan nähdä kuvastavan sitä, miten yhteiskunnassa toteutuu mahdollisuuksien tasa-arvo. (Härkönen 2010, 53-54.)

Suomalaista yhteiskuntaa tarkasteltaessa onkin siis merkittävää se, että luokkaliikkuvuus on suurta, mutta silti luokka-asema on myös periytyvä. Tarkastelen tässä tutkielmassa luokka-asemaa pääomien kokonaisomistuksen kautta.

2.3 Suomalaista tutkimusta

Suomalaista yhteiskuntaa on pidetty tasa-arvoisena ja täällä onkin sosiaaliturvajärjestelmä, joka suojaa ihmisiä yleensä ainakin absoluuttiselta köyhyydeltä. Suomi on kuitenkin muuttunut nopeasti melko matalan elintason yhteiskunnasta pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi (Urponen 250, 1994). Nykypäivän Suomessa köyhyyttä on kansainvälisesti verrattaessa melko vähän, mutta kokonaan köyhyyttä ei ole kyetty poistamaan (Moisio 2004, 355-356)

Köyhyys Suomessa

Pasi Moisio (2004) on tutkinut köyhyyden pitkittäistä rakennetta. Tutkimustulosten mukaan pitkäaikainen köyhyys on Suomessa harvinaista (pitkäaikaisköyhyysaste oli 4,7 prosenttia vuonna 2004), mutta sosioekonominen asema kuitenkin vaikuttaa huomattavasti siihen kuinka iso riski on kokea köyhyyttä. Lisäksi lyhytaikaisia köyhyysjaksoja kohtaavat samat henkilöt useasti elämänsä aikana. (Moisio 2004, 355-356.) Tuoreempien tietojen mukaan vuonna 2016 suhteellinen köyhyysaste oli 12,7 prosenttia ja minibudjettiköyhyysaste 7,8 prosenttia (Mukkilan ym. 2019, 79). Moisio (2010, 183) mukaan suhteellinen köyhyysaste oli 1990-luvulta vuoteen 2010 lähes kaksinkertaistunut. Näyttää siis siltä, että 1990-luvulle tultaessa suomalainen köyhyys on lisääntynyt.

Useassa tutkimuksessa on todettu, että köyhyydelle altistavat työttömyys, yksinasuminen ja yksinhuoltajuus. Timo Kauppinen, Peppi Saikku ja Riitta-Liisa Kokko (2010, 246-247) ovat todenneet, että työttömyydellä ja köyhyydellä on vahva yhteys ja, että hyvinvointiongelmat kasautuvat työttömille. Myös Mukkilan ym. (2019 81-87) ja Tuomo Laihialan (2018, 41-42) mukaan työttömät, työvoiman ulkopuolella olevat ja yksinasuvat sekä yksinhuoltajat elävät muita useammin köyhyydessä. Laihialan (2018) mukaan yksinasuvat kokevat köyhyyden lisäksi kokonaisvaltaista huono-osaisuutta useammin, kuin muissa kotitaloustyypeissä elävät. Toisaalta työllisten pariskuntien ja kahden huoltajan perheiden suhteellinen köyhyysriski on pieni. (Laihiala 2018, 41-42.) Moisio (2004) on todennut, että työttömyys yksinhuoltajuus ja yksinasuminen ovat pitkäaikaiseen köyhyyteen vaikuttavia tekijöitä, kun taas asuinpaikan ja sukupuolen merkitys oli vähäinen. Moisio (2004) tutkimuksessa selvisi myös, että nuoret ja yli 65-vuotiaat kokivat yleisimmin pitkäaikaista köyhyyttä (Moisio 2004, 355-356). Tätä tukee myös Laihiala (2018 41-42), jonka mukaan opiskelijat, eläkeläiset ja yli 65-vuotiaat olivat suhteellisen köyhyydenriskissä.

Köyhyys myös periytyy. Airio ja Niemelä (2002, 216) toteavat tutkimuksessaan, että lapsuudenkodin köyhyys lisää köyhyysriskiä tulevaisuudessa. Köyhyys on siis joissain tapauksessa sukupolvelta toiselle jatkuvaa. Myös Outi Sirniö (2016) on tutkinut tulotason periytymistä väitöskirjassaan. Hän osoittaa, että tulotaso periytyy sukupolvelta toiselle, ja

että erityisen voimakasta tämä periytyminen on ääripäissä eli hyvin pieni- ja suurituloisilla. Lisäksi perhetaustalla on yhteys henkilön tulotasoon useassa vaiheessa elinkaarta. Esimerkiksi koulutus, työttömyys ja perheenmuodostus vaikuttavat tulotasoon riippuen perhetaustasta. Epäsuotuisat elämäntapahtumat vaikuttavat vähemmän tulotasoon hyvätuloisten lapsilla, ja saman koulutustason saavuttaneista (pois lukien ylempi korkeakoulututkinto) hyvätuloisten lapset saavuttavat keskimäärin paremmat tulot. (Sirniö 2016, 5-6.)

Tutkimukset siis todistavat, että taloudellinen asema periytyy ja lapsuudenkodin tulotaso vaikuttaa tulotasoon aikuisena. Lisäksi köyhyys on lisääntynyt ja tuloerot ovat kasvaneet viimevuosina, mikä on huolestuttavaa kehitystä.

Ruoka-apu Suomessa

Tähän tutkielmaan haastattelemi henkilöt on tavoitettu ruoka-apujärjestön jonotustiloista. Siksi on tärkeää avata myös ruoka-avun kontekstia, vaikka tutkimukseni ei siihen kohdistukaan. Ruoka-avun hakemien on kuitenkin haastateltavia määrittävä yhteinen tekijä.

Ruoka-apu syntyi leipäjonojen muodossa Suomeen 1990-luvun alussa vastauksena laman aiheuttamaan tarpeeseen ja jäi siitä pysyväksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Ruokajonoja onkin pidetty yhtenä eriarvoisuuden kasvun symbolina. Ruoka-apu on kolmannen sektorin toimintaa ja ruoka-apuun voi hankkiutua kuka tahansa. Maria Ohisalo (2014a, 19) on arvioinut, että leipäjonoissa käy vuosittain 12600 apua tarvitsevaa säännöllisesti.

Ohisalon (2014b) mukaan tyypillinen ruoka avun saaja on keski-ikäinen heikossa työmarkkina-asemassa oleva työtön tai eläkeläinen. Enemmistö ruoka-avun saajista on yksinasuvia (yli 60 prosenttia). Koulutus on muuta väestöä matalampaa, mutta toisenasteenkoulutus on kuitenkin myös ruoka-avun saajien keskuudessa yleistä. Työssä käyviä ruoka-avun saajista on kymmenen prosenttia. (Ohisalo 2014b.)

Laihialan (2018) mukaan huono-osaisuus on kasautunut ruoka-avun saajille. Ruoka-avun saajista työttömät ovat kaikkein huonoimmassa asemassa. Samaten yhden aikuisen kotitaloudessa elävät ruoka-avun saajat kokivat vähemmän tyytyväisyyttä elämäänsä ja elintasonsa heikommaksi kuin muut.(Laihiala 2018, 77-79). Näyttäisi kaiken kaikkiaan siltä, että ruoka-avussa käyviä määrittävät samat asiat kuin köyhyyttä yleensä.

Hyvinvointivaltion historiaa

Tarkasteltaessa ylisukupolvista köyhyyttä on huomioitava, että se millaista köyhyyttä on koettu ja se, miten ympäröivä yhteiskunta on suhtautunut köyhyyteen, on muuttunut aineistoon haastetultujen henkilöiden elämän aikana. Vanhimpien tähän tutkielmaan haastateltujen lapsuus ajoittui sotien jälkeiseen aikaan; suomalainen yhteiskunta on muuttunut näistä ajoista paljon.

Suomalaisen hyvinvointivaltion historia on melko lyhyt. Toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa sosiaaliturva ja sosiaaliavustukset olivat vielä lapsenkengissään. Sosiaalihuolto oli usein leimaavaa ja huono-osaisiin kohdenettiin pakkokeinoja. Irtolaislaki, joka mahdollisti kaikkein huono-osaisimpien, työttömien ja kerjäläisten lähettämisen työlaitoksiin lakkautettiin vasta 1986. On kuitenkin huomioitava, että tänä aikana asenteet sosiaalihuoltoon olivat huomattavasti muuttuneet. Tästä kertoo esimerkiksi se, että vuonna 1956 astui voimaan huoltolaki, joka teki varattoman kuntalaisen perustoimeentulon turvaamisesta kunnan ehdottoman velvollisuuden. Suomessa tehtiin useita perusturvaa, vakuutuksia ja eläkkeitä koskevia uudistuksia 1970- ja 1980 -luvulla. Suomi olikin 1980-luvulle tultaessa kehittänyt vahvan perusturvan ja lukeutui muiden pohjoismaiden ohella niihin teollisuus maihin, jotka olivat onnistuneet viemään pisimmälle yhteiskunnallisen tasa-arvon. (Urponen, 1994, 231- 242.)

Sotien jälkeistä Suomea leimasi talouskasvu ja toisaalta raju rakennemuutos maatalousyhteiskunnasta palveluyhteiskuntaan. Maatalousväestön osuus ammatissa toimivasta väestöstä putosi 50 prosentista 15 prosenttiin muutamassa vuosikymmenessä. Muutos ei kuitenkaan kohdistunut selkeästi teollisuustyöväestöön vaan palvelusektori työllisti runsaasti varsinkin julkisella puolella. Kolmasosa työtä tekevistä väestöstä työskenteli palvelusektorilla 1960-luvulla, mutta 1990 luvulle tultaessa palvelusektorilla

työskentelevien osuus oli jo 60 prosenttia. Teollisuustyöväestön osuus pysyi 1960-luvulta 1990-luvulle noin kolmessa kymmenessä prosentissa työtätekevistä väestöstä. (Urponen 1994, 246- 250.)

Tällä hetkellä Suomi pohjoismaainen hyvinvointivaltio. Suomalaisessa yhteiskunnassa onkin pyritty antamaan kaikille kansalaisille tasavertaiset mahdollisuudet elämässä. Erityisesti on satsattu koulutukseen, koska koulutus nähdään yhtenä tärkeänä sosiaalisen liikkuvuuden mahdollistajana. Tämän vuoksi on haluttu mahdollistaa kouluttautuminen jokaiselle. Tässä onkin osin onnistuttu, koska nuoremmilla ikäluokilla perusasteen jälkeinen koulutus on yleisempää kuin vanhemmilla ikäluokilla ja 1980-luvulla keskiasteen koulutuksesta tuli normi (Naumanen ja Silvennoinen 2010, 68-69). Sosiaalinen liikkuvuuskin on Suomessa suurta. Suomalaisista 70-80 prosenttia päätyy eri luokkaselemaan kuin vanhempansa (Härkönen 2010, 65) ja 75 prosenttia saavuttaa tulotason, joka eroaa vanhempien tulotasosta (Sirniö 2016 5-6).

Suomalaista luokkatutkimusta

Usein ajatellaan, että hyvinvointivaltio on kyennyt poistamaan luokkaerot ja nyky Suomessa yksilön pärjääminen on kiinni hänestä itsestään. Suomeen kohdistuneessa luokkatutkimuksessa on kuitenkin ilmennyt, että yhteiskuntaluokka vaikuttaa tulotasoon koulutukseen ja koettuun luottamukseen. Luokkarakennetta on tutkittu Suomessa yleensä ammattiluokan näkökulmasta, mutta myös Bourdieun pääomateoriaa on sovellettu Suomen oloihin.

Moisio (2004) on todennut, että sosioekonominen asema ja köyhyys liittyvät toisiinsa. Työssäkävistä, yrittäjillä, maanviljelijöillä ja valkokaulustyöntekijöillä köyhyys on yleisintä ja ylemmissä professioammateissa vähäisintä. (Moisio 2004, 355-356.) Samaten Jani Erola (2010b), joka tarkastelee luokkia ammattiluokkien näkökulmasta, toteaa että luokka ja tulotaso liittyvät toisiinsa. Ylemmillä luokilla tulot ovat paremmat ja alemmilla luokilla köyhyysriski on suurempi. Erola tarkastelee myös luokan ja tulotason yhteyden muutosta vuodesta 1970 vuoteen 2000. Vuosina 1970-1980 luokkien väliset tuloerot kapenivat, mutta 1990-luvulla erot alkoivat taas kasvaa. Luokkaerot tulojakauman alapäässä tasoittuivat mutta yläpäässä vahvistuivat, ja erityisesti ylemmissä

proffessioammateissa toimivat kasvattivat eroa muihin. Erolan tarkastelussa kävi myös ilmi, että huono-osaisuus ei leimallisesti enää liity työväenluokkaisuuteen (Erola 2010b, 94-104.) Mielenkiintoinen oli myös Moision (2004) havainto siitä, että perinteisen työväestön keskuudessa köyhyys oli suhteellisen vähäistä ja valkokaulustyöväestön keskuudessa yleistä (Moisio 2004, 352).

Tulotason lisäksi ammattiin perustuva luokka-asema periytyy. Päivi Naumanen ja Heikki Silvennoinen (2010) ovat havainneet, että sosiaalinen tausta vaikuttaa siihen millaiseen asemaan lopulta työelämässä siirtyvät ne, jotka ovat hankkineet saman tasoisen koulutuksen. Pelkän perusasteen käyneistä alimpien luokkien jälkeläiset todennäköisimmin sijoittuvat työelämässä alimpien luokkien ammatteihin (60 prosenttisesti), kun taas ne joiden vanhemmat ovat korkeassa luokka-asemassa, sijoittuvat epätodennäköisimmin alimpaan luokkaan, vaikka heillä ei olisikaan muuta kuin perusasteen koulutus. Kaikkein todennäköisimmin ammattiasemansa perusteella ylimpiin luokkiin sijoittuvat ne joiden vanhemmat ovat kuuluneet ylimpiin proffessioammatteihin. (Naumanen, Silvennoinen 2010, 78-84.)

Naumanen ja Silvennoinen (2010) selittävät ammattiaseman periytymistä sillä, että työllistymiseen vaikuttavat sosiaaliset taloudelliset ja kulttuuriset voimavarat. Ne joiden vanhemmat ovat korkeassa luokka-asemassa tuntevat todennäköisemmin ihmisiä, jotka voivat vaikuttaa rekrytointiin. Lisäksi heillä on hallussaan muitakin sosiaalisia ja kulttuurisia resursseja, joita työmarkkinoilla arvostetaan. (Naumanen, Silvennoinen 2010, 84.)

Naumasen ja Silvennoinen (2010) tarkastelivat myös vuosina 1960-1964 syntyneiden hankkimaa koulusta lapsuudenkodin ammatillisen luokka-aseman mukaan. Aineiston mukaan peruskoulun varaan jäävät useimmiten maataloustyöntekijöiden ja muiden työntekijöiden sekä pienyrittäjien perheiden lapset, kun taas ylempien luokkien lapsista jää pelkän peruskoulun varaan muita ammattiryhmiä vähäisempi osuus. (Naumanen ja Silvennoinen 2010, 79-80.) Kaiken kaikkiaan mitä ylemmästä luokasta ihminen tulee, sitä korkeamman koulutuksen hän hankkii ja sitä korkeampaan ammattiasemaan hän työllistyy.

Naumasen ja Silvennoisen (2010) mukaan sitä, miten luokka-asema vaikuttaa hankittuun koulutukseen voidaan selittää ainakin kahdella seikalla; ensinnäkin erilaisista lähtökohdista tulevat ihmiset kykenevät panostamaan erilaiset määrät aikaa, vaivaa ja rahaa koulutuksen tuomiin epävarmoihin hyötyihin tulevaisuudessa. Lisäksi siihen vaikuttaa se, että mieltymykset ja arvostukset sekä näkemykset siitä, mitä on mahdollista saavuttaa, ovat sidonnaisia luokkataustaan. Heidän mukaansa koulujen arviointi- ja luokittelujärjestelmä toimii epäedullisesti alempien sosiaaliluokkien lapsille. Kun perheen omatkaan koulutusperinteet eivät tue korkeaa tavoitetasoa, vanhemmat ja lapset sopeutuvat heikkoon suoritustasoon. Perheet joissa on vähän taloudellisia ja kulttuurisia resursseja pitävät usein riittävänä, että lapsi saa koulutusta ja elinympäristöstä tuttuun ammattiin. (Naumanen, Silvennoinen 2010, 77-82.) Tätä ajatusta tukee Mari Käyhkö (2014), joka on tutkinut työläistäustaisten naisten kokemuksia yliopistosta. Hänen tulostensa mukaan yliopistossa opiskelijoilta odotetaan tietynlaisten kulttuuristen normien omaksumista sekä yliopistopelin sääntöjen hallintaa. Hän tulee siihen johtopäätökseen, että kokemuksiin yliopistosta vaikuttavat lapsuudenkodin kulttuuriset resurssit ja oma elämänhistoria. (Käyhkö 2014, 16.) On todennäköistä, että tämä pätee myös alempiasteisiin koulutuksiin. Sekä Käyhkön (2014), että Naumasen ja Silvennoisen (2010) ajattelussa on yhtymäkohtia Buordieun (1985;1986) teoriaan pääomista, jotka vaikuttavat ihmisten pärjäämiseen kentillä.

Sanaksenaho (2006) on tutkinut suomalaista yhteiskuntaa Bourdieun luokkateorian näkökulmasta. Tutkimuksen aineisto on vuoden 2000-lopulla kerätty lama ja luottamus kyselyaineisto. Sanaksenaho on operationalisoinut pääomat seuraavalla tavalla: Sosiaalista pääoma hän tarkastelee järjestöaktiivisuuden kautta, taloudellista pääomaa ammattiaseman ja tulojen kautta ja kulttuurista pääomaa koulutuksen sekä kulttuuri- ja itsensä toteuttamiseen liittyvien harrastusten kautta. Sanaksenaho luokitteli vastaajat viiteen ryhmään: pääomaeliitti, kulttuurisen, taloudellisen ja sosiaalisen pääoman haltijat sekä pääomaköyhät. Nämä ryhmät muodostuivat, kun pääomien omistusta tarkasteltiin kokonaisvolyymien ja koostumuksen perusteella. Pääomaköyhillä pääomien kokonaisvolyymi oli matala. Pääomaeliitillä se oli korkea ja muissa ryhmissä korostui jonkun tietyn pääoman hallinta. (Sanaksenaho 2006, 68-71.)

Pääomamäärissä oli eroja sukupuolen, iän ja asuinpaikan mukaan. Kaupunkilaisuus vähensi pääomaköyhyyttä, naiset hallitsivat kulttuurista pääomaa useimmiten ja miehet taloudellista. Pääomaköyhyys liittyi nuoreen ikään, sillä alle 25-vuotiailla nuorilla kaikki pääomat olivat yleensä vähäisiä. Mikään näistä muuttujista ei kuitenkaan lopulta vaikuttanut pääomaeliittiin kuulumiseen vakioimisen jälkeen. Pääomaköyhiin sijoittui enemmistö eli kolmannes vastaajista ja pääomaeliittiin kaikkein vähiten eli kymmenenprosenttia vastaajista. (Sanaksenaho 2006, 63-69.)

Lisäksi Sanaksenaho (2006) havaitsi, että kulttuurisen ja taloudellisen pääoman hallinnan välillä on selkeä yhteys. Kulttuurisen pääoman haltijoilla taloudellisen pääoman omistus on yleistä. Sosiaalinen pääoma järjestöaktiivisuuden muodossa kuitenkin poikkeaa kulttuurisen ja taloudellisen pääoman omistuksesta, vaikka se onkin yhteydessä näiden pääomien omistukseen. Sosiaalisesta pääomaeliitistä vain joka kymmenes kuuluu taloudelliseen pääomaeliittiin ja seitsemäntoista prosenttia kulttuuriseen. Huomattavaa on kuitenkin, että tässä sosiaalista pääomaa tarkastellaan vain järjestöaktiivisuuden kautta eli Sanaksenahon tutkimus ei ota huomioon sosiaalisen pääoman muita muotoja, joita kulttuurisen ja taloudellisen pääoman haltijoilla voi olla. Sanaksenaho toteaa, että vaikka yhteiskuntaluokista ei voida puhua pääomaryhmien kohdalla. Hänen löydöksensä kuitenkin tukevat Bourdieun teoriaa siitä että, pääomien hallinta eroaa yhteiskuntaluokilla toisistaan. (Sanaksenaho 2006, 61-71.)

Luottamus ja luokkatausta

Köyhien kokemaa osallisuutta suomalaisen yhteiskuntaan voidaan tarkastella luottamuksen kautta, koska luottamus on yksi osallisuuden kokemukseen vaikuttava tekijä. Sanna Sanaksenahon (2006) tutkimuksessa tarkastellaan luottavaisuutta yhteiskunnallisiin instituutioihin. Luottavaisuutta mitattiin kysymällä ihmisten luottavaisuutta, hallintoon, oikeuteen, mediaa auktoriteetteihin (esim. puolustusvoimat tai kirkko) sekä ammattiyhdistysliikkeeseen. Tutkimuksen tulosten mukaan pääomaeliitti luottaa eniten ja pääomaköyhät vähiten, mutta myös pelkkää taloudellista tai sosiaalista pääomaa omaavat luottavat vähän poliittista ja oikeudellista valtaa käyttäviin tahoihin, kun taas kulttuuripääomaa omaavat luottavat näihin tahoihin eniten. (Sanaksenaho 2006, 81-108.)

Antti Kouvo (2010, 173-177) on tarkastellut ihmisten institutionaalista luottamusta ammattiasemaan perustuvan luokkataustan mukaan. Hän tutki, sitä kuinka suurta luottamusta eri ammattiluokissa olevat tuntevat instituutioihin, kuten eduskuntaan, poliisiin, oikeuslaitokseen ja poliitikkoihin. Hänen tulostensa mukaan kouluttamaton työväestö tuntee vähäisintä luottamusta instituutioihin ja ylempi professioluokka eniten. Sanaksenahon (2006, 81-108) tutkimuksessa havaittiin, että ne joilla on pääomia eniten, myös luottavat eniten ja ne, joilla niitä on vähiten, luottavat vähiten. Voisiko tämän perusteella ajatella, että ylempillä professioluokilla on pääomia runsaasti ja kouluttautumattomalla työväestöllä vähäisesti?

Laihiala (2018) tarkasteli ruoka-apua saavien luottamusta viranomaisiin. Hänen tulostensa mukaan ruoka-avussa käyvien luottamus viranomaisiin on kaiken kaikkiaan matalampaa kun suomalaisilla yleensä. Kuitenkin ne, jotka kokevat saaneensa apua viranomaisilta luottavat enemmän. (Laihiala 2018, 77-78.) Tämä puoltaa Särkelä Kukon (2014) sekä Leemanin ja Hämäläisen (2016) ajatusta siitä, että palvelujen helppo saavutettavuus tukee osallisuudenkokemusta.

Sanaksenahon (2016) Laihialan (2018) ja Kouvon (2010) tulokset kertovat siitä, että ne joilla on vähän taloudellista pääomaa luottavat vähän yhteiskunnallisiin instituutioihin. Lisäksi tässä luvussa esitellyt tutkimukset osoittavat, että köyhyys ja ammattiin perustuva luokka-asema liittyvät toisiinsa, ja että ammattiin perustuva luokka-asema periytyy. Tämän tutkimustiedon valossa näyttäisi siltä, että Suomi on luokkayhteiskunta.

3 Tutkimusetiikka

Jouduin tutkielman aiheen vuoksi miettimään erityisen paljon tutkimusetiikkaa, koska tähän tutkielmaan haastateltujen voidaan nähdä olevan erityisen haavoittuvaisessa asemassa elämäntilanteensa vuoksi. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) on antanut suosituksen hyvään tieteelliseen käytäntöön. Tässä suosituksessa on kolme kohtaa:

1. tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
2. vahingoittamisen välttäminen
3. yksityisyys ja tietosuojat

Ensimmäinen kohta tarkoittaa sitä, että tutkimukseen osallistumisen pitää olla vapaaehtoista ja perustua riittävään tietoon. Lisäksi tähän liittyy erityistapauksia, joissa vapaaehtoisuus ei riitä tutkittavan alaikäisyyden tai muiden syiden takia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 4-5.)

Tässä tutkielmassa haastattelupyynnöt hoidettiin kasvotusten ja haastattelut tehtiin heti suostumuksen tultua. Kerroin haastateltavilleni suullisesti, mitä tutkin ja millainen haastattelu tulee olemaan. Kerroin myös sen, että haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Lisäksi annoin heille kirjallisen haastattelukutsun, johon haastateltavat voivat perehtyä ennen haastattelua. Haastattelukutsussa kerrottiin, että tutkin pitkäaikaisköyhyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa ja kuvattiin, miten haastattelu tulee etenemään. Siinä myös luvattiin, että haastateltavien yksityisyys suojataan ja haastatteluäänitteet hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Vahingoittamisen välttäminen tarkoittaa tässä tutkielmassa henkisten haittojen aiheuttamisen välttämistä. Henkisten haittojen välttämiseen kuuluu kunnioittava puhe tutkittaville ja tutkittavista. Lisäksi siihen kuuluu se, että haastattelutilanteessa tutkija kiinnittää huomiota tutkittavan olotilaan ja lopettaa, jos tämän olo käy liian hankalaksi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 7.)

Haastattelutapani oli elämäkertahaastattelu. Käytäessä läpi tutkittavien elämää voidaan törmätä hyvin vaikeisiin muistoihin. Välttääkseni henkisten haittojen aiheuttamisen pyrin pitämään kysymysrungon väljänä. Tarkoitus oli, että haastattelu etenisi tutkittavan ehdoilla. Monessa tapauksessa kuitenkin jouduin aika paljon ohjaamaan keskustelua, koska

haastattelu ei olisi muuten edennyt. Korostin kuitenkin haastattelujen alussa haastateltavan oikeutta jättää vastaamatta kysymyksiin, jos siltä tuntuisi. Haastattelutilanteessa vältin esittämästä tarkentavia kysymyksiä sensitiivisistä aiheista. Annoin haastateltavien kertoa tämän kaltaisista aiheista sen verran kuin itse halusivat.

Kolmas kohta, yksityisyys, tarkoittaa sitä, että tutkimusaineiston säilytyksessä, käsittelyssä ja raportoinnissa kunnioitetaan haastateltavien yksityisyyttä silloin, kun se on tarpeellista ja mahdollista (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 11). Tämän vuoksi tässä tutkielmassa en kerro haastateltavien nimiä, asuinpaikkakuntien nimiä ja esille tulleiden organisaatioiden nimiä. Lisäksi haastateltavieni koulutuksen ilmaisen koulutustasoina ja iän kymmenen vuoden tarkkuudella.

On muistettava, että tutkimusetiikka on paljon muutakin kuin tutkimuseettisten ohjeiden noudattamista. Tutkimukseen liittyy monia vaikeita eettisiä kysymyksiä, joihin ei ole olemassa selkeitä ohjeita. Jouduin miettimään esimerkiksi paljon sitä, miten pystyisin turvaamaan haastateltavien yksityisyyden mahdollisimman hyvin. Analyysin kannalta olivat oleellisia elämäntietoihin liittyvät tiedot, jotka ehkä mahdollistaisivat jonkun haastateltavan tunnistamisen. Pyrin estämään tämän käyttämällä väljiä luokittelukategorioita, koulutuksen ja ammattiaseman suhteen. Lisäksi pyrin siihen, että vain ne tiedot, jotka ovat analyysin ja johtopäätösten kannalta oleellisia ovat yhdistettävissä samaan henkilöön.

4 Metodi

4.1 Tieteenteoreettinen lähestymistapa

Bourdieu yhdistää ajattelussaan tieteellisen objektivismin ja subjektivismin. Hän näkee että molemmat kuvaavat maailmaa vaillinaisesti, sillä yhteiskuntaan vaikuttavat sekä objektiiviset toimijoista riippumattomat rakenteet että subjektiiviset toimijat, siksi yhteiskuntaa on tarkasteltava molemmista näkökulmista. Objektivisten rakenteiden tarkastelun Bourdieu näkee kuitenkin tutkimuksen perustana, jonka jälkeen voidaan tarkastella subjektiivisten tekijöiden vaikutuksia. Näin siksi, että toimijan objektiivinen asema sosiaalisessa tilanteessa vaikuttaa hänen subjektiiviseen näkemykseensä. (Bourdieu ja Wacquant 1995 26-31.)

Bourdieu (1985, 48-49) mukaan objektiivista todellisuutta on mahdollista tutkia, vaikka tutkijat ovat osa sosiaalista todellisuutta ja heidän asenteensa ja arvonsa vaikuttavat tieteeseen. Tämän Bourdieun käsityksen voisi rinnastaa kriittiseen realismiin. Anita Saaranen-Kauppinen ja Anna Puusniekan (2006) mukaan se on tieteenteoreettinen suuntautuminen, jonka mukaan asenteemme ja arvomme vaikuttavat väistämättä tieteen tekemiseen, siksi tieteen tekeminen ei ole koskaan täysin objektiivista. Objektivisuuteen voi kuitenkin pyrkiä, vaikka varmaa tietoa ei ole mahdollista saavuttaa. Tutkimus voi kuitenkin tuottaa parasta mahdollista tietoa kyseessä olevasta asiasta. Kriittinen realismi siis näkee, että on olemassa objektiivinen todellisuus, jota voidaan tutkia. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

Tässä tutkielmassa näkökulmani on kriittisen realismin mukainen. Lähtökohtana siis on, että on rakenteita, joita voidaan tutkia, mutta huomioidaan myös se, että tutkija vaikuttaa tutkimukseen huolimatta siitä, että pyrkii objektiivisuuteen. Pyrinkin tuomaan tutkimuksen luotettavuuden vuoksi refleksiivisesti esiin, miten olen tutkimuksessani edennyt.

4.2 Aineisto

Haastatteluaineiston kerääminen

Tutkielman aineisto koostuu kymmenestä elämäkertahaastattelusta, jotka tein erään ruoka-apu järjestön tiloissa vuoden 2018 kevättalvella. Hankin haasteltavat kysymällä, järjestön jonotustiloissa olevilta halukkuutta tulla haastateltavaksi. Ruoka-apu järjestön tiloista pyysin haastateltavia sen vuoksi, että sieltä oli todennäköistä tavoittaa pitkäaikaista köyhyyttä kokeneita, joilla köyhyys olisi luultavasti melko syvääkin.

Pyysin haastateltaviksi vähintään viisi vuotta köyhyyttä kokeneita yli kolmikymmenvuotiaita Suomen kansalaisia. Haastateltavissa oli kaksi, jotka eivät haastatteluhetkellä kokeneet itseään köyhiksi. Nämä haastateltavat olivat kuitenkin lapsuudessaan kokeneet köyhyyttä, ja heillä on havaittavissa selkeää taloudellisen pääoman puutetta, siksi otin nämäkin haastattelut mukaan aineistoon.

Halusin tarkastella pitkäaikaista köyhyyttä kokeneiden elämäntilanteita, jossa elämäntilanne olisi jo suhteellisen vakiintunut. Tästä syystä pyysin haastateltavaksi yli kolmekymmentävuotiaita henkilöitä, vaikka köyhyys on tyypillistä opiskelijoilla (Laihiala 2018, 41-42) ja pääomaköyhyys näyttäytyy selvimmin alle 25-vuotiailla (Sanaksenaho 2006, 66-69). Näissä molemmissa on kuitenkin kyse tilanteista, joissa elämäntilanne ei ole vielä vakiintunut. Syntyperäinen suomalaisuus vaatimuksena oli taas sen takia, että esim. turvapaikanhakijoiden kokemukset ja syyt köyhyydelle voivat olla hyvin erilaisia kuin suomalaisilla. Tämä vääristäisi aineistoa, koska tässä tutkimuksessa halusin tutkia nimenomaan tyypillisesti suomalaista köyhyyttä.

Tein kymmenen haastattelua. Haastateltavien ikähaitari oli 30-79. Ikäjakauma painottui vanhempiin ihmisiin. Yksi haastateltavistani oli 30-39 ja kaksi oli 40-49-vuotiaita. Suurin osa eli viisi haastateltavista oli 50-59-vuotiaita. Lisäksi haastateltavana oli yksi 60-69-vuotias ja yksi 70-79-vuotias. Haastateltavista kolme oli miehiä ja loput naisia.

Yleisesti ottaen ruoka-apua jonottavat ihmiset suhtautuivat minuun ja tutkimusaiheeseeni myönteisesti, kovin moni ei kuitenkaan ollut halukas haastateltavaksi. Tein haastattelut saman tien, koska haastateltavat itse halusivat tätä. Aluksi kysyin haastateltaviltani, että sovitaanko haastattelu aika joskus myöhemmin, mutta haastateltavat kokivat helpommaksi sen, että haastattelin heidät saman tien. Sain ruoka-apu järjestöltä käyttööni rauhallisen

Elämäkertahaastattelu tavoittelee nimenomaan kertojan kokemusta. Haastattelussa annetaan haastateltavan edetä omia polkujaan, eikä tutkija saa liikaa suunnata haastattelua omien intressiensä mukaan. Apuna voi olla kuitenkin kysymysrunko, joka auttaa etenemisessä. On huomioitava, että haastateltava voi puhua asioista, jotka eivät ole tutkijaa kiinnostuksen kohteena. Tätä kautta voi kuitenkin paljastua mielenkiintoisia asioita, jotka voivat muuttaa tutkimuksen painopistettä. (Estola, Uitto ja Syrjälä 2017, 155-162.)

Pyrin haastatteluja tehdessäni elämäkertahaastattelun mukaisesti hahmottamaan haastateltavan elämää lapsuuden kokemuksista nykytilanteeseen. Kävin kuitenkin läpi myös luokkaan liittyviä teemoja. Aloitin haastattelut keräämällä perustiedot haastateltavasta, syntymävuoden, ammatin ja työllisyystilanteen, siviilisäädyn ja lasten määrän, jonka jälkeen siirryin teemoiteltuun haastattelu runkoon. Haastattelurunko on tämän tutkielman liitteissä (Liite 1). Pyrin etenemään niin, että haastateltava ensin kertoisi vapaasti lapsuudestaan ja lopulta nykyisestä elämäntilanteestaan. Osan haastateltavien kohdalla tämä toimi, mutta osa haastateltavista koki vaikeaksi vastata liian yleisiin kysymyksiin. Heidän kohdallaan haastattelu muistutti temahaastattelua, koska turvauduin luomaani yksityiskohtaisempaan kysymysrunkoon. Haastatteluiden kesto vaihteli noin viidestätoista minuutista tuntiin. Analyysia varten litteroin haastattelut ja litteroitua haastatteluaineistoa on 70 sivua.

4.3 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Lähestyn aineistoani laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Valitsin tämän laadullisen menetelmän, koska haluan ymmärtää köyhyyden syitä syvällisemmin. Tutkielmassa sisällönanalyysi on teoriaohjaava sisällönanalyysi, koska sidon analyysini luokkaan liittyvään teoriaan. En kuitenkaan analyysissä lukkiutunut täysin luokan käsitteeseen, vaan tarkastelin myös yleisemmin pitkäaikaisköyhien kokemuksia.

Sisällönanalyysissä aineisto järjestetään analyysiä varten tiivistämällä ja pelkistämällä (Tuomi, Sarajärvi 2009, 103). Sisällönanalyysillä ei siis saada teknisesti suorittamalla valmiita vastauksia, vaan se vain helpottaa varsinaista analyysiä. Ulla-Maija Salo (2015,

187,167) kritisoikin mekaanista ajattelumallia sisällönanalyysistä. Salo (2015, 187,167) muistuttaa, että sisällönanalyysi, kuten kaikki muutkin menetelmät, vaatii tutkijan omaa ajattelua ja oivalluksia. Myös Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi (2009, 103), joihin viitataan usein sisällönanalyysiä käsiteltäessä, näkevät asian näin sanoessaan, että sisällönanalyysissä aineisto saadaan vain järjestetyksi johtopäätösten tekoa varten.

Salo (2015, 172) kritisoi aineistolähtöistä sisällönanalyysiä sekä Tuomen ja Sarajärven (2009, 95) ideaa aineistolähtöisestä analyysistä, jossa tulisi unohtaa tutkijan ennakkoletukset. Salo (2015) huomauttaa, että tämä on mahdotonta, koska tutkimusta aina ohjaa tutkijan aikaisempi tietämys. Tämän kiistäminen on epärehellistä ja analyysin kannalta haitallista. (Salo 2015, 172.) Mielestäni tässä kohdin kritiikki on kuitenkin osin perusteetonta, koska myös Tuomi ja Sarajärvi (2009) huomioivat tämän ottaessaan esille havaintojen teoriapitoisuuden käsitteen, joka tarkoittaa sitä, että havainnot eivät koskaan ole objektiivisia ja puhtaita, vaan niitä ohjaavat aina tutkijan omat ennakkokäsitykset. Lisäksi jo käytetyt käsitteet, ongelmat ja menetelmät ovat tutkijan itsensä asettamia, mikä ohjaa havaintoja tiettyyn suuntaan. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että tutkija kirjoittaa auki omat ennakkokäsityksensä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 96.)

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on analyysiä ohjaamassa teoreettisia kytkentöjä, mutta teoria ei suoraan ohjaa koko analyysiä, vaan aineistolle annetaan mahdollisuus kertoa ilmiöstä myös jotain aivan uutta. Teoria kuitenkin antaa tutkijalle aineiston analyysiin johtolankoja. Tutkijan ajattelussa teoria- ja aineistolähtöisyys vuorottelevat, tutkijan pyrkiessä löytämään yhteyden näiden välillä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 96-97.) Teoriaohjaavan sisällönanalyysin vahvuus on minusta siinä, että hyväksytään aikaisemman tutkimustiedon vaikutus ja hyödynnetään sitä, mutta ei toisaalta myöskään poissuljeta, niitä aineistossa olevia asioita, jotka eivät teoriaan liity.

Salon mukaan nimitykset teoriaohjaava ja teorialähtöinen sisällönanalyysi ovat liian epämääräisiä. Hän puhuu aineiston ajattelusta teorian kautta, joka tarkoittaa sitä, että aineistoa luetaan eri teorioiden kautta ja pyritään löytämään yhteyksiä aineiston ja näiden teorioiden välillä (Salo 2015, 172-181). Vaikka Salo puhuukin teorioista monikossa, tämä kuulostaa hyvin paljon Tuomen ja Sarajärven (2009, 117) teorialähtöiseltä analyysiltä, joka

tarkoittaa sitä, että aineistoa analysoidaan johonkin tiettyyn teoriaan pohjautuen. Salon osin perustellusta kritiikistä huolimatta määrittelen analyysini teoriaohjaavaksi sisällönanalyysiksi. Termi on kuitenkin yleisesti käytetty ja mielestäni selkeämpi, kuin Salon (2015, 181) ajatus aineiston ajattelusta teorian kautta.

Tuomi ja Sarajärvi (2009) kuvailevat teoriaohjaavan sisällönanalyysin niin, että analyysi aloitetaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin koodaamalla eli etsimällä tutkimustehtävän kannalta olennaisia ilmaisuja merkiten ne koodeilla. Myöhemmässä analyysin abstrahointi vaiheessa sovitetaan koodattu ja teemoiteltu aineisto teoriaan. (Tuomi, Sarajärvi 2009, 109-117.) Tiina Silvasti (2014, 43) taas näkee, että jo koodausvaiheessa tutkijaa saavat ohjata hänen tuntemansa teoreettiset luokittelut, mutta nämä eivät saa rajoittaa tutkijan mahdollisuutta kuunnella aineiston moniäänisyyttä tai yhdistellä aikaisempia kategorioita. Silvastilla näyttää siis olevan Tuomen ja Sarajärven käsityksestä eroava käsitys siitä, miten teoriaohjaava sisällönanalyysi tulisi käytännössä suorittaa. Oma lähestymiseni analyysiin on ehkä lähempänä Silvastin ajatusta, koska jo koodausvaiheessa tarkastelin tekstiä luokkateorian kautta, mutta toisaalta yritin myös poimia asioita, jotka yleisesti kuvaavat pitkäaikaisköyhyyden kokemusta Suomessa.

Salo (2015) esittää myös koodaukseen liittyvää kritiikkiä huomauttamalla, että koodaaminen yksinkertaistaa ja pelkistää aineistoa liiaksi unohtaen sen epäloogisuudet ja moninaisuuden. Toisaalta hän myöntää koodauksen hyödyllisyyden siinä, että se auttaa tutkijaa syventymään aineistoon. Tutkijan tulisi kuitenkin koodatessaan muistaa, että aineisto ei puhu itsekseen, ja olla siksi tekemättä aineistosta liian pikaisia johtopäätöksiä. (Salo 2015, 180-197.)

Koodaamista seuraa klusterointi, joka tehdään yhdistelemällä samaa tarkoittavat koodatut käsitteet yläkäsitteiden alle luokkiin (Tuomi, Sarajärvi 2009, 109). Silvasti (2014, 44) kutsuu tätä vaihetta teemoitteluksi, mutta ajatus on sama, eli teema kuten luokkakin on koodia laajempi asiakokonaisuus tai aineistosta löytyvä yhteinen nimittäjä.

Viimeinen vaihe sisällönanalyysissä on abstrahointi, jossa käsitteet muodostetaan teoriaksi erottamalla tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja yhdistelemällä käsitteitä niin kauan

kuin se on mahdollista. Abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi, Sarajärvi 2009, 117.) Toisaalta, jos noudatetaan Silvastin (2014, 43) ajatusta teoriaohjaavasta koodauksesta tai Tuomen ja Sarajärven (2009, 96) omaa näkemystä siitä, miten havaintojen teoriapitoisuus toimii, niin teoria on kulkenut analyysin alusta asti mukana. Abstrahointi voidaan nähdä siis vaiheena, jossa järjestetyn aineiston varsinainen analyysi suoritetaan (Salo 2015; Tuomi, Sarajärvi 2009).

Olen edellä ottanut esiin Salon (2015), ”Simsalabim sisällönanalyysi ja koodauksen haasteet”, artikkelissa esittämän paikoin hyvin kärkkään kritiikin sisällönanalyysia kohtaan. Näen että Salon esittämä kritiikki on osin hyvin perusteltua, mutta olen silti päätenyt käyttämään tässä tutkielmassa sisällönanalyysiä. Kriittisestä otteestaan huolimatta Salo ei missään vaiheessa ehdota, että sisällönanalyysiä ei tulisi käyttää metodina. Hän vain peräänkuuluttaa analyysia tekevältä tutkijalta itserefleksiivisyyttä ja itsenäistä ajattelua yksisilmäisen metodiin luottamisen sijaan. Mielestäni nämä samat vaatimuksen pätevät oli tutkijan valitsema analyysimetodi mikä hyvänsä. Salo (2015, 187) itsekin huomauttaa, että hänen kritiikkinsä koskee yleisesti kvalitatiivista tutkimusta, mutta hän keskittyy artikkelissaan sisällönanalyysiin, koska sitä käytetään usein mekaanisesti ja kritiikittä.

4.4 Analyysin eteneminen

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on siis kyse aineiston lukemisesta teorioiden läpi. Luin aineistoani alaluokkateorian ja Bourdieun (1986, 1985) pääomateorian kautta, mutta pyrin myös huomioimaan muut aineistosta nousevat asiat.

Aluksi lähdin hyvin vapaasti koodaamaan aineistostani nousevia teemoja melko aineistolähtöisesti. Analyysini tuotti valtavan määrän koodeja. Pian huomasin, että niitä yhdistelemällä muodostetuista teemoista tulisi aivan liian hajanaisia, ja niiden käsittely olisi vaatinut paljon gradua laajemman työn. Lisäksi minun oli alunperin tarkoitus tarkastella luokkaa pelkästään alaluokkateorian kautta. Huomasinkin kuitenkin pian, että

käsite ei sovellu kuvaamaan haastateltavia kovinkaan hyvin. Tämä on tutkimustulos jo sinänsä, mutta se ei olisi vastannut tutkimuskysymykseeni, koska se että haastateltavat eivät näyttäneet kuuluvan alaluokkaan, ei poissulje sitä, että heidän elämänkohtaloissaan olisi piirteitä, jotka kertoisivat yhteisestä luokkataustasta. Tämän takia päädyin tarkastelemaan aineistoa Bourdieun (1986; 1985) pääomateorian kautta. Olin koodauksessa muodostanut jo koodeja, joihin voitiin soveltaa sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen pääoman ideaa. Tähän vaikutti tietysti se, että myös alaluokkateoriassa, jonka pohjalta olin haastattelurungon rakentanut, on esillä kulttuurinen sosiaalinen ja taloudellinen ulottuvuus.

Kysyin haastateltaviltani äänestysaktiivisuudesta ja kokemuksista yhteiskunnalta saadusta tuesta, koska nämä teemat liittyvät alaluokan käsitteeseen. Näihin kysymyksiin monet haastateltavat vastasivat laajasti ja niistä ilmeni mielenkiintoisia näkökohtia, siksi yhteiskunnallisesta osallisuudesta, johon nämä sisältyvät, tuli yksi tutkielman keskeisistä käsitteistä.

Täysin aineistosta lähtöisin on teema on haastateltavien elämänkohtaloihin liittyvät selitykset köyhyydelle. Lähes jokainen haastateltava selitti köyhyyttään jollain yksilölliseen elämäänsä liittyvällä asialla, siksi koin tärkeäksi ottaa myös nämä tutkimuksessani huomioon.

Havaintojen teoriapitoisuus siis näkyy, koko tutkielmastani, sillä teoria ohjasi aineistoni syntymistä, kysymyksen asettelua ja tutkimuksen lähtökohtia. Pyrin kuitenkin myös siihen, että en analyysissä täysin lukkiutuisi teoriaan vaan teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti pyrin ottamaan huomioon myös aineistosta nousevat teemat, jotka eivät suoraan liittyneet teorioihin. Salon (2015, 172-181) idean mukaisesti luin aineistoa myös erilaisten teorioiden kautta.

5 Analyysi

Tässä luvussa tarkastelen sitä, miten taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma näyttäytyvän haastateltavien elämässä. Päämääränäni on hahmottaa pääomien kokonaisvolyyymiä ja jakautumista pitkäaikaista köyhyyttä kokeneiden keskuudessa. Lisäksi tutkin, mitä onko tässä jakautumisessa yhtäläisyyksiä, jotka voisivat kertoa yhteisestä luokkahabituksesta. Ensimmäiseksi tarkastelen taloudellista pääomaa köyhyyden kokemuksen, ammattiaseman ja riippuvaisuuden yhteiskunnantuesta kautta. Seuraavaksi käsitelen sosiaalista pääomaa perhesuhteiden ja muiden sosiaalisten suhteiden kautta ja kolmanneksi tarkastelen kulttuurista pääomaa koulutuksen kautta. Tämän jälkeen tutkin osallisuuden kokemusta yhteiskunnallisen aktiivisuuden, yhteiskunnalta saadun tuen ja luottamuksen kautta. Lopuksi käsitelen haastateltavien yksilöllisiin elämänkohtaloihin liittyviä syitä köyhyydelle.

5.1 Taloudellinen pääoma

Ensimmäisenä tutkin taloudellisen pääoman osuutta haastateltavieni elämässä. Tähän tarkasteluun sisältyy se, millaista köyhyyttä haastateltavani ovat kokeneet ja miten köyhyys on ilmennyt lapsuudesta aikuisuuteen. Tarkastelen myös, ovatko haastateltavat riippuvaisia yhteiskunnan tuesta ja onko tämä riippuvuus ollut läpi elämän jatkuvaa ja sukupolvelta toiselle siirtyvää.

Bourdieu (1986, 243) mukaan virka-asema on taloudellista pääomaa, siksi olen käsitellyt myös haastateltavien ja heidän vanhempiensa ammatillista asemaa. Olen käyttänyt ammattiaseman luokitteluun EG-luokitusta. Tässä yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon, että luokittelu on enemmänkin suuntaa antava haastateltavien vanhempien kohdalla, koska haastateltavien muistikuvat vanhempien ammatista eivät olleet kaikissa tapauksissa kovin selkeät. Haastateltavien ammattiasemat olen määrittänyt sen ammatin perusteella, jossa he viimeksi ovat toimineet. Lisäksi on huomioitava että, vaikka

muutamien haastateltavien vanhempien ammattiluokitus on yksityisyrittäjä, näissä tapauksissa yritystoiminta oli yhden ihmisen pyörittämää pienimuotoista palvelu- tai käsityöläistoimintaa.

Bourdieu (1985; 1986) teorioissa puhutaan taloudellisen pääoman hallinnasta tai puutteesta. Haastateltavilla taloudellisen pääoman puute näyttäytyykin hyvin vahvasti, mikä onkin luonnollista, koska pyysin haastateltavakseni pitkäaikaista köyhyyttä kokeneita. Lisäksi tämä taloudellisen pääoman puute on ollut useassa tapauksessa hyvin pitkäaikaista ja syvää sekä toisilla myös ylisukupolvista.

Kaksi vanhinta haastateltavaa olivat kahdeksannella ja seitsemännellä kymmenellä olevat naiset. Molemmat kertoivat kokeneensa lapsuudessaan köyhyyttä, joka on ollut perustarpeiden puutetta. Toinen kertoi siitä, että heillä oli lapsuudessa aikoja jolloin ei saatu maitoa. Toinen kertoi siitä, kuinka perheellä ei ollut asuntoa hänen syntymänsä aikoihin.

Meillä oli semmonen köyhä lapsuudenkoti, että tota me jouduttiin muuttamaan hyvin monta kerta. Ja sillan ko mää synnyin, ni meillä ei ollu asuntookaan, että kaks viikkoo jouduttiin äidin kanssa olemaan laitoksella, että odotettiin asuntoo. (H5, Nainen 60-69)

Köyhyys siis näyttäytyi heidän lapsuudessaan osittain jopa absoluuttisena, vaikka aikaisemman tutkimustiedon perusteella (Härkönen 2010, 53-54) oletin, että haastatteluissa ei juuri absoluuttinen köyhyys näkyisi. Tässä onkin otettava huomioon, että molemmat perustarpeiden puutteesta kertoneet olivat vanhempia ihmisiä ja heidän lapsuutensa ajoittui 1940-1950-luvuille. Tällöin Suomen yhteiskunnallinen tilanne oli erilainen kuin nykyään ja sosiaaliturvajärjestelmä oli vielä melko kehittymätön (Urponen, 1994, 231-242).

Toisen haastateltavan vanhemmat olivat eronneet ja tämän äiti elätti perhettä yksin. Äitiään hän kuvaa maanviljelijäksi, mutta omaa maatilaa perheellä ei ollut, vaan he olivat asuneet haastateltavan isovanhemmilla ja myöhemmin vuokralla. Yhteiskunta oli tukenut heitä siinä muodossa, että kunta oli maksanut vuokratilan vuokran. Toisen vanhemmat toimivat asiakaspalvelutyöntekijöinä ja haastateltava itse määrittelee heidät työläisiksi. Tämän haastateltavan isä oli ollut aivan haastateltavan varhaislapsuudessa työtön.

Molempien köyhyys oli jatkunut myös aikuisiälle. Toinen heistä oli kuitenkin kokenut elämässään myös paremman toimeentulonkausia. Tällöin hän toimi toimistotyöntekijän ammatissa. Hän kuitenkin kertoo aikuiselämänsä kuuluneen ajanjaksoja, jolloin hänellä oli hyvin tiukkaa. Hän kuvaa tämän kaltaiseksi tilannetta, jossa on jäänyt yksinhuoltajaksi. Tällöin hän kertoo saaneensa yhteiskunnan tukea.

Kyllähän se silloin oli vähän tiukkaa kyllä silloinkin jo, koska sitte ku mää olin lapsen saanu, nii enhän mää voinu olla töissä. Ni sillohan mää sain kaupungilta sillain. Kai ne makso, sitte sen vuokranki, ku enhän mää mitään saanu avustusta, sillon ei ollu niitä. Muutaku, sitte ruokarahaa annettiin 57 euroo viikolle, eiku markkojahan ne oli. (H10, Nainen, 70-75)

Haasteluhetkellä haastateltava on eläkkeellä ja kertoo, ettei koe olevansa köyhä, vaikka hän oli haastattelussa kertonut toimeentulovaikeuksistaan. Hänellä on omistusasunto, jonka hän näkee olevan yksi syy sille, ettei määrittele itseään köyhäksi.

Mutta onhan monilla vielä vähemmän, ja mulla on kuitenkin oma asunto ja emmää sillain, emmää nyt oo köyhä oikeestaan. (H10, Nainen 70-79)

Seitsemännellä kymmenellä oleva haastateltava, ei ollut koskaan toiminut pitkäaikaisesti missään ammatissa vaan oli ollut työkyvytön terveysongelmien takia koko aikuisikänsä. Hän oli jo pitkään ollut työkyvyttömyyseläkkeellä. Hän kertoo kyllä olleensa halukas työhön, mutta ei kykenevä.

Mä olisin halunnu tehdä jotaki työtä niinku elantoni eteen, mutta sitä mahdollisuutta ei oo löytyny. Mä olisin halunnu esimerkiksi, jos ois ollu vaikka omassa tuolla kaupunginosassa, jos ois ollu joku työpiste, missä ois käyny tekemässä. Mä oisin kyenny ehkä siihen ”- -”Oon yrittäny (työpaikan nimi) olla aikoinaan, ja mä en siihen pystyny. Kolme kuukautta aina pystyin näitä tämmösiä töitä. Ja mä arvostan työntekoa, ja olisin todella ite halunnu, mutta mä en oo kyenny siihen. Mä koen sillä tavalla, et mä olisin niinku velkaa enemmän, että se mun työpanos puuttuu tästä yhteiskunnasta. (H5, Nainen 60-69)

Tämä haastateltava kertoo olleensa koko elämänsä köyhä. Hän ei kuitenkaan ole tyytymätön tilanteeseensa. Tästä huolimatta hän kertoi, että kaikki ylimääräiset menot vaikeuttavat toimeentuloa. Hänellä esimerkiksi sairaalalaskut horjuttavat taloutta:

Sairaalalaskujen maksaminen on ihan hirveätä, ku se menee perintään jo ensimmäisestä. Jos pitkittyy sen laskun maksaminen, ni se menee perintätoimistoon. Ei tuu niinku ennen oli näitä karhukirjeitä, että tuli kolme karhuu, et kolmas kirje ku tuli karhu, ni sillon oli jo maksettava. Nää muut oli semmosia niinku varottavia siihen aikaan, suostuttelevia, mutta nykyään on niin raakaa tämä systeemi, et sairaalalasku ni se pitää heti maksaa sillon määräpäivään mennessä, et se aiheuttaa varmaan semmosta tuskaa ja ahdistusta ihmisissä. Mulleikki hätä on tullu siitä joskus. (H5, Nainen 60-69)

Näillä haastateltavilla köyhyys oli siis ollut absoluuttista lapsuudessa ja ongelmat toimeentulossa olivat jatkuneet läpielämän. Nykyisessä tilanteessa molemmat kokivat taloudellisia haasteita, mutta silti toinen kertoo, että ei koe köyhyyttä ja toinen kertoo olevansa tyytyväinen tilanteeseensa. Riippuvaisuus yhteiskunnantuesta oli toisella kestänyt koko aikuisiän.

Kenenkään lapsuudenkodin kertomuksista ei ilmennyt, että lapsuudenperhe olisi ollut varakas. Kertoessaan lapsuudestaan useat haastateltavat kertoivat, kuinka perustarpeet täytyivät. Tyypillisesti haastateltavat kertoivat juurikin siitä, että ruokaa oli riittävästi. Kolme kuudennella kymmenellä olevaa haastateltavaa kertoo tällä tavalla lapsuudestaan. Yksi heistä kertoo, että hänen vanhempansa tekivät jopa useampaa työtä, hänen lapsuudessaan. Tämän haastateltavan äiti toimi pääammatissaan asiakaspalvelutyöntekijänä. Isän ammattiasema ei haastattelutilanteessa aivan varmistunut, mutta työnkuvansa perusteella hän kuului joko ammattitaitoiseen työväestöön tai muuhun työväestöön. Hän koki, että köyhyyttä ei lapsuudessa ollut, mutta lisää heti perään, että lapsuudenkoti ei ollut rikaskaan.

Yksi perustarpeiden täyttymisestä kertova haastateltava asui varhaislapsuudessa äidin ja isäpuolen kanssa, mutta joutui myöhemmin lastenkotiin. Äiti oli asiakaspalvelutyöntekijä ja isäpuoli kuului muuhun työväestöön. Hän kertoo ettei kokenut köyhyyttä asuessaan äidillään.

Sillä tavalla köyhyyttä ei ollu, että mä en sitä sellasta muista, että aina oli vaatteet ja ruokaa (H7, mies 50-59)

Lastenkodissa hän kertoi kokeneensa köyhyyttä siinä muodossa, että hän ei esimerkiksi saanut syntymäpäivä tai joululahjoja. Yhden näistä haastateltavista isä oli maanviljelijä ja äiti toimi käsityöläisenä (EG luokituksessa kuuluu luokkaan yksityisyrittäjät). Tämä haastateltava pohtii vähän epävarmana, sitä oliko lapsuudenkoti köyhä. Hän tulee siihen tulokseen että oli, korostaen kuitenkin perustarpeiden täyttyneen.

No tuota niin ei sillä tavalla niinku, tai kyllä niinku oikeestaan köyhyyttä oli jossakin mielessä. Ei kaikkea saatu, mut kyl meillä oli niinku hyvät vaatteet ja ruuat ja kaikki. (H4, Nainen 50-59)

Tämä haastateltava kertoo, että lapsuuden perhe ei ollut saanut yhteiskunnan tukia. Hän myös kertoo, että hänen lapsuudessaan ja nuoruudessaan vain kaikkein köyhimmät saivat tukia ja tukien saamiseen liittyi häpeää.

Nämä tota tämmöset tuet ei niitä ollu sillo. Niitä annettiin vaan joillekki siis semmosille, joilla ei ollu ollenkaan mitään niinku omaisuuttakaan, eikä ollu mitään tuloja, niin ne vaan sai ja sitte, jotku mustalaiset ja tämmöset, että sitä piettiin vähä semmosena, sitä piettiin, että oli epäonnistunu, jos tarvis jotaki yhteiskunnan tukia. Ja se oli ihan niinku täysin niinku semmonen ajatuksena jo aika absurdi. (H4, nainen 50-59)

Haastateltavissa oli vielä kaksi kuudennella kymmenennellä olevaa naista. Toinen epäröi kysyttäessä oliko hän kokenut lapsuudessaan köyhyyttä, mutta päätyy lopulta siihen tulokseen, että ei kokenut. Hänellä oli yksinhuoltaja äiti, joka toimi asiakaspalvelutyöntekijänä. Toinen oli kokenut köyhyyttä lapsuudessa. Hänen vanhempansa olivat töissä. Äiti oli asiakaspalvelutyöntekijänä ja isä kuului ammattiasemaltaan muuhun työväestöön. Tämä haastateltava tuo köyhyyden kokemuksensa esiin kertomalla siitä, kuinka ei saanut kovasti toivomaansa nukkekotia, jollainen hänen kavereillaan oli. Lisäksi sama haastateltava kertoo, että hänellä ei ollut koulussa yhtä hienoja vaatteita kuin muilla. Tämä lähenee suhteellisen köyhyyden käsitettä, joka tarkoittaa alhaisempaa elintasoja kuin väestöllä keskimäärin.

Kaikki kuudennella kymmenellä olevat haastateltavat olivat jossain vaiheessa aikuiselämäänsä kokeneet paremman toimeentulon kausia, mutta kahta haastateltavaa

lukuun ottamatta, kaikilla heillä myös oli ollut aikaisemmassakin aikuiselämässään toimeentulon niukkuutta. Nämä haastateltavat olivat toimineet aikaisemmin asiakaspalvelutyöntekijä ammateissa, mutta yksi heistä oli toiminut myös yksityisyrittäjänä jonkin aikaa. Niistä jotka kertoivat, että aikaisemmassa aikuiselämässä ei ollut toimeentulohuolia, toinen kertoi olleensa joskus hyvinkin varakas. Hän oli toiminut useassa asiakaspalveluammattissa ja yksityisyrittäjänä. Toinen oli toiminut ammattitaitoisen työväestön ammateissa ja kertoo tullessaan hyvin toimeen ollessaan työelämässä.

Yksi kuudennella kymmenellä olevista haastateltavista ei kokenut köyhyyttä haastatteluhetkellä. Hän oli työkyvyttömyyseläkkeellä. Hän kertoi kokeneensa emotionaalista köyhyyttä ja tullessaan siksi haastateltavakseni, vaikka ei tällä hetkellä kokenutkaan olevansa köyhä. Muut kuudennella kymmenellä olevista haastateltavista kokivat köyhyyttä haastatteluhetkellä. Köyhyyttä kokevista kaksi oli työttömiä ja yksi oli osan vuodesta työllistettynä asiakaspalveluammattiin. Lisäksi yksi työskenteli asiakaspalvelutyöntekijänä, mutta oli työssä toimimisestaan huolimatta toimeentulotuen varassa, koska velat veivät kaikki työtulot.

Köyhyyden kokemuksistaan haastateltavat kertovat, että he tulevat toimeen juuri ja juuri, mutta että heillä on kuitenkin vaikeuksia saada perustarpeet katetuiksi. Yksi heistä kertoo, että huolta aiheuttaa se, miten hän saa teini-ikäiselle lapselleen ostettua vaatteita. Toinen kertoo köyhyyden kokemuksen liittyvän siihen, että omaa rahankäyttöä pitää miettiä hyvin tarkkaan ja, että ruoka-apu auttaa siinä, että kaikki rahat eivät mene ruokaan

Tota tiukkaa tekee, että kyllä tässä joka pennin joutuu sillee mielti, että mihin sitä käytät ja mitä ostat kaupasta. Ei pysty ostaa niinku no, jos tulee alennusmyyntiä ni et sää pysty hyödyntää niitä alennusmyyntejä. Ei sulla oo koskaa rahaa ostaa niitä. Ja sitte tää on iso apu, ku täältä saa nämä ruokakassit, että ei mene viimisetki rahat sinne ruokakauppaan. (H9, Nainen 50-59)

Nuorimpia haastateltavia olivat kaksi viidennellä kymmenellä olevaa naista ja yksi neljännellä kymmenellä oleva mies. Heidän kokemuksensa lapsuudenkodin köyhyydestä olivat eroavia. Toinen naisista kertoi, että ei ollut kokenut lapsuudessaan köyhyyttä. Hänen isänsä kuului ammattitaitoiseen työväestöön ja äiti asiakaspalvelutyöntekijöihin. Mies kertoi ehkä kokeneensa jonkinlaista köyhyyttä lapsuudessaan, mutta perustarpeet olivat

kuitenkin täyttyneet. Hänen äitinsä oli työtön eikä isälläkään ollut ammattia, mutta isä kuitenkin teki haastateltavan mukaan kaikenlaista, hän toimi mm. yksityisyrittäjänä.

Toinen naisista oli kokenut köyhyyttä lapsuudessaan hän ei määrittele kokemaansa köyhyyttä tarkemmin vaan toteaa vain, että lapsuuden olleen kurja. Hänen äitinsä oli yksinhuoltaja ja toimi asiakaspalvelijatyöntekijä ammatissa.

Yksinhuoltaja äiti oli niinku mulla, et ihan siis lapsuus on ollu täyttä helvettiä suoraan sanoen. Köyhyydessä on eletty sillonki ja tänäki päivänä (H8, Nainen 40-49)

Hän kertoo kokeneensa köyhyyttä myös koko aikuisikänsä ajan. Hän oli elämässään toiminut pätkittäisesti erilaisissa asiakaspalveluammateissa. Miehen haastattelussa ei tullut esiin hänen kokemansa elintaso aikaisemmin aikuisiällä. Hänkin oli toiminut asiakaspalvelutyöntekijänä aikaisemmin.

Toinen neljännellä kymmenellä oleva nainen ei ollut toiminut aikaisemmin ammatissa muuta kuin hyvin lyhyitä pätkiä, mutta hän oli haastatteluhetkellä valmistumassa ammattiin, joka voidaan luokitella EG-luokituksen mukaan ammattitaitoisiin työntekijöihin. Hän kertoo köyhyyskokemuksen koskeneen koko aikuisikää. Hän kertoo haastatteluhetkellä kokemastaan köyhyydestä vertaamalla omaa elintasoaan muun yhteiskunnan elintasoon:

Mut tietysti joskus kyllä masentaa silleen, ku toiset pystyy ostaa kaikenlaista ja menee matkoille ja muuta, mutta sit sitä aattelee, että ei tässä mittää. (H2, Nainen 45-50)

Kaksi nuorempaa haastateltavaa olivat työttömiä, mutta osallistuvat kuntouttavaan työtoimintaan. Heistä toinen kertoo, että taloudellinen tilanne aiheuttaa huolta ja toinen että hän tulee juuri ja juuri toimeen.

Köyhyyskokemus liittyi kaikilla haastateltavilla useimmiten hankaluuteen perustarpeiden täyttämiseksi. Etenkin lapsuudesta kerrottaessa oli yleistä se, että jos

perustarpeet olivat täyttyneet köyhyyden kokemusta ei ollut. Koska lähdin tarkastelussani nimenomaan kokemuksesta, en kysynyt haastattelussani lapsuudenkodin tuloja, siksi en pääse tarkastelemaan olivatko kodit suhteellisesti köyhiä verrattuna muuhun yhteiskuntaan, vaikka joissain tapauksessa vanhempien ammatti tai työllisyystilanne niin antaisivatkin olettaa.

Aikuisuudessakin haastateltavieni kertomukset köyhyydestä liittyivät usein nimenomaan siihen, että haastateltavillani oli hankaluuksia saada katetuksi jokapäiväiseen elämään liittyviä välttämättömiä kuluja. Useassa tapauksessa köyhyydenkokemus oli läsnä sekä aikuisuudessa että lapsuudessa. Tosin monella, joilla köyhyydenkokemus liittyi sekä lapsuuteen että aikuisuuteen, oli ollut aikuisuudessa myös paremman toimeentulon kausia.

Yhdenkään haastateltavan lapsuudenkoti ei ollut kokonaisuudessaan riippuvainen yhteiskunnan tuesta. Kahden haastateltavan lapsuudenkodissa oli ollut työttömyyttä tosin toisella vain aivan varhaislapsuudessa. Haastateltavien kertomuksissa lapsuudesta oli harvoja mainintoja yhteiskunnan tuesta. Aikuisuudessa yhteiskunnantukien varassa eläminen oli yleisempää ja kahdella haastateltavalla tilanne oli kestänyt koko aikuisuuden.

Se, että haastateltavat olisivat vapaaehtoisesti eläneet yhteiskunnantuen varassa ei ilmennyt haastatteluissa. Pikemminkin työhalukkuuttaan korosti useampikin haastateltava. Useassa tapauksessa terveydelliset tai muut syyt estivät työnteon.

EG-luokituksen mukaisessa ammattiluokittelussa suurin osa haastateltavista ja myös haastateltavien vanhemmista kuuluu luokkaan asiakaspalvelutyöntekijä. Taulukkoon yksi on koottu haastateltavien ja heidän vanhempiansa luokka-aset. Taulukosta ilmenee, että hieman luokkaliikkuvuutta on ollut, mutta kenenkään kohdalla kovin suurta luokkanousua ei ole tapahtunut. Kun ammattiasemaa tarkastellaan taloudellisena pääomana ei näytä, siltä että taloudellista pääomaa olisi paljon. Suurin osa oli työskennellyt rutiininomaisissa muun työväestön tai asiakaspalvelutyöntekijän ammateissa. Muutamassa kohtaa ei voitu määrittää mitään ammattiin perustuvaa luokka-asetmaa.

Taulukko 1. Haastateltavien ja heidän vanhempiansa ammattiasemat EG-luokituksen mukaan.

haastateltava	luokka-aset	vanhempien luokka-aset (luokka-aset on merkitty niiden vanhempien osalta, joiden kanssa haastateltava on lapsuudessa asunut)
---------------	-------------	--

H1 (Nainen 50-59)	asiakaspalvelutyöntekijä	asiakaspalvelutyöntekijä
H2 (Nainen 40-49)	ei ammattiasemaa	asiakaspalvelutyöntekijä/ammattitaitoinen työväestö
H3 (Mies 50-59)	asiakaspalvelutyöntekijä	Asiakaspalvelutyöntekijä/ ammattitaitoinen työväestö tai muu työväestö
H4 (Nainen 50-59)	asiakaspalvelutyöntekijä	maanviljelijä/ yksityisyrittäjä
H5 (Nainen 60-69)	ei ammattiasemaa	asiakaspalvelutyöntekijä
H6 (Mies 30-39)	asiakaspalvelutyöntekijä	ei ammattiasemaa/ yksityisyrittäjä
H7 (Mies 50-59)	ammattitaitoinen työväestö	asiakaspalvelutyöntekijä
H8 (Nainen 40-49)	asiakaspalvelutyöntekijä	asiakaspalvelutyöntekijä
H9 (Nainen 50-59)	asiakaspalvelutyöntekijä	muu työväestö/ asiakaspalvelutyöntekijä
H10 (Nainen 70-79)	toimistotyöntekijä	maanviljelijä

5.2 Sosiaalinen pääoma

Seuraavaksi tarkastelen, miten sosiaalinen pääoma näyttäytyy haastateltavien elämässä. Lähestyn sosiaalista pääomaa huoltajuus- ja perhesuhteiden sekä ystävyysuhteiden kautta. Lisäksi tutkin, sitä millaisia muita sosiaalisia verkostoja haastateltavilla on.

Bourdieuilla (1985, 67-69) perhesuhteet kuuluvat sosiaaliseen pääomaan olennaisella tavalla ja perhesuhteiden kautta myös sosiaalinen pääoma periytyy, siksi tarkastelen haastateltavien perhesuhteiden laatua. Osa haastateltavista kertoi suoraan suhteestaan vanhempiinsa, mutta perhesuhteidenlaadusta kertoo myös se, millaisena haastateltavat kokivat lapsuudenkotinsa.

Tarkastelen myös perhemalleja, koska niiden voidaan nähdä vaikuttavan sosiaaliseen pääomaan. Katja Yesilovan (2009) mukaan ydinperheen roolia on korostettu muiden perhemallien kustannuksella, ja sitä pidetään vieläkin suomalaisessa yhteiskunnassa

parhaana perhemallina (Yesilova, 2009 206-207). Bourdieun (1998) mukaan symbolinen pääoma on pääomaa, jonka toiset kentillä olevat tunnistavat ja arvostavat (Bourdieu 1998, 111-112). Tällä perusteella ydinperhettä voidaan pitää symbolisena sosiaalisena pääomana, joka lisää henkilön arvostusta kentällä. Sosiaalista pääomaa synnyttävät perhesuhteiden lisäksi erilaiset ryhmäjäsenyydet (Bourdieu 1986, 248-252), siksi tarkastelen tässä yhteydessä myös kuulumista yhdistykseen sosiaalisena pääomana. Lisäksi tarkastelen asuinalueita. Asuinalue on oleellinen alaluokkateorian kannalta (Wilson 2010, 39-50). Lisäksi naapurustosuhteet liittyvät Bourdieun(1986, 248-252) ajatukseen sosiaalisesta pääomasta.

Vanhimmista haastateltavista toisen äiti oli yksinhuoltaja. Haastateltava oli ollut itsekin yksinhuoltaja aikaisemmassa elämänvaiheessa. Haastatteluhetkellä hän asui yksin. Tässä tapauksessa yksinhuoltajuus näyttää periytyneen sukupolvelta toiselle. Haastateltava selittääkin omaa yksinhuoltajuuttaan lapsuudenperheen tilanteella ja isäsuhteellaan. Hän kertoi isän alkoholismista vaikuttaneen siihen, ettei hän luottanut miehiin. Toinen vanhemmista haastateltavista eli lapsuutensa ydinperheessä. Hän kuvaa perhesuhteitaan neutraalisti, mutta kertoi kokeneensa yksinäisyyttä koulussa. Hän liittyy tämän lapsuudenkotinsa köyhyyteen.

No koulussa, ku mä jälkeenpäin ajattelen, ni mähän olin niinko huonommissa vaatteissa ku toiset, ja ehkä en niin puhaskaa aina. Jälkeenpäin ajattelen ni se saatto, ehkä olla yks asia minkä takia mua ei oikeen hyväksyty joukkoon. (H5, nainen 60-69)

Toinen vanhimista haastateltavista kuului useampaankin yhdistykseen. Toinenkin oli kuulunut aikaisemmin useampaan yhdistykseen, mutta ei kuulunut enää, koska omat terveydelliset voimavarat olivat loppuneet ja hän koki yhdistystoiminnan enemmän voimavaroja vievänä.

Kuudennella kymmenellä olevista haastateltavista kolme oli elänyt lapsuutensa ydinperheessä ja yksi yksinhuoltajaperheessä. Lisäksi yhdellä oli lastenkotilapsuus. Kaksi, ydinperheessä asuneista, ei kerro lapsuutensa perhesuhteiden laadusta. Toinen heistä oli kokenut lapsuudessaan köyhyyttä. Yksinhuoltajaperheessä elänyt haastateltava ei ollut kokenut lapsuudessaan köyhyyttä ja hän kuvasi lapsuuttaan suojatuksi muutenkin. Hän

kertoi, että äiti oli tehnyt kaiken hänen eteensä. Tämä haastateltava kertoo lapsuudenkodin naapurustostaan sen verran, että naapurustossa asui paljon työläisperheitä, mutta myös rikkaampia.

Kaksi kuudennella kymmenellä olevaa haastateltavaa kertoo lapsuudessa kärsineensä yksinäisyydestä ja tulleen koulukiusatuksi. Toinen liittyy syrjityksi tulemisen köyhyteen, koska hänen mukaansa vaatetus vaikutti kavereiden saamiseen. Hienommin puetuilla lapsilla oli hänen mukaan myös ystäviä. Tämä haastateltava kertoo myös, että hänen perheensä oli muuttanut kaupungista maalle. Hänen mukaansa kaupungissa asuminen antoi mahdollisuuden kaverisuhteiden luomiselle, koska naapurustossa kyläiltiin paljon, mutta maalle muutto aiheutti yksinäisyyttä, koska mahdollisuudet kyläilyyn eivät olleet enää yhtä hyvät, kuin kaupungissa.

Lapsuus elettiin semmosella, se ei ihan ydinkeskustaa ollu siellä, (paikkakunta), mut kerrostalossa. Ja se oli vielä siihen aikaa, et ihmiset paljo vieraili keskenään ja me käytiin kylässä ja tälle. Sitte muutettiin tänne tähä (paikkakunta) kupeeseen. Ni se oli omakotitalo, ja tämmönen vähän niin ku maaseutumainen. Joka paikkaa oli pitkä matka. Ja seki vaikutti sit siihen, et no sitte ei ollu kavereita eikä mitään, että ihan muutettiin ääripäästä toiseen. (H9, nainen 50-59)

Toinen koulukiusaamista kokenut kuudennella kymmenellä oleva haastateltava oli ennen kouluikää joutunut lastenkotiin. Tätä ennen hän oli asunut äidin ja isäpuolen kanssa. Hän kertoi, että aikana ennen lastenkotia hän ei kokenut köyhyyttä ja että vanhempien läsnäolo oli erittäin tärkeää. Hän kertoo, että koki emotionaalista köyhyyttä jäätyään ilman vanhempiaan. Hänen mukaansa lastenkotiin joutuminen vaikutti myös siihen, ettei hänellä ollut samanlaisia sosiaalisia valmiuksia, kuin muilla ikäisillään. Hän kertoi, että äidin ja isän menettäminen pienenä aiheutti kärsimystä myös aikuiselämässä.

Elikkä mää koin sitä emotionaalista köyhyyttä. Elikkä mä en kokenu, että musta niinku koskaan välitettiin tai rakastettiin niin paljo, että musta olis kasvanu tasa.. tai niin ku sellanen ää... itsevarma ja identiteetiltään sellainen hyvä tyyppi. Ja oon sen köyhyyden uhri. Jaa tänä päivänä vielä osittain kärsin siitä, kun olen köyhä suvultani. Elikkä ei ole sitä isää ja ei ole äitiä. Äiti kuoli alkoholistina ja siskopuoli on ainut, joka sitte asuu myös ulkomailla. (H7, mies 50-59)

Yksi kuudennella kymmenellä oleva puhuu lapsuudestaan hyvin positiiviseen sävyyn, vaikka hän kertoi kokeneensa lapsuudessa köyhyyttä. Mielenkiintoista on se, että hän nostaa lapsuuden kodista puhuessaan esiin sen, kuinka siellä opetettiin tekemään työtä.

Me asuttiin maalla”-- -” Se oli tosi ihana siellä ja meijät opetettiin tekemään työtä ja kunnioittamaan perinteisiä arvoja. (H4, nainen 50-59)

Kuudennella kymmenellä olevista haastateltavista kaksi osallistui johonkin yhdistystoimintaan ja yksi oli osallistunut aikaisemmin. Kolme heistä asui yksin ja yksi oli naimisissa. Haastateltava, jonka äiti oli ollut yksinhuoltaja, oli itse yksinhuoltajaäiti. Yksinasuvista yksi kertoi kaipaavansa parisuhdetta ja koki että parisuhde voisi helpottaa elämäntilannetta myös taloudellisesti:

Yksin oon nytte ja yksin asun. Se on vähän sillain, että siihen ei meinais oikein tottua, että se on vähän semmone, että jos joskus ajattelis, että jos ois se toinen siinä. Että oisko se pikkusen taloudellisestikki helpompaa, ett jos siinä ois se toine. Että mut jotenki tässä iässä on vähä vaikee niinku enää löytää semmosta tervejärkistä ihmistä. (H4, Nainen 50-59)

Kaksi kuudennella kymmenellä olevaa haastateltavaa kertoi hieman muista sosiaalisista suhteista. Toinen heistä kertoi olevansa yksinäinen. Toisaalta toinen, joka oli aikaisemmin pyörittänyt menestyvää yritystä, kertoi että yrityksen konkurssin jälkeen hänellä on aikaa hoitaa ystävyysuhteitaan.

Nyt on ollu aikaa, sitte auttaa aina kavereita. Että tota ku mun ei tarvi enää tehdä kahta työtä ja sataakahtakytä tuntia viikossa työpanosta, ku mä en siitä tienaa kerta mitään. Nyt mää voin jeesata eri suuntaan ihmisiä, ja sit joku voi auttaa mua. (H3, mies 50-59)

Nuorimmista haastateltavista kaksi oli asunut lapsuutensa ydinperheessä. Toinen ydinperheessä asuneista ei kertonut lapsuutensa perhesuhteista. Hän oli kokenut lapsuudessaan köyhyyttä. Toinen kertoi lapsuutensa olleen rikkinäinen vanhempien alkoholismien vuoksi, mutta hänellä ei ollut lapsuudessaan köyhyydenkokemusta. Yksi nuoremmista haastateltavista oli yksinhuoltajaäidin lapsi ja hänellä oli ollut köyhä lapsuus,

jonka hän kertoi muutenkin olleen onneton. Hän oli myös joutunut kiusatuksi koulussa. Tämä haastateltava mainitsi, että suurin osa hänen luokallaan oli köyhiä. Se saattaisi kertoa siitä, että asuinalue oli köyhää.

Toinen ydinperheessä kasvaneista oli naimisissa haastatteluhetkellä ja hänellä oli lapsia. Toinen heistä oli yksinhuoltajaäiti. Myös yksinhuoltajaperheessä kasvanut oli yksinhuoltajaäiti. Kukaan nuorimmista haastateltavista ei osallistunut yhdistystoimintaan. Yksi heistä kertoo naapurustostaan sen verran, että se on levoton.

Torstaina rappukäytävässä kärys, ja kaikki narkkarit pyörii siellä (naurahdus), että hyvin menee joo. (H8, nainen 40-49)

Haastateltavieni keskuudessa yksinasuminen ja yksinhuoltajuus olivat siis tyypillisiä. Lapsuudenkoti suurimmalla osalla oli ollut perinteinen ydinperhe. Yksinhuoltaja vanhempien lapsille yksinhuoltajuus oli periytynyt. Perhesuhteiden laatu on vaikeasti määriteltävissä eikä haastateltavieni kertomuksista löydy paljon yhdistäviä piirteitä. Suurin osa kuvasi lapsuuttaan neutraalisti eikä kertonut perhesuhteidensa laadusta. Merkille pantavaa kuitenkin on, että kolmella haastateltavista lapsuuden perhesuhteita häytti toisen tai molempien vanhempien alkoholismi .

Ystävyysuhteet eivät tulleet haastateltavien puheessa juurikaan esille. Mielenkiintoisinta niihin liittyen on se, että kolme haastateltavaa kertoi lapsuudessa joutuneensa kiusatuksi. Myöskään asuinalueista tai naapuruussuhteistaan haastateltavat eivät paljoa kertoneet. Kaikki asuivat aikuisena lähiössä. Kysyttäessä kaikki, yhtä lukuun ottamatta, kertoivat asuinalueen olevan normaali. Lapsuudessa suurin osa oli asunut lähiössä, mutta osa myös maalla. Lapsuudenkin asuinalueita kuvattiin yleensä normaaliksi. Lisäksi muutama haastateltava mainitsi, että kaupunkilähiössä oli ollut paljon leikkikavereita. Yhdistystoimintaan olivat osallistuneet lähes kaikki vanhemmat haastateltavat, mutta ei kukaan kolmesta nuorimmasta.

5.3 Kulttuurinen pääoma

Kolmas teema on kulttuurinen pääoma. Tarkastelen sitä hankitun koulutuksen kautta. Lisäksi havainnoin sitä, millainen koulutus haastateltavien vanhemmilla on. Kulttuuriseen pääomaan liitän myös sen, ovatko haastateltavan vanhemmat kyenneet tukemaan haastateltavaa koulussa, ja miten muuten kotitausta on vaikuttanut kouluttautumiseen. Pyrin näin saamaan tietoa niistä mekanismeista, joiden kautta kulttuurinen pääoma periytyy. On kuitenkin huomioitava, että kulttuurisen pääoman osalta tutkielma jää vajaaksi, sillä aineistossani kulttuurista pääomaa tarkastellaan vain koulutuksen kautta, eikä esimerkiksi kulttuuriharrastusten osalta. Tämä johtuu siitä, että aineisto ei anna tietoa muista kulttuurisen pääoman muodoista.

Kerron haastateltavieni koulutusasteen käyttäen tilastokeskuksen (Tilastokeskus 2019) koulutusastejaottelua, jossa ovat seuraavat koulutusasteet:

1. alempi perusaste
2. ylempi perusaste
3. keskiaste
4. alin korkea-aste
5. alempi korkea-aste
6. ylempi korkea-aste
7. tutkijankoulutusaste

Alempi perusaste tarkoittaa vanhaa kuusivuotista kansakoulua. Ylempi perusaste merkitsee peruskoulua tai aikaisempaa keskikoulua. Keskiaste tarkoittaa lukiokoulutusta tai ammatillista koulutusta, keskiasteen koulutus kestää noin 2-3 vuotta. Alimman korkea-asteen koulutus kestää 2-3 vuotta. Se voidaan suorittaa keskiasteen jälkeen (esim. sairaanhoitaja). Alemman korkeakouluasteen tutkinto kestää yleensä 3-4 vuotta keskiasteen jälkeen ja siihen luetaan mm. ammattikorkeakoulututkinnot. Ylimmän korkea-asteen tutkinto kestää yleensä 6-5 vuotta keskiasteen jälkeen ja siihen kuuluu mm. maisterintutkinto. Tutkijankoulutusaste edellyttää itsenäisen tutkimustyön tai väitöskirjan tekemistä ja koulutukseen pääseminen vaatii ylimmän korkea-asteen tutkinnon suorittamista. (Tilastokeskus 2019.)

Olen yhdistänyt alemman perusteiden ja ylemmän perusteiden, koska aineistossa ei ole tietoa ovatko haastateltavien vanhemmat suorittaneet kansakoulun, keskikoulun vai peruskoulun. Aineistossa ei myöskään ollut tietoa, siitä olivatko kaikkien haastateltavien vanhemmat suorittaneet minkäänlaista peruskoulutusta. Oletan kuitenkin näin, koska kuusivuotinen kansakoulu tuli pakolliseksi jo vuonna 1921 (Arola 2003, 167). Kaiken kaikkiaan on huomioitava, että haastateltavien vanhempien kohdalla koulutusasteet ovat suuntaa antavia, koska haastateltavat eivät aina muistaneet kovin tarkkaan vanhempiensa koulutuksia. Olen ilmoittanut koulutusasteen sen vanhemman mukaan, joka on kouluttautunut pidemmälle. Useimmissa tapauksissa koulutusaste oli sama molemmilla vanhemmilla.

Kahden 70-79 ja 60-69-vuotiaan haastateltavan vanhemmilla ei ollut perusteiden jälkeistä koulutusta. Molemmilla heistä oli kuitenkin keskiasteen koulutus. Vanhempi näistä haastateltavista oli ennen keskiasteen koulutusta ollut työelämässä ja lasten kanssa kotona, koska perusteiden koulutuksen jälkeen hänellä ei ollut rahaa kouluttautua heti. Hän kertoi, että lapsuudessa hänen yksinhuoltajaäidillään ei ollut aikaa tukea koulunkäyntiä. Toinen näistä haastateltavista kertoo pärjänneensä koulussa hyvin ja että vanhemmat olivat kehuneet häntä koulumenestyksestä. Muuten vanhemmat eivät kuitenkaan pystyneet koulunkäyntiä tukemaan, koska olivat itse kouluttautumattomia

Ne ei kuitenkaan pystyny sillä tavalla niinku tukemaan siinä, ku niillä ei itellään ollu koulutusta, et ne ei ymmärtäny niistä asioista. (H5, nainen 60-69)

Kuudennella kymmenellä olevista yhden haastateltavan vanhempien tarkempi koulutus ei tullut haastattelutilanteessa esille, mutta haastateltava kertoo, että ainakaan korkeakoulutettuja he eivät olleet. Haastateltavalla itsellään oli keskiasteen koulutus. Lisäksi hänellä oli muita lyhyempiä kurssivuotoisia koulutuksia. Hän kertoo, että vanhemmat kyllä neuvoivat kouluttautumaan pitkälle, mutta korkeakoulutus saattoi jäädä hankkimatta, koska vanhemmillakaan ei ollut korkeakoulutusta. Lisäksi hän halusi nopeasti työelämään tienaamaan rahaa.

Ehkä ku vanhemmat ei ollu niinku korkeakoulutettuja, ni sit itellä ei tullu se niinku semmonen tausta siihe. Ett jos ois varallisuutta ollu ja ois saanu hoijettua niinku sen urheilun ja tekemisen niinku, ehkä ois mielellään voinu

vaika opiskellakki”---” Ei oltu mitää rikkaita, ni mää vähän kuitenkin ihannoin sitä, et mää haluan nopeesti töihin tienaamaa omaa rahaa. (H3, mies 50-59)

Kahden kuudennella kymmenellä olevan haastateltavien vanhemmilla korkein hankittu koulutus oli keskiasteen koulutus ja kahden vanhemmilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Niistä joiden vanhemmilla oli keskiasteen koulutus, yksi oli kouluiässä lastenkodissa. Hän kertoi, että siellä ei tuettu koulunkäyntiä mitenkään. Toinen näistä haastateltavista kertoi, että vanhemmat kehottivat kouluttautumaan, mutta tässä kehotuksessa korostui ensisijaisesti koulutus väylänä ammattiin ja työelämään. Hän kertoi myös, että oli ollut töissä ennen koulutuksen hankkimista, koska lapsuudenperheellä ei ollut rahaa tukea kouluttautumista.

Siihen aikaan oli semmosta, että ainakin mejän perheessä ne vaan sano, että hankkikaa koulutus ja menkää töihin. Ei meitä mitenkään erityisemmin kyllä niinku mihinkä niinku että enemmän opiskelkaa vaan. Että hankkikaa vaan ammatti ja menkää töihin. Se oli vaan niinko siihen aikaa semmonen hyvin niinku työorientoitunu yhteiskunta, että menkää vaan töihin.”---” Kuhan meette töihin ja hankitte niinku leivän pöytään. Sillain kuitenkin ihan tervejärkisesti. (H4, Nainen 50-59)

Niistä joiden vanhemmilla ei ollut muuta kuin perusasteen koulutus, toinen kertoi äitinsä toivoneen hänen kouluttautuvan. Hän ei itse kuitenkaan ollut ainakaan ylemmillä luokilla kiinnostunut koulunkäynnistä. Peruskoulun jälkeen hän meni työelämään. Keskiasteen koulutuksen hän hankki vasta myöhemmällä iällä. Toinen, jonka vanhemmilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta, kertoi, että ei ollut saanut tukea koulutukseen vanhempien kiireiden vuoksi. Tämä oli hänellä vaikuttanut koulumotivaatioon.

No neki tuntu olevan niin kiireisiä sillon, ku mä olin pieni ja sitten, ku tuli pikkusisko, ni se sitte vei sen suurimman osan ajasta. Että en mää silleen saanu siihen koulun käyntii ala-asteella varsinkaan apua. Että sai niinku itekseen pärjätä ja kyllähän se heijastu sitte ala-aste vähän niinku yläasteeseenki, että ku ala-asteella ei vanhemmat välittäny, ni mä sitte ylä-asteella heittäydyin vähän niinku

huolimattomaksi, et ei se koulunkäynti sit kauheesti kiinnostanu. (H9, Nainen 50-59)

Nuorimmista haastateltavista (40-49-vuotiaat naiset ja 30-39-vuotias mies) kahden vanhemmilla oli keskiasteen koulutus samaten heillä itsellään. Toinen näistä haastateltavista kertoo pärjänneensä koulussa hyvin, vaikka vanhemmat eivät tukeneetkaan. Toinen kertoo, että ei viihtynyt koulussa, koska häntä kiusattiin. Lisäksi hän kertoo, että yksinhuoltajaäitiä ei kiinnostanut hänen koulunkäyntinsä. Nuorimman haastateltavan vanhemmilla ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta, eikä hänellä itselläänkään. Hän kertoi vanhempien tukeneen koulunkäynnissä ja, että he olivat kannustaneet kouluttautumaan. Hän oli pärjännyt koulussa hyvin, mutta ammatillinen koulutus oli jäänyt kesken oman kiinnostuksen puutteen vuoksi.

Suuri osa haastateltavista siis kertoi, että kotona ei tuettu koulunkäyntiä. Lisäksi moni kertoi, että ei ollut rahaa kouluttautua heti peruskoulun jälkeen. Monella keskiasteen koulutus onkin hankittu vasta myöhemmällä iällä. Kuten taulukossa kaksi näkyy, kulttuurista pääomaa tarkasteltaessa huomattavaa on se, että sekä haastateltavilla että heidän vanhemmillaan korkein hankittu koulutus on keskiasteen koulutus. Tämän voisi nähdä tarkoittavan sitä, että koulutus on periytynyt sukupolvelta toiselle.

Taulukko 2. Haastateltavien ja haastateltavien vanhempien koulutusaste korkeimman saavutetun koulutuksen mukaan.

Haastateltava	Haastateltavan koulutusaste	Vanhempien korkein suorittama koulutusaste (Tähän on merkitty korkeamman koulutuksen saaneen vanhemman koulutusaste.)
H1 (Nainen 50-59)	keskiaste	perusaste
H2 (Nainen 40-49)	keskiaste	keskiaste
H3 (Mies 50-59)	keskiaste	ei tietoa
H4 (Nainen 50-59)	keskiaste	keskiaste
H5 (Nainen 60-69)	keskiaste	perusaste
H6 (Mies 30-39)	perusaste	perusaste
H7 (Mies 50-59)	keskiaste	keskiaste
H8 (Nainen 40-49)	keskiaste	keskiaste

H9 (Nainen 50-59)	keskiaste	perusaste
H10 (Nainen 70-79)	keskiaste	perusaste

5.4 Yhteiskunnallinen osallisuus

Aineistostani nousi vahvasti esiin haastateltavieni yhteiskunnallinen osallisuus.

Yhteiskunnallista osallisuutta tarkastellessa kiinnitän huomiota ensin yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen sen jälkeen kokemukseen vaikutusmahdollisuuksista yhteiskuntaan. Kytken luottamuksen poliittisiin instituutioihin koettuihin vaikutusmahdollisuuksiin, koska jos ei koe, että pystyy vaikuttamaan äänestämällä, puuttuu luottamus demokratian ja siihen liittyvien instituutioiden toimintaan.

Lopuksi vielä tarkastelen sitä, ovatko haastateltavani saaneet tarvitsemaansa tukea yhteiskunnalta. Leemannin ja Hämäläisen (2016) sekä Särkelä-Kukon (2014) mukaan yhteiskunnallista osallisuutta tukee palveluiden helppo saatavuus. Laajensin tämän käsittämään yleisesti yhteiskunnalta saatua tukea tässä tarkastelussa.

Molemmat vanhemmista haastateltavista äänestivät (Naiset 70-79 ja 60-69), mutta toinen kertoi että välillä se tuntui turhalta. Hän kertoo kuitenkin olevansa tyytyväinen yhteiskunnalta saamaansa tukeen. Toinen vanhemmista haastateltavista koki vahvasti, että hänellä oli mahdollisuuksia vaikutta yhteiskuntaa. Hän kuvaa aina äänestäneensä ja kertoo äänestämisen olevan hänelle tärkeää.

No mulla on mahdollisuus sillä tavalla vaikuttaa, että mä äänestän mä oo käyny alustapitäen äänestämässä. ”---”. Mä en muista oliko se tota. Se tais olla eduskuntavaalit, ja tota mä olin hyvin innokkaana.”--- ”. Mä olin ensimmäisenä siellä äänestyspaikalla. Sillon heti ko aukes ovet, ni mä menin äänestämään. Siitä lähtien oon, joka vaalissa äänestäny. (H5, nainen 60-69)

Lisäksi hän kuului poliittiseen puolueeseen ja kävi poliittisissa keskustelutilaisuuksissa. Hän oli myös ollut yhteydessä kansanedustajiin sekä koki voivansa rukoilemalla vaikuttaa yhteiskuntaan. Tämä haastateltava oli myös hyvin tyytyväinen yhteiskunnalta saamaansa tukeen:

Siis mä oon tyytyväinen, ja mulla ei oo katkeruutta, niinko taloudellisista asioista ollenkaan. Päänvaistoin, että mä oon niinku yllättyny tästä Suomen valtiosta. Täällä todella niinku pidetään huolta köyhistä. (H5, nainen 60-69)

Kuudennella kymmenellä olevista haastateltavista kaikki äänestivät, mutta vain kaksi haastateltavaa koki, että tätä kautta voi vaikuttaa yhteiskuntaan. Toinen näistä haastateltavista kertoi, että hänen vaikutusmahdollisuutensa yhteiskuntaan ovat erittäin hyvät, mutta hän ei kytenyt tätä niinkään äänestämiseen, vaikka näki senkin yhtenä tapana vaikuttaa. Tärkeimmäksi vaikutuskeinoksi hän kuitenkin näki uskonnollisen toiminnan, jossa tapasi paljon ihmisiä. Lisäksi tämä haastateltava kertoi osallistuvansa poliittisiin keskustelutilaisuuksiin ja vaikuttavansa sosiaalisessa mediassa. Yhteiskunnalta saamastaan avusta hän kertoi, että häntä kyllä kuunnellaan viranomaisten taholta, mutta konkreettista apua on vaikea saada. Toinen, joka kertoi kokevansa, että äänestämällä voi vaikuttaa kertoi, että hän ei poliittisesti ollut kovin aktiivinen, mutta koki voivansa vaikuttaa yhteiskuntaan luontoa suojelemalla:

En mä ny varsinaisesti politiikasta oo kiinnostunu, mut kyl mä jollain tavalla. ”---”. Mä oon hirveen tarkaksi menny siinä, että nii että mä suojeleen, niinku mä oikeen rakastan Suomen luontoa, ni mä yritän tehdä kaikkeni, että mä en sitä tarvele, ja kierrätän kaikki tunnollisesti, ja pyöräilen kaikki matkat tai kävelen ja näin, että nii, ja että mulla on pieni hiilijalanjälki (H4, nainen 50-59)

Tämä haastateltava myös koki, että on saanut elämässään tukea yhteiskunnalta.

Niistä kuudennella kymmenellä olevista haastateltavista, jotka kokivat että eivät voi äänestämällä vaikuttaa yksi haastateltava ilmaisi epäluottamuksensa politiikkaan kertomalla, että äänestämällä ei ole väliä, koska poliitikot eivät ajattele muuta kuin omaa etuaan.

Ne ihmiset ketä siellä äänestetään, ni he ei ajattele oikeestaan muuta ku omaa napaansa ja sitä, joka on rahottanu sen vaalikamppanjan, ja totani se on ihan sama ketä sinne äänestää tilanne on täsmälleen sama. (H3, mies 50-59)

Hän kuitenkin kertoo pyrkivänsä vaikuttamaan sosiaalisessa mediassa. Tämä haastateltava myös kertoi, että ei koe, että yhteiskunta olisi tukenut häntä elämässä, vaan pikemminkin häntä on riistetty yhteiskunnan puolelta

Yhteiskunta huolehti loput eli ne ajo mut käytännössä konkurssiin sen homman, ja ei siihen kohtaan minkään näköstä tukee ei saanu, vaan enemmänkin se et ne ryöstötoimenpiteet. Ni ne suoritettiin tyylikkäästi ja viimisen päälle (H3, mies 50-59)

Kokemus omien vaikutusmahdollisuuksien heikkouksista liittyi yhdellä kuudennella kymmenellä olevalla haastateltavalla siihen että ehdokas, jota hän aikoi äänestää presidentinvaaleissa, oli altavastaajana vaalikyselyissä:

*Jos sä käyt nyt äänestää, nii koet sää et sä pystyt sillä vaikuttaa? (Haastattelija)
Emmä oikee usko, koska mun ehdokas on kuitenkin semmonen, joka on jo nyt dissattu kaikissa vaalikyselyissä. (H1, nainen 50-59)*

Tästä kokemuksesta huolimatta haastateltava aikoi äänestää ensimmäistä kertaa elämässään. Tällä haastateltavalla oli kahdenlaista kokemusta yhteiskunnan tuesta. Toisaalta hän kertoi, että hän oli joutunut lopettamaan opiskelunsa tukijärjestelmän joustamattomuuden takia.

Mähän sain sen minimi sata, olik se satayheksänkymppii sen opintototuen. Ja totanii menin sossuun sit kyselemään, et saisinko mä edes matkalippuun rahaa, et mä pääsen kouluun, ni mulle sanottiin et: ”emme tue aikuisopiskelua”, joka vei sit pohjaa. Et mä en saa tota toimeentulotukee, jos mä en sit hae erotodistusta koulusta, eli mut pakotettii lopettamaan mun opiskelut. Nii näistä mä oon niinku pikkasen katkera, koska mä olisin tänä päivänä valmis (ammatti), mut siellä oli todella vaikeeta. Et siellä haki mitä tahansa, ni siis aina tuli seinä vastaa et sun piti niinku aina valittaa ainaki kerran jonnekki. (H1, nainen 50-59)

Toisaalta hän kertoi saaneensa muutettuaan, uuden paikkakunnan sosiaalitoimistosta huomattavasti aikaisempaa parempaa ja yksilöllisesti hänen elämäntilanteensa huomioivaa tukea. Myös toinen kuudennella kymmenellä oleva haastateltava, joka koki että ei voi äänestämällä vaikuttaa, kertoi tukijärjestelmän joustamattomuudesta. Hän kertoi joutuneensa elämään pitkään ilman mitään tukia siirtyessään työllisyys jaksolta työttömyyteen. Lisäksi hän kertoi myös, että konkreettista apua ei yhteiskunnalta saa.

Niinku sä et saa niiku vastakaikua ja sitte ku, jos sää haluat niinku apua jostain ihan oikeesti jotain apua, että haluais niinku päästä elämässä eteenpäin, ni ei sua niinku kukaan auta. ”---”. Annetaan vastaukseksi jotain ympäripyöretä vaan, mutta ei niinku synny mitään semmosta konkreettista, että sanotaan, että ku teet näin ja noin ni pääset eteenpäin, että kaikki riippuu susta itsestä, että sun pitää ite keksiä se keino (H9, nainen 50-59)

Nuorimmista haastateltavistani kaksi äänesti. Yksi ilmoitti jättävänsä äänestämättä, koska koki että yhden ihmisen ääni ei vaikuta. Hän kuitenkin ilmoitti seuraavansa politiikka muuten. Hän koki saaneensa yhteiskunnalta apua elämässään. Toinen äänestäneistäkin koki että hänellä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskuntaan. Hän kytki omien vaikutusmahdollisuuksien heikkouden yhteiskunnalliseen asemaansa.

*Millaset vaikutusmahdollisuudet yhteiskuntaan sää koet, et sulla on?
(Haastattelija)*

Ei varmaan minkäänlaisia, ku kuulutaan sinne niinku öö luokkaan (nauraa). (H8, nainen 40-49)

Lisäksi tämä haastateltava kertoi, hankaluuksista yhteiskunnan tukijärjestelmän kanssa. Hän oli joutunut elämään pitkiä aikoja ilman tukia, kun on siirtynyt työelämästä työttömyyteen. Hän myös kertoi, että tukijärjestelmä on sellainen, että lyhyitä työllisyysjaksoja ei kannata ottaa vastaan.

Jos sä käyt nyt paripäivää töitä teke, siis se vaikuttaa niin monen kuukauden tuloihin, et ei siin oo niinku mitään järkee lähtee ees tekee. (H9, Nainen 40-49)

Toinenkin äänestänyt koki omat vaikutusmahdollisuutensa pieniksi, mutta hän kysyttäessä vastasi, että äänestämällä voi vaikuttaa vähän. Tämä haastateltava koki, että oli saanut yhteiskunnalta tukea elämässään

Huolimatta siitä, että suurin osa haastateltavistani kävi äänestämässä, kokemus siitä, että äänestämällä pystyisi vaikuttamaan oli heikkoa. Haastateltavien puheista ilmeni vahvasti epäluottamus politiikkaan. Usea haastateltava kertoi siitä kuinka ei usko, että äänestäminen muuttaa mitään ja yksi ilmaisi suoraan epäilyksensä politiikkojen rehellisyyttä kohtaan. Mielenkiintoista oli myös se, että kysyessäni vaikutusmahdollisuuksista yhteiskuntaan

muutama toi esiin sellaisia keinoja vaikuttaa, jotka eivät liittyneet mitenkään politiikkaan. Sen mukaan kokivatko haastateltavat saaneensa apua yhteiskunnalta, haastateltavat jakautuivat; viisi koki saaneensa apua ja viisi koki ettei ollut saanut apua.

5.5 Haastateltavien elämänkohtaloihin liittyvät syyt köyhyydelle

Haastateltavat itse eivät juurikaan puhuneet yhteiskuntaluokasta. Haastateltavien selitykset köyhyydelle tulivat omasta elämäntilanteesta, siksi tässä kappaleessa tarkastellaan syitä, joita haastateltavat itse kertoivat köyhyydelleen. Moni piti omaa työelämänulkopuolella oloaan syynä köyhyydelle. Tämän vuoksi kappaleessa tarkastellaan myös niitä syitä, joita haastateltavat kertoivat työelämästä ulosjäämiselle.

Vanhin haastateltava kertoi, että velkaantuminen oli syynä nykyisille toimeentulohuuolille. Aikaisemmin aikuisiällä ero ja yksinhuoltajuus olivat aiheuttaneet toimeentulo-ongelmia. Toinen vanhempi haastateltava taas kertoi sairastumisen johtaneen köyhyyteen, koska se katkaisi hänen opiskelunsa ja esti töihin menemisen.

Mut mulla kävi kyllä sit silleen, et mulla romahti mielenterveys. Et se on ollu ihan niinku näihin päiviin asti, että se mun köyhyys on varmaa osaltaan, sen takia... siitä johtuvaa. (H5, nainen 60-69)

Kuudennella kymmenellä olevista haasteltavista kolme kertoo, että velkaantuminen on aiheuttanut nykyisen elämäntilanteen. Yksi haastateltava kertoi, että hänen yrityksensä konkurssi ajoi hänet ulosottoon yrityksen velkojen takia. Toinen kertoi, että erossa velat jäivät hänen maksettavikseen.

Sillosten mieheni kanssa me tehtiin ihan valtavat määrät töitä hirveitä asumislainoja tai asuntolainoja. Ja totani eron jälkeenhän sit kävi vaa sillee, et mulle jäi ne kaikki velat kuitattavaks (H1, nainen 50-59)

Kaksi 50-59-vuotiasta haastateltavaa kertoi, että sairastuminen aiheutti työelämän ulkopuolelle jäämisen. Toinen jäi työkyvyttömyyseläkkeelle työuupumuksen vuoksi ja toinen heistä kertoo, että hänet irtisanottiin pitkän sairasloman vuoksi

Mun oma terveys rupes restailemaan ja sitte 2008. ”---”. Mä olin ollu pitkään sairaslomalla, sitte siinä useampaan kertaan sairaslomalla. Ni sitte semmosen pitemmän sairasloman jälkeen työnantaja otti minuun yhteyttä, ja tuota niin niin ruvettiin keskustelemaan siitä, että oonko mä töissä vai enkö mä oo töissä, et miten se on. Ja ne anto sitten mulle potkut, että ku minä en ollu jatkossa töissä. Ja sitte tuota noin, kun mä en enää pystyny tekemään sitä työtä. (H4, nainen 50-59)

Nuorimmista haastateltavista yksi kertoo, että sairastuminen masennukseen viivytti opiskelua ja työelämään menoa. Toinen nuoremista haastateltavista kertoi rikostaustansa aiheuttaneen sen, että työnsaanti on vaikeaa. Kolmas haastateltava kertoi, että valmistumisen jälkeen oman alan työllisyystilanne oli huono

No sillon ku mä lähin sinne- opiskelemaan joo aina oli (paikallislehti) täynnä avomia työpaikkoja mutta sitte ku mä valmistuin ni eipä niitä sitte ollukkaa (H8, nainen 40-49)

Hän oli kuitenkin ollut asiakaspalveluammatteihin kuuluvissa töissä, jotka eivät olleet tämän hänen opiskelemaansa alan töitä. Haastattelu hetkellä hän oli tukityöllistettynä, ja kertoi, että ei enää uskalla ottaa vastaan palkkatöitä. Syynä tähän oli haastateltavan aikaisemmat huonot kokemukset, sillä edellisen työsuhteen päättyessä hän oli joutunut pitkäksi aikaa tyhjän päälle byrokratian vuoksi.

No sitä sovittelua työttömyyspäivärahaa, mutta ku se yks paperilappu puuttu ni ne ei maksanu sitäkää, et kolmetoista viikkoo meni. Ni sit mä aattelin et nyt on meikäläisen työt tehty, että en todellakaan palkkatöihin mee. (H8, nainen 40-49)

Haastateltavien kertomuksissa köyhyyteen johtaneista elämäntilanteista merkittävimiksi mainittiin työelämän ulkopuolelle joutuminen ja velkaantuminen. Usea haastateltava kertoi, että työelämässä ollessa oli paremman toimeentulon kausia. Lisäksi, jokainen haastateltava antoi jonkun selityksen sille, miksei ole työelämässä, vaikka en sitä varsinaisesti kysynytään.

6 Johtopäätökset

Tässä tutkielmassa etsittiin vastausta kysymykseen, näkyykö luokkatausta pitkäaikaisköyhien elämässä, ja jos näkyy niin miten? Lähestyin tätä tutkimuskysymystä Bourdieun pääomateorian kautta. Lisäksi tarkastelin haastateltavien osallisuuden kokemusta.

Taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma haastateltavilla

Taloudellisen pääoman osalta tulokset olivat melko selvät. Kaikki haastateltavat olivat kokeneet köyhyyttä jossain vaiheessa elämäänsä. Köyhyys oli useilla haastateltavilla niin syvää, että heillä oli ongelmia perustarpeiden täyttämässä. Samoja ongelmia oli ollut myös monen lapsuudenkodissa. Usealla haastateltavalla oli aikuiselämässään taloudellisesti vaikeita kausia, vaikka köyhyys ei ollut yhtäjaksoista. Kahdella haastateltavalla köyhyys oli kestänyt koko elämän yhtäjaksoisena. Taloudellisen pääoman puute oli siis aineistossani ilmeistä ja syvää. Useimmiten haastateltavat kertoivat köyhyydestään sen, että heidän oli vaikea tulla toimeen. Vain pari haastateltavaa vertasi omaa elintasoaan muun yhteiskunnan elintasaan.

Merkillepantavaa oli se, miten köyhyys käsitettiin. Ottaen huomioon haastateltavien työmarkkinatilanteen, toimeentulohuolet ja ruoka-avun asiakkuuden, kaikki haastateltavat olivat todennäköisesti suhteellisesti köyhiä. Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet itseään köyhäksi. Tämä kertoo siitä, että näiden haastateltavien näkemys köyhyydestä vastasi absoluuttista köyhyyttä eli köyhyyttä, jossa henkilö ei pysty toimeentulollaan täyttämään perustarpeitaan (Airio ja Niemelä 2002, 21). Samaten lapsuudesta puhuttaessa monet kertoivat, että lapsuudessa ei ollut köyhyyttä, jos perustarpeet täyttyivät. Yleensä näissä kertomuksissa ei omaa tai lapsuudenkodin elintaso verrattu muun yhteiskunnan elintasaan. Näissäkään tapauksissa kokemus köyhyydestä ei siis liity niinkään suhteelliseen köyhyyteen, jossa elintaso on matalampi kuin muun yhteiskunnan elintaso, vaan suoraan absoluuttiseen köyhyyteen. Lapsuudessaan jotkut haastateltavat kuitenkin kertoivat kokeneensa köyhyyttä suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Näissä kertomuksissa ilmeni erityisesti koulussa koettu varallisuusero muihin lapsiin.

Yksi taloudelliseen pääomaan liittyvä teema oli riippuvaisuus yhteiskunnan tuesta. Yhdessäkään tapauksessa haastateltavien lapsuudenkoti ei ollut täysin riippuvainen yhteiskunnan tuesta, mutta yhdessä tapauksessa se oli ollut osittaista. Useat haastateltavat olivat jollain tavalla riippuvaisia yhteiskunnan tuesta haastattelun aikaisessa elämäntilanteessaan. Syyt tähän olivat monenlaisia eikä kukaan ollut vapaaehtoisesti valinnut riippuvuutta tuista, vaan haastateltavilla oli työkyvyttömyyttä ja vaikeuksia saada töitä.

Useat haastateltavat kertoivat, kuinka arvostivat työntekoa tai kuinka olivat elämässään tehneet runsaasti töitä. Yksi haastateltavista esimerkiksi kertoi, että kotona oli opetettu tekemään töitä ja toinen korosti, sitä että vanhemmat olivat tehneet paljon töitä hänen ollessaan lapsi. Haastattelutilanteessa en kysynyt näistä asioista vaan haastateltavat itse toivat nämä esille. Työn puutteen syynä oli yleensä se, ettei töitä ollut ollut saatavilla, sekä sairastuminen. Robertin (1997, 42-43) mukaan alaluokan piirteitä on sukupolvelta toiselle periytynyt riippuvaisuus yhteiskunnan tuesta ja se, että työnpuutteen syynä on muitakin tekijöitä, kuin se että töitä ei ole. Tässä aineistossa ei sellaista ole näkyvissä, vaan haastateltavat korostivat työteliäisyyttä ja työhalukkuutta.

Bordieun (1986, 243) mukaan taloudelliseen pääomaan kuuluvat myös virka-asetat. Lisäksi alhainen ammattiasemaan perustuva luokka-asema on yksi köyhyydelle altistava tekijä (Erola 2010b, 94-104). Asiakaspalveluammatit olivat yleisin ammattiluokitus sekä haastateltavieni lapsuudenkodissa, että aikuisuudessa. Korkeissa ammattiasemissa kuten alemman ja ylemmän professioluokan ammateissa ei ollut kukaan haastateltava tai keneenkään haastateltavan vanhemmat. Kahta haastateltavaa ei voinut sijoittaa mihinkään ammattiluokkaan, koska he eivät olleet koskaan toimineet missään ammatissa. Toinen heistä tosin oli juuri valmistumassa ammattiin.

Tarkastelin pääomaluokkia ikäluokittain, koska köyhyyskokemukset saattavat erota vanhimpien ja nuorimpien haastateltavien kohdalla. Ainut ero mikä tässä tuli ilmi oli kuitenkin se, että vanhimpien haastateltavien lapsuudessa kokema köyhyys oli absoluuttista perustarpeiden puutetta.

Sosiaalisen pääoman osalta tarkastelu oli hieman vaikeaa, eikä kovin selkeitä tuloksia tältä osa-alueelta tullut. Bourdieun (1985, 67-69) mukaan sosiaalinen pääoma periytyy perhesuhteiden kautta, siksi tarkastelin niiden laatua. Useimmat kertoivat perhesuhteistaan

neutraaliin sävyyn, enkä kysynyt suoraan perhesuhteiden laadusta, siksi se ei tullut kaikissa haastatteluissa esiin. Osalla haastateltavistani oli perhesuhteissaan ongelmia lapsuudessa. Usein nämä ongelmat liittyivät jommankumman tai molempien vanhempien alkoholismiin. Alkoholismi on yksi asia, joka liitetään huono-osaisuuteen (Kainulainen ja Saari 2013, 23). Näiden haastateltavien lapsuudenkodissa oli siis ollut köyhyyden lisäksi myös muitakin huono-osaisuuden piirteitä.

Mielenkiintoinen oli myös yhden haastateltavan kertomus lastenkotilapsuudesta. Hän kertoo että ei omannut vanhempien puutteen vuoksi samanlaisia sosiaalisia resursseja kuin koulutoverit ja näkee tämän johtaneen kiusatuksi tulemiseen. Bourdieun (1985, 67-69) mukaan sosiaalinen pääoma välittyy perhesuhteiden kautta. Tässä tapauksessa haastateltava koki jääneensä ilman lapsuudenperhesuhteiden kautta välittyvää sosiaalista pääomaa. Kolme muutakin haastateltavaa kertoi joutuneensa koulussa syrjityksi lapsena. Kaksi heistä joutui syrjityksi koulussa sen vuoksi että heillä ei ollut rahaa hankkia sellaisia vaatteita kuin koulutovereilla. Köyhyys siis alensi myös heidän arvostustaan ja vaikeutti sosiaalisten suhteiden luomista. Bourdieun (1985) mukaan sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma palautuvat lopulta taloudelliseen pääomaan (Bourdieu 1985, 67-69). Tässä taloudellisen pääoman puute vaikeutti sosiaalisia suhteita.

Lapsuudessa kolme haastateltavaa eli yksinhuoltajavanhemman kanssa ja kaksi heistä oli kokenut myös köyhyyttä. Aikuisuudessa lähes kaikki haastateltavat asuivat yksin tai olivat yksinhuoltajia. Yksinhuoltavat kertoivat yksinasumisen vaikeuttaneen toimeentuloa. Lisäksi yksi yksinasuva ajatteli, että ehkä parisuhde helpottaisi taloudellista tilannetta. Tutkimusten mukaan yksinasuvat ja yksinhuoltajat ovat suuremmassa köyhyysriskissä kuin muu väestö (Mukkila ym. 2019, 81-87; Laihiala 2018, 41-42). Lisäksi Laihialan (2018) mukaan oman tahdon vastainen parisuhteen puute sekä yksinhuoltajuus ovat kokonaisvaltaisen huono-osaisuuden riskitekijöitä (Laihiala 2018, 41-42). Kaikki yksinhuoltajat olivat naisia ja kaikki kolme, joilla oli lapsuudenkodissa ollut yksinhuoltaja äiti, olivat itse aikuisena olleet yksinhuoltajia. Alaluokkateoriaan kuuluu naisyksinhuoltajuus (Wilson 2012). Tässä tapauksessa se oli vielä periytynyt sukupolvelta toiselle.

Haastateltavien muista sosiaalisista suhteissa aikuisuudessa sain aineistostani hyvin vähän tietoa, yksi haastateltava kertoi olevansa yksinäinen. Tämä kertoo sosiaalisen pääoman

vähäisyydestä. Toisaalta toinen haastateltava kertoo, että on pystynyt paremmin hoitamaan sosiaalisia suhteitaan köyhdyttyään konkurssin seurauksena, koska hänellä on paremmin aikaa käytössään. Tämä siis on päinvastainen kehitys kuin Bourdieun (1985, 67-69) teoriassa, jossa taloudellista pääomaa omaavilla on enemmän aikaa hoitaa sosiaalisia suhteita. Sosiaalinen pääoma yhdistysjäsenyyden muodossa oli haastateltavien keskuudessa, melko yleistä, mutta tässä näyttäytyi myös ikään liittyvä eroavaisuus, koska kolmelle nuorimmalla haastateltavalla ei yhdistysjäsenyyksiä ollut.

Suurin osa haastateltavista kertoi lapsuudenkodin naapuruston olleen normaali. Useimmat haastateltavani olivat asuneet kaupunkilähiössä lapsuuteensa. Kertomuksissa lapsuuden asuinympäristöstä oli usein positiivinen sävy. Haastateltavat kertoivat, että lähiössä oli ollut paljon kavereita. Yksi haastateltava jopa koki, että kaupunkilähiöstä maaseudulle muuttaminen aiheutti sen, että hänestä tuli yksinäisempi. Aineistoni perusteella näyttää siltä, että lähiönaapurusto on tarjonnut hyvät mahdollisuudet sosiaalisten suhteiden luomiseen. Haastatteluhetkellä kaikki asuivat kaupunkilähiöissä ja suurin osa oli tyytyväisiä asuinympäristöönsä ja kuvailivat sitä normaaliksi.

Kovin selkeää kuvaa haastateltavien sosiaalisesta pääomasta tämän aineiston perusteella ei saa, mutta viitteitä siitä, että sosiaalinen pääoma on haastateltavien keskuudessa vähäistä, aineistossa on. Lisäksi yksinasumisen ja yksinhuoltajuuden nähtiin vaikeuttavan myös taloudellista pärjäämistä. Sosiaalisen pääoman vähäisyys siis hankaloitti myös taloudellista toimeentuloa. Osalla lapsuudenkodinköyhyys oli vaikuttanut myös sen, että oli ollut hankalaa muodostaa sosiaalisia suhteita.

Kulttuurista pääomaa tarkastelin koulutuksen kautta. Viiden haastateltavan vanhemmat olivat kouluttautumattomia ja korkein hankittu koulutus vanhemmilla oli keskiasteen koulutus. Haastateltavieni korkein hankittu koulutus oli myös keskiasteen koulutus ja yhdellä koulutus oli jäänyt perusasteen tasolle. Haastateltavilla oli siis heikosti institutionaalisessa muodossa olevaa kulttuurista pääomaa. Täysin kouluttautumattomia, eivät haastateltavat kuitenkaan olleet. Suurimmalla osalla oli keskiasteen koulutus, mikä olikin jo normi 1980-luvulla (Naumanen ja Silvennoinen 2010, 68-69), jonne suurimman osan haastateltavista nuoruus ja aikuisuus asettui.

Se että isolla osalla haastateltavista vanhemmat olivat kouluttautumattomia, mutta he itse olivat kouluttautuneita keskiasteelle, voidaan nähdä osin aikaan sidottuna ilmiönä.

Useimman haastateltavan vanhempien ikäluokassa kouluttautumattomuus oli paljon tyypillisempää kuin haastateltavien ikäluokassa (Naumanen ja Silvennoinen 2010, 68-69). Olisi toki voinut olettaa, että joitain eroja koulutuksessa olisi ollut myös haastateltavien keskuudessa iän perusteella, mutta niitä ei juuri ollut.

Bourdieu (1985, 94-95) mukaan kulttuurinen pääoma myös periytyy sukupolvelta toiselle. Koulutukseen tämä vaikuttaa siten, että esimerkiksi tietynlainen kieli tai puhumisen tavat opitaan vanhemmilta. Haastateltavieni perhetausta, ei tukenut korkealle kouluttautumista, koska monen vanhemmalla oli takana vain peruste. Yksi haastateltava itsekin pohti sitä, että oma tausta vaikutti siihen, että korkeampaa koulutusta ei tullut hankittua. Lisäksi hän kertoo, että halusi nopeasti työelämään. Toinenkin haastateltava kertoi, että kotona kehoitettiin hankkimaan ammatti ja menemään työelämään. Tässä yhteydessä korkealle kouluttautuminen ei ollut tavoite vaan työelämään pääsyn mahdollistavan ammatin hankkiminen. Naumanen ja Silvennoinen (2010, 82) ovat todenneet, että perheet joissa on vähän taloudellisia ja kulttuurisia resursseja pitävät usein riittävänä, että lapsi saa koulutusta ja elinympäristöstä tuttuun ammattiin. Näiden haastateltavien kokemukset tukevat tätä väittämää. Taustasta kertoo myös se, kuinka lapsuudenkodissa suhtauduttiin koulutukseen. Kannustusta ja tukea oli saanut neljä haastateltavista. Niillä, joita ei ollut kannustettu kannustamattomuus johtui vanhempien ajan tai kiinnostuksen puutteesta.

Osa haastateltavista kertoi, että heillä ei ollut rahaa kouluttautua, koska vanhemmilla ei ollut mahdollisuutta tukea kouluttautumista rahallisesti. Kaikilla tästä kertoneilla oli kuitenkin keskiasteen koulutus. Tosin kaksi heistä oli työelämässä ennen kuin heillä oli mahdollisuus kouluttautua. Taloudelliseen pääomaankin voi siis nähdä vaikuttavan kulttuuriseen pääomaan, koska näiden haastateltavien kertomuksissa rahan puute on vaikuttanut siihen, että he ovat joutuneet lykkäämään kouluttautumistaan myöhemmäksi. Tästä kertoneet olivat tosin hankkineet vähintään keskiasteen koulutuksena, mutta kaksi heistä oli kouluttautunut vasta myöhemmällä iällä.

Naumanen ja Silvennoisen (2010, 82) mukaan koulujen arviointijärjestelmä toimii epäedulliseen tapaan alimpien luokkien lapsia kohtaan, koska heillä ei ole samoja kulttuurisia resursseja kuin yläluokkien lapsilla. Kolme haastateltavaa kertoi pärjänneensä koulussa hyvin eli ainakaan heidän kokemuksissaan tämä ei näkynyt.

Näyttäisi siltä tämä aineisto tukee Bourdieun (1986 246-253) sekä Naumasen ja Silvennoisen (2010, 77-78) ajatuksia siitä, että sosiaaliluokka ja taloudellisen pääoman omistaminen vaikuttaa mahdollisuuksiin panostaa aikaa ja rahaa kouluttautumiseen. Haastateltavillani ei ole ollut panna kovin paljon näitä resursseja kouluttautumiseen.

Haastateltavillani oli siis vähäisesti ainakin taloudellisia ja kulttuurisia resursseja. Lisäksi taloudellisten resurssien puute vaikeutti osalla koulutuksen muodossa olevaan kulttuurisen pääoman saavuttamiseen. Kulttuurisessa ja taloudellisessa pääomassa näkyi myös vahvasti ylisukupolvisuus. Sanaksenahon (2006) väitöskirjassaan saamat tulokset olivat saman suuntaisia. Hän havaitsi, että kulttuurisen ja taloudellisen pääoman omistus liittyvät toisiinsa. (Sanaksenaho 2006, 61-68).

Sosiaalisen pääoman kannalta tulokset eivät ole yhtä selkeät. Yksinasuminen ja yksinhuoltajuus kuitenkin olivat tyypillisiä haastateltavien keskuudessa ja tämän koettiin osan kohdalla vaikeuttavan taloudellista tilannetta. Lisäksi osa oli kokenut lapsuudessaan kiusaamista ja kertoi sen johtuneen lapsuudenkodin köyhyydestä. Tässä siis taloudellisen pääoman puute vaikeutti sosiaalisten suhteiden luomista. Eli ainakin sosiaalisella ja taloudellisella pääomalla näyttäisi jonkinlainen yhteys tutkielman aineistossa.

Alaluokkateorian läpi tarkasteltuna aineistossani oli jotain alaluokkaan liitettäviä piirteitä, kuten yksinhuoltajuus, köyhyyden ylisukupolvisuus ja riippuvaisuus yhteiskunnan tuesta sekä koulutuksen vähäisyys. Alaluokka teoriassa olisi kuitenkin tärkeää havaita alaluokka myös kulttuurisesti ja sosiaalisesti muusta yhteiskunnasta erilliseksi. (Wilson 2012; Ken Robert (1997, 42-43.) Tämän kaltaista eroa en aineistossani havainnut. Haastatteluissa kävi päinvastoin ilmi, että haasteltavat samaistuivat suomalaisessa yhteiskunnassa vallalla oleviin arvoihin ainakin sen osalta, että he korostivat työteliäisyyttä. Alaluokkateoriaan kuuluva asuinalueellinen eriytyminen ei aineistossa näyttäytynyt (Wilson 2012, 39-50).

Yhteiskunnallisen osallisuuden kokemukset

Osallisuuden teema näkyi aineistossani kolmella tavalla. Yhteiskunnallisen aktiivisuuden kautta, kokemuksen omista vaikutusmahdollisuuksista kautta ja luottamuksen kautta. Haastateltavat olivat suhteellisen aktiivisia yhteiskunnallisesti ainakin äänestämisen

muodossa, mutta kokemukset omista vaikutusmahdollisuuksista olivat heikot. Tämä näyttäytyi erityisesti epäluottamuksena politiikkaan. Tämä tukee Sanaksenahon (2009, 94) havaintoa siitä, että luottamus oikeuteen ja poliittiseen hallintoon oli vähäistä niiden keskuudessa, joilla oli vähän taloudellista pääomaa. Lisäksi usea haastateltava koki että suomalainen yhteiskunta ei tarjoa riittävästi apua ja, että tukijärjestelmät ovat byrokraattisia.

Mielenkiintoinen ristiriita oli siinä, että usea haastateltava koki omat vaikutusmahdollisuutensa äänestämällä heikoiksi, mutta silti useimmat äänestivät. Osallisuuden määritelmään kuuluu se, että henkilö kokee voivansa vaikuttaa yhteiskuntaan ja osallistuu sen toimintaan (Leemann, Hämäläinen 2016, 290; Särkelä-Kukko 2014, 34-44). Osa haastateltavaa voisi siis kuvata osattomina. Toisaalta se, että suurin osa äänesti, kertoo myös siitä, että he osallistuvat ainakin tällä tavalla yhteiskunnan toimintaan.

Osattomuus on ulkopuolisuutta muusta yhteiskunnasta (Särkelä-Kukko (2014,36) myös syrjäytymisen, huono-osaisuuden ja alaluokan käsitteeseen liittyy erillisyyys muusta yhteiskunnasta (Sandberg 2015, 2; Saari 2015, 30; Skeggs 2014 267-268) Kahden haastateltavan kokemusten voisi ajatella kertovan ulkopuolisuuden tunteista yhteiskunnassa, koska toinen näki, että hänen valitsemaansa ehdokasta ei ollut arvostettava muun yhteiskunnan taholta jo toinen koki itse kuuluvansa yhteiskunnassa ”öö luokkaan”. Nämä tuntemukset johtivat molemmilla myös kokemukseen omien vaikutusmahdollisuuksien vähyydestä.

Haastateltavien osattomuutta tukee myös, se että osallisuuden käsite kytkeytyy sosiaaliseen ja taloudelliseen pääomaan. Osallisuuden kokemus rakentuu hyvistä sosiaalisista suhteista ja siitä, että henkilöllä on kohtuullinen elintaso ja että hän kokee kuuluvansa instituutioihin, kuten työmarkkinoille ja politiikkaan. (Leemann ja Hämäläinen 2016, 290; Särkelä-Kukko 2014, 34-44) Näissä suurimmalla osalla haastateltavalla puutteita.

Tulokset haastateltavien kokemasta yhteiskunnallisesta osallisuudesta ovat kuitenkin ristiriitaisia, koska yhtä lukuun ottamatta haastateltavat äänestivät ja osa oli lisäksi muutenkin hyvin aktiivisia yhteiskunnallisesti. Lisäksi kaksi haastateltavaa koki vaikutusmahdollisuutensa erittäin hyviksi. He pyrkivätkin vaikuttamaan yhteiskuntaan usealla eri tavalla. Toinen heistä kertoi kokevansa suorastaan kiitollisuutta Suomen valtiota

kohtaan. Neljä muutakin haastateltavaa koki, että oli saanut tukea yhteiskunnalta. Haastateltavillani lisäksi oli kokemuksia vaikutus mahdollisuuksia, jotka eivät liittyneet perinteiseen poliittiseen vaikuttamiseen; yksi kertoi vaikuttavansa suojelemalla luontoa ja toinen rukouksella ja kaksi sosiaalisessa mediassa.

Haastateltavien elämänkohtaloihin liittyvät syyt köyhyydelle

Haastateltavat eivät itse nähneet syiksi köyhyydelleen luokkataustaa, eivätkä myöskään lapsuudenkodin köyhyyttä. He selittivät köyhyyttään yksilöllisillä henkilökohtaiseen elämään liittyvillä tekijöillä. Näistä tekijöistä nousivat vahvasti esiin velkaantuminen ja työelämän ulkopuolelle joutuminen. Työttömyys onkin yksi merkittävä köyhyydelle altistava tekijä. Tämä on todettu useassa tutkimuksessa (Saikku ja Kokko 246-247, 2010; Munkkila ym. 2019 81-87; Laihiala 2018 41-42).

Haastateltavien pääomamäärissä oli siis nähtävissä yhtenäisyyttä, mutta haastateltavat itse liittivät köyhyyden yksilöllisiin elämän kokemuksiin. Bourdieu (1985) yhdistää rakenteiden ja yksilöllisten tekijöiden vaikutuksen, habituksen käsitteessä, koska habitus on yksilön elämäkokemuksen tuote. Elämäkokemusta taas muovaavat yksilönkäytössä olleet pääomat, jotka periytyvät sukupolvelta toiselle, siksi samassa luokka-asemassa olevilla voi olla toisiaan muistuttava habitus. (Bourdieu 1985, 121, 82.)

Yhteenveto

Tutkimuskysymys johon lähdin vastaamaan, aineiston perusteella oli, näkyykö luokkatausta pitkäaikaisköyhien elämässä ja, jos näkyy niin miten? Bourdieun pääomateorian mukaisesti haastateltavillani oli siis tyypillistä kulttuurisen ja taloudellisen pääoman vähäisyys joka myös selkeästi periytyi sukupolvelta toiselle. Taloudellisen pääoman puutteeseen usealla vaikutti työelämän ulkopuolella oleminen. Sosiaalisen pääoman osalta tyypillistä oli myös yksinasumien ja yksinhuoltajuus. Nämä seikat saattaisivat kertoa siitä että haastateltavilla olisi myös jonkinlainen yhteinen luokkahabitus. Yhteisen luokkahabituksen, voisi olettaa vaikuttavan siihen, millaista yhteiskunnallista osallisuutta haastateltavat kokivat. Osallisuuden kokemuksen osalta tulokset ovat melko ristiriitaisia, mutta ainakin osalla yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus oli heikkoa.

On merkityksellistä, että haastateltavat itse näkivät syyksi köyhyydelle oman elämänsä tapahtumat eivätkä luokkataustaa tai sitä että olivat itse köyhistä oloista. Tämä ei kuitenkaan kumoa taustan vaikutuksia pitkäaikaisköhien elämään, koska Sirniö (2016, 65-69) on todennut, että epäsuotuisat elämäntapahtumat vaikuttavat vähemmän tulotasoon hyvätuloisten lapsilla.

Haastateltavat olivat melko heterogeeninen joukko ja heillä oli hyvin erilaisia elämäntarinoita. Tämä tekee kuitenkin vieläkin mielenkiintoisemmaksi sen, että institutionaalisessa muodossa oleva kulttuurinen ja taloudellinen pääoma olivat heillä niin samanlaisia ja niiden periytyvyys sukupolvelta toiselle oli selkeää.

7 Pohdinta

Pääomien määrässä sekä yhteiskunnallisessa osallisuudessa oli yhteisiä tekijöitä haastateltavilla, vaikka heidän elämäntarinansa olivat erilaisia. Mihin luokkaan tämä viittaa, jos tämä kertoo yhteisestä luokka habituksesta?

Bourdieu (1998, 20-22) mukaan tarkastelemalla sosiaalista tilaa sekä habitukseen kertyneitä pääomien määriä voidaan hahmottaa tietynlaisia teoreettisia luokituksia, mutta todelliset luokat syntyvät vasta poliittisessa mobilisaatiossa. Suomessa alin poliittisessa luokittelussa käsitetty luokka on työväenluokka. Erolan (2010b, 104) ja Moision (2004, 355-356) mukaan Suomessa työväenluokkaisuus ei kuitenkaan suoraan liity köyhyyteen. Tutkijoiden teoreettisissa luokituksista on käytetty myös käsitettä alaluokka, mutta tähän käsitteeseen törmää harvoin poliittisessa puheessa. Alaluokka ei siis näyttäyty poliittisesti mobilisoituna luokkana. Alaluokan käsite voisi olla kuitenkin teoreettisena työkaluna käyttökelpoinen, koska se on kaikkein huono-osaisinta kansanosaa kuvaava käsite. Köyhyys, naisyksinhuoltajuus, osattomuus ja heikko koulutus liitetään kaikki alaluokan käsitteeseen (Wilson 2012). Näitä kaikkia aineistossani havaitsin, mutta Robertin (1997, 41) mukaan köyhyyden ja riippuvaisuuden yhteiskunnan tuesta pitäisi olla ylisukupolvista, jotta voidaan puhua alaluokasta. Kenelläkään haastateltavalla riippuvaisuus yhteiskunnan tuesta ei ollut ylisukupolvista.

Lisäksi alaluokan piirteisiin kuuluu kulttuurinen ja sosiaalinen eriytyminen muusta yhteiskunnasta (Robert 1997, 41). Tämän kaltaista eriytymistä en aineistossa havainnut, koska ainakin työnteon korostamisen osalta haastateltavat samaistuivat muun yhteiskunnan arvoihin. Lisäksi lähes kaikki haastateltavat äänestivät, vaikka suurin osa koki, että ei voi sillä vaikuttaa. Koettiinko äänestäminen kuitenkin moraaliseksi velvollisuudeksi, joka hyvän kansalaisen tulee tehdä? Tämäkin kertoisi siitä, että haastateltavat kannattavat valtakulttuurin arvoja. Bourdieun (1984, 23) mukaan yhteiskunnassa legitiimin arvomaailman määrittää symbolista valtaa käyttävä hallitseva luokka ja alemmat luokat sopeutuvat tähän. Voisi siis ajatella, että haastateltavat ovat sopeutuneet ylempien luokkien määrittämään arvomaailmaan.

Robertin (1997) tekstissä mainitaan erityisesti nuorten alaluokkaistumisesta brittiläisessä kontekstissa. Suomessakin nuorten syrjäytyminen sekä koulusta että työelämästä on iso

ongelma. Pohdinkin että onko aineistossani keski-ikä niin korkea, että alaluokan vastakulttuuri ei siinä näyttäydä. Olisikin ehkä mielenkiintoista tutkia syrjäytyneitä nuoria. Olisiko heidän keskuudessaan havaittavissa tällaista kulttuuria? Saattoi olla niin, että en tavoittanut kaikkein heikoimmassa asemassa olevia.

Tässä tutkielmassa olevien luokittelu alaluokkaan ei siis ole mielekästä, mutta valmiista luokituksista työväenluokkaisuuskaan ei kuvaa kovin hyvin heidän tilannettaan, koska haastateltavat olivat selvästi huono-osaisempia kuin työväenluokkaiset yleensä. Voisiko pitkäaikaisköyhyys palautua Marxin teoriaan suhteellisesta liikaväestöstä. Se Marxin mukaan on työväenluokan osa, joka ei saa töitä tai ei kykene työhön (Marx 1979, 565-580). Tätä puoltaa se, että ammattiluokituksen mukaan suurin osa haastateltavista ja heidän vanhemmistaan voidaan luokitella työväenluokkaisiksi.

Köyhyyteen vaikuttavat sekä rakenteelliset, että yksilölliset tekijät, siksi on syytä ottaa ne molemmat huomioon tutkittaessa sitä. Haastateltavien kokemus siitä, että työelämästä syrjään jääminen aiheutti köyhyyttä, tukee yhteiskuntapolitiikassa vahvana elänyttä ajatusta, jonka mukaan työllistyminen torjuu köyhyyttä parhaiten. Toisaalta usealla haastateltavalla oli myös sellainen tilanne, että he eivät terveydentilansa vuoksi kyenneet työhön. Pelkkä työnsaaminen siis ei auttaisi. Yksi työkyvyttömistä tosin toivoi, että olisi työpaikkoja, joissa voisi työskennellä oman terveydentilan sallimissa rajoissa.

Auttaisivatko tämänkaltaiset matalankynnyksen työpaikat ongelmaan? Toisaalta ongelman ratkaisemiseksi tärkeä asia olisi pohtia myös sitä, miksi työkyky on mennyt. Kaikilla työkyvyttömistä työkyvyttömyyttä aiheuttivat mielenterveysongelmat. Tämän aineiston puitteissa näiden ongelmien syihin ei voida ottaa kantaa, mutta se voisi olla mielenkiintoinen tutkimuksen aihe. Tämä tulos ohjaa pohtimaan myös hyvinvointivaltion roolia, millä tasolla yhteiskunnan tulisi turvata niiden toimeentulo, jotka eivät pääse tai kykene työelämään?

Yhteiskunnan tukijärjestelmän byrokraattisuus tuli esiin haastateltavien kertomuksissa. Se oli yhdelle haastateltavista aiheuttanut sen, että hän joutui keskeyttämään opintonsa ja toiselle sen, että hän ei halunnut enää tehdä osa-aikaisia töitä, koska oli aikaisemmin jäänyt ilman tukiä pitkäksi aikaa, kun oli ottanut töitä vastaan. Tukijärjestelmän byrokraattisuudesta puhutaan paljon ja sitä on pyritty myös vähentämään. Yhdeksi ratkaisuksi tähän on ehdotettu perustuloa, joka maksettaisiin kaikille ilman erityisiä ehtoja.

Haastateltavat toisaalta toivovat tukijärjestelmiltä yksilöllisempää tarpeiden huomioimista. Yhteiskunnan viimesijainen tuki on toimeentulotuki, jonka asiakkaina on yhteiskunnan kaikkein huono-osaisimpia. Perustoimeentulotuki on siirtynyt Kelan maksettavaksi ja samalla se maksetaan tiettyjen kriteerien mukaan. Asiakkaan kohtaaminen ja hänen yksilöllisten tarpeidensa huomioiminen jää näin pois perustoimeentulosta. Kunnille jäi kuitenkin maksettavaksi vielä täydentävä toimeentulotuki, jossa nämä otetaan huomioon.

Haastateltavat eivät itse kokeneet että, tausta olisi vaikuttanut nykyiseen elämäntilanteeseen ja yhteiskuntaluokasta ei puhunut juuri kukaan. Haastateltavien selitys omalle köyhyydelle oli yksilöllinen omaan elämäntarinaankin liittyvä. Poliittisessa ja julkisessa keskustelussa keskitytään huono-osaisuudesta puhuttaessa yleensä yksilöllisiin tekijöihin. Rakenteiden vaikutuksesta tai luokasta puhutaan politiikassa tai mediassa vähän. Skeggs (2014) näkee luokan diskurssina, johon liittyvät aina tietyt valtapositiot. Hänen mukaansa myös luokasta puhumattomuus on vallan käyttöä. Hän liittää tämän ajatukseensa keskiluokan vallasta; kieltäytyessään puhumasta luokasta keskiluokka kieltäytyy ottamasta vastuuta käyttämästään vallasta. Hänen mukaansa myös julkisessa keskustelussa paljon käytetty syrjäytymisen käsite unohtaa rakenteiden vaikutuksen yksilön elämään. (Skeggs 2014, 125,167-168.) Se, että haastateltavat eivät itse pidä rakenteita syynä köyhyydelleen voi osin selittyä sillä, että heihin on vaikuttanut yhteiskunnallinen diskurssi, jossa köyhyys nähdään yksilöllisiin elämäntilanteisiin liittyvänä.

Tässä tutkielmassa havaittiin, että usealla haastatellulla pitkäaikaisköyhällä myös lapsuudenkoti oli köyhä. Lisäksi useassa muussakin tutkimuksessa todetaan, että köyhyys on periytyvää (esim. Airio, Niemelä 2002, 216; Sirniö 2016 5-6). Periytyvää köyhyyttä ei voida selittää pelkästään työttömyydellä tai muilla yksilölliseen elämään liittyvillä tekijöillä, vaan periytyvä köyhyys kertoo siitä, että mahdollisuuksien tasa-arvo ei toteudu. Tämä tarkoittaa, sitä että köyhyyden vähentämiseksi pitäisi pystyä puuttumaan rakenteellisiin tekijöihin.

8 Lähteet

- Airio, Ilpo ja Mikko Niemelä. 2002. "Periytyykö Köyhyys? : Köyhyyden Ja Toimeentulotukiasiakkaiden Sukupolvinen Liikkuvuus." *Sociologia* 39 (3): 215-226.
- Arola, Pauli. 2003. ”Tavoitteena Kunnan Kansalainen : Koulun Kansalaiskasvatuksen Päämäärät Eduskunnan Keskusteluissa 1917-1924.” Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Bourdieu, Pierre. 1986. "The Forms of Capital." Teoksessa *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, toimittaja John G. Richardson, 241-258. New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, Pierre. (1985). *Sosiologian Kysymyksiä*. Suomentanut J. P. Roos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Bourdieu, Pierre ja Loïc J.D. Wacquant.(1995). *Refleksiiviseen Sosiologiaan : Tutkimus, Käytäntö Ja Yhteiskunta*. Suomentanut M'hammed Sabour ja Mikko A. Salo. Joensuu: Joensuu University Press.
- Desan, Mathieu Hikaru. (2013). "Bourdieu, Marx, and Capital: A Critique of the Extension Model." *Sociological Theory* 31 (4): 318-342.
https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.sage_s10_1177_0735275113513265.
- Estola, Eila, Minna Uitto ja Leena Syrjälä. 2017. "Elämänkertahaastattelu" Teoksessa *Tutkimushaastattelun Käsikirja*, toimittajat Matti Hyvärinen, Pirjo Nikander, Johanna Ruusuvuori ja Anna Liisa Aho, 153-173. Tampere: Vastapaino.
- Erikson, Robert ja John H. Goldthorpe. 1992. *The Constant Flux : A Study of Class Mobility in Industrial Societies*. Oxford: Clarendon.
- Erola, Jani. 2010a. "Luokkarakenne Ja Luokkiin Samaistuminen Suomessa." Teoksessa *Luokaton Suomi? : Yhteiskuntaluokat 2000-Luvun Suomessa*, toimittaja Jani Erola, 27-44. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Erola, Jani. 2010b. "Yhteiskuntaluokat, Tulot Ja Lasten Määrä." Teoksessa *Luokaton Suomi? : Yhteiskuntaluokat 2000-Luvun Suomessa*, toimittaja Jani Erola, 89-106. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

- Härkönen, Juho. 2010. "Sosiaalinen Periytyvyys Ja Sosiaalinen Liikkuvuus." Teoksessa *Luokaton Suomi? : Yhteiskuntaluokat 2000-Luvun Suomessa*, toimittaja Jani Erola, 5-66. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kainulainen, Sakari ja Juho Saari. 2013. "Koettu Huono-Osaisuus Suomessa." Teoksessa *Huono-Osaisten Hyvinvointi Suomessa*, toimittajat Mikko Niemelä ja Juho Saari, 11-21. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Kankainen, Tomi. 2007. *Yhdistykset, Instituutiot Ja Luottamus*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.
- Kauppinen, Timo M., Peppi Saikku ja Riitta-Liisa Kokko. 2010. "Työttömyys Ja Huono-Osaisuuden Kasautuminen." Teoksessa *Suomalaisten Hyvinvointi 2010*, 234-250. Helsinki: Yliopistopaino.
- Käyhkö, Mari. 2014. "Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? : Työläistaustaiset Naiset, Yliopisto-Opiskelu Ja Luokan Kokemukset." *Sosiologia : Westermarck-Seuran Julkaisu* 51 (1): 4-20. <http://elektra.helsinki.fi/se/s/0038-1640/51/1/kelpaank.pdf>.
- Kotkavirta, Jussi. 2015. "Luottamus Instituutioihin Ja Yksilöllinen Hyvinvointi." Teoksessa *Sosiaalinen Pääoma Ja Luottamus*, toimittaja Kaj Ilmonen, 55-68. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kouvo, Antti. 2010. "Luokat Ja Sosiaalinen Pääoma." Teoksessa *Luokaton Suomi? : Yhteiskuntaluokat 2000-Luvun Suomessa*. toimittaja Jani Erola, 166-181. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Laihiala, Tuomo. 2018. *Kokemuksia Ja Käsitteitä Leipäjonoista : Huono-Osaisuus, Häpeä Ja Ansaitsevuus*. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto.
- Leemann, Lars ja Riitta-Maija Hämäläinen. 2016. "Asiakasosallisuus, Sosiaalinen Osallisuus Ja Matalan Kynnyksen Palvelut : Pohdintaa Käsitteiden Sisällöstä." *Yhteiskuntapolitiikka* (5): 594-586. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016102725606>

- Marx, Karl. (1979). *Pääoma I: Kansantaloustieteen Arvostelua*. Toimittanut Friedrich Engels, Moskova: Kustannusliike edistys.
- Marx, Karl, Friedrich Engels. (2016). *Kommunistinen Manifesti*. Suomentanut Juha Koivisto, Markku Mäki, Timo Uusitupa ja Mikko Lahtinen. Tampere: Vastapaino.
- Moisio, Pasi. 2004. "Köyhyyden Pitkittäinen Rakenne : Tilapäis-, Toistuvais- Ja Pitkäaikaisköyhyys Suomessa." *Yhteiskuntapolitiikka* 69 (4): 341-359.
- Moisio, Pasi. 2010. "Tuloerojen, Köyhyyden Ja Toimeentulo-Ongelmien Kehitys." Teoksessa *Suomalaisten Hyvinvointi 2010*, 180-196. Helsinki: Yliopistopaino
- Mukkila Susanna, Ilari Ilmakunnas, Pasi Moisio ja Paula Saikkonen. 2019. "Köyhyys Ja Perusturvan Riittävyys" Teoksessa *Suomalaisten Hyvinvointi 2018*, toimittajat Laura Kestilä ja Sakari Karvonen, 79-93. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinninlaitos.
- Naumanen, Päivi ja Heikki Silvennoinen. 2010. "Koulutus, Yhteiskuntaluokat Ja Eriarvoisuus." Teoksessa *Luokaton Suomi? : Yhteiskuntaluokat 2000-Luvun Suomessa*, toimittaja Jani Erola, 67-106. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Ohisalo, Maria. 2014a. "Kuka Tahansa Meistä?: Sosioekonominen Asema Ruoka-Avussa." Teoksessa *Kuka Seisoo Leipäjonossa? : Ruoka-Apu 2010-Luvun Suomessa*, toimittaja Juho Saari ja Maria Ohisalo, 30-39. Helsinki: KAKS - Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Ohisalo, Maria. 2014b. "Leipäjonon Suomi Ja Eurooppa." Teoksessa *Kuka Seisoo Leipäjonossa? : Ruoka-Apu 2010-Luvun Suomessa*, toimittajat Juho Saari ja Maria Ohisalo, 17-26. Helsinki: KAKS - Kunnallisan kehittämissäätiö.
- Putnam, Robert D., Robert Leonardi ja Raffaella Y. Nanetti. 1993. *Making Democracy Work : Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.
- Robert, Ken. 1997. "is there an Emerging British 'underclass'?: The Evidence from Youth Research." Teoksessa *Youth, the 'Underclass' and Social Exclusion*, toimittaja Robert MacDonald, 3-54. London ; New York: Routledge.
- Roos, J. P. 1985. "Pelien Säännöt : Intellektuellit, Luokat Ja Kieli." Teoksessa *Pierre Bourdieu: Sosiologian Kysymyksiä*, 7-26. Tampere: Vastapaino

Rouvinen-Wilenius Päivi. 2014. ”Kohti Osallisuutta – Mikä Estää, Mikä Mahdollistaa.” Teoksessa *Osallisuuden Jäljillä*, toimittajat Arja Jämsen, Anne Pyykkönen ja Ninka Reittu-Kuurila, 51-62. Joensuu: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys.

Saaranen-Kauppinen Anita ja Anna Puusniekka. 2006. "Realismi Vs. Relativismi Eli Erilaiset Kielikäsitteet.". Luettu 20.8.2019.

https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1_2.html

Saari, Juho. 2015. *Huono-Osaiset : Elämän Edellytykset Yhteiskunnan Pohjalla*. Helsinki: Gaudeamus.

Salo Ulla-Maija. 2015. "Simsalabim Sisällönanalyysi Ja Koodauksen Haasteet." Teoksessa *Umpikujasta Oivallukseen : Refleksiivisyys Empiirisessä Tutkimuksessa*, toimittajat Riitta Högbäck ja Sanna Aaltonen, 166-190. Tampere: Tampere University Press.

Sanaksenaho, Sanna. 2006. *Eriarvoisuus Ja Luottamus 2000-Luvun Taitteen Suomessa : Bourdieulainen Näkökulma*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

Sandberg, Otso. 2015. *Hallittu Syrjäytyminen : Miten Syrjäytymisestä Muodostui Lähes Jokaiseen Meistä Ulottuva Riski?*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Särkelä-Kukko Mona. 2014. "Osallisuuden Eriarvoisuus Ja Eriarvoistuminen, Mistä Puhumme, Kun Puhumme Osallisuudesta?" Teoksessa *Osallisuuden Jäljillä*, toimittajat Arja Jämsén, Anne Pyykkönen ja Ninka Reittu-Kuurila, 34-50. Joensuu: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys. <https://www.jelli.fi/assets/files/sites/6/2017/06/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>

Seligman Adam. 2015. "Luottamuksen Ongelma." Teoksessa *Sosiaalinen Pääoma Ja Luottamus*, toimittaja Kaj Ilmonen, 39-54. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Silvasti, Tiina. 2014. "Sisällönanalyysi." Teoksessa *Polkuja Yhteiskuntatieteelliseen Ympäristötutkimukseen*, Toimittanut Ilmo Massa, 33-48. Helsinki: Gaudeamus

Sirniö, Outi. 2016. *Constrained Life Changes : Intergenerational Transmission of Income in Finland*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin Yliopisto.

Skeggs, Beverley. 2014. *Elävä Luokka*. Suomentaneet Lauri Lahikainen, Mikko Jakonen ja Anu-Hanna Anttila. Tampere: Vastapaino.

Stjernberg, Mats. 2015. "Suomalaisten 1960- Ja 1970-Lukujen Lähiöiden Sosioekonominen Kehitys Ja Alueellinen Eriytyminen." *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (6): 547-561. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2015121023619>

Tilastokeskus. "Koulutusastejaottelu -Määritelmät." Luettu 20.8.2019.
<http://www.stat.fi/tk/tt/luokitukset/popup/koulustem.html>

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2009. *Laadullinen Tutkimus Ja Sisällönanalyysi*. 6. painos. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. *Humanistisen, Yhteiskuntatieteellisen Ja Käyttäytymistieteellisen Tutkimuksen Eettiset Periaatteet Ja Ehdotus Eettisen Ennakoarvioinnin Järjestämiseksi*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
<https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Urponen Kyösti. 1994. "Huoltoyhteiskunnasta Hyvinvointivaltioon."
Teoksessa *Armeliaisuus, Yhteisöapu, Sosiaaliturva : Suomalaisten Sosiaalisen Turvan Historia*, toimittajat Jouko Jaakkola, Panu Pulma, Mirja Satka ja Kyösti Urponen, 163-260. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.

Weber, Max. (1978). *Economy and Society : An Outline of Interpretive Sociology*. Toimittaneet Guerther Roth ja Claus Wittich. Los Angeles, London: University of California Press.

Wilson, William Julius. 2012. *The Truly Disadvantaged : The Inner City, the Underclass, and Public Policy*. 2. painos. Chicago; London: University of Chicago Press.

Yesilova, Katja. 2009. *Ydinperheen Poliitiikka*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.

9 Liitteet

Liite 1.

Haastattelurunko

Perustiedot:

-Syntymävuosi

-Siviilisääty

-Lapset

- Millainen oli lapsuudenkotisi?

-Mikä oli vanhempiesi ammatti ja työllisyystilanne lapsuudessasi?

-Koitko lapsuudessasi köyhyyttä?

- Miten suhtauduttiin rahaan/ työttömyyteen, entä avun saamiseen yhteiskunnalta ?

- Millaisia kokemuksia sinulla oli koulusta?

- Saitko vanhemmiltasi tukea koulunkäyntiin?

- Millä paikkakunnalla ja millaisella alueella asuitte?

-Kertoisitko työllisyys- ja koulutustaustastasi?

-Mitä teit peruskoulun jälkeen?

-Millaisia kokemuksia sinulla on työelämästä?

-Kertoisitko nykyisestä elämäntilanteestasi ?

-Oletko tyytyväinen elämääsi?

- Millaisella alueella asut?

- Miten asut?

-Millaiset vaikutusmahdollisuudet yhteiskuntaan koet sinulla olevan?

-Oletko mukana politiikassa tai jossain yhdistystoiminnassa?

- Onko äänestäminen mielestäsi tärkeää?

-Oletko saanut yhteiskunnalta apua elämässäsi?

- Kuinka tilanteessasi olevia tulisi mielestäsi auttaa?